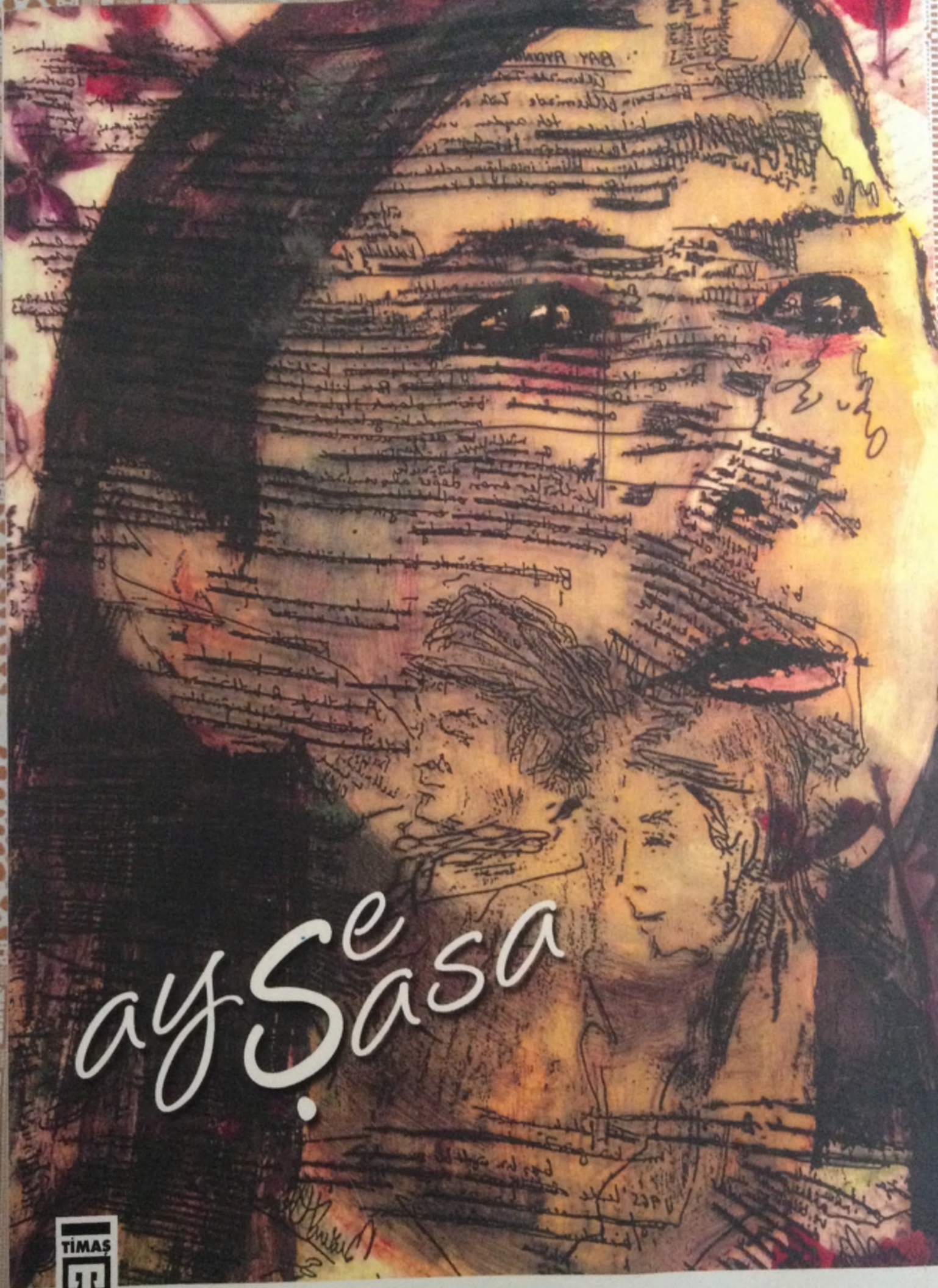

TİMAŞ
ÜÇÜNCÜ BASKI

DELİLİK ÜLKESİNDEN NOTLAR

AYŞE ŞASA

1941 yılında İstanbul'da doğdu. 1960'ta Amavutköy Amerikan Kız Koleji'nden mezun oldu. 1963-1965'te Robert Koleji'nin İdari Bilimler Bölümü'ne devam etti. 1963'ten başlayarak Türk sinemasında senaristlik yaptı.
Murat'ın Türküsü, Son Kuşlar, Ah Güzel İstanbul, Utanç ve Gramofon Avrat gibi filmlere imza attı.
1993'te sinemayla ilgili Yeşilçam Günlüğü adlı denemeleri, 2004'te Şebek Romanı adlı fantastik kurgu romanı yayınlandı.

Takdim

Ayşe Şasa'yı 1970'lerde tanıdım. Onu önce sinema dünyasının senarist kişilerinden biri olarak bilirim. Doğrusu etkili öyküleri vardı. Basit bir tahlil aracı olarak senaryo çizimini seviyordu; çizgilerle ortaya konan bir toplumsal film olan "Son Kuşlar"da olduğu gibi. Ben tanıdığımda ağır hastalığının nekahat dönemindeydi. İçe kapanık bir kişilik olmalıydı. Güzel İngilizce konuşuyordu, spor yapıyordu. Kendi kuşağında görülmeyen bir Türkçe vurgulaması vardı. İstanbul'un zengin iş adamlarından (bugün birçok zengin onu geçti) Avni Şasa'nın kızıydı. Hamidiye zırhlısı komutanı Rauf Bey'in de yeğen çocuğuydu. Para ve anane ve eski bir Osmanlı ailesi; çok kişinin imrendiği bu zenginliğin hassas ruhlu bir yazar için hayatta imkânlar kadar tıkanma ve zorluklar yarattığını da söylemek gerekir. Nitekim kendisinin de ifade ettiği gibi yabancı (ama her yere yabancı), gönlü yaralı ve baktığı çocuğu çocuk diye sevmekten aciz; başarılı (aklınca) bir projeyi tamamlamak hırsıyla mücehhez mürebbiyeler, İkinci Cihan Harbi sonrası Avrupadan dökülen kişilerdi. Evde bulunmayan ebeveyn Ayşe'yi yarala-

mıştı. Yad ellerden sürüklenen mürebbiyeler bu yarayı sancıladılar. Çocuk, bebek ve çikolatadan çok şefkat ve sevgi ister; modern ailelerde, maddi imkân evde bulunamayan ebeveynlerin yerini tutamaz. O yılların Türkiyesinde "çekirdek aile" pek modaydı –halen de öyle–. Şimdi üstelik bu alt sınıflara da yayılıyor. Ebeveyn çocuğa bir şey veremezken, büyük ebeveyn onların yerini alamadı. Âdetler ve aile yapılan değişiyordu. Kültürel zenginliği aktaracak yaşlı insanlara yeni aile yapısında yer yoktu.

Türkiye o yıllardan beri dar bir köprüden geçmeye çalışıyor. Bütün hayat dar bir köprüdür; onu cesaret ve sabırla geçmek gerekir. Cesareti, sabrı ve desteği ise insanın önce kendisinde ama en başta da tutarlı bir çevrede arayacağı da tabiidir. Bugünün değerleri alt üst olan Türkiye toplumunda bireyin yakın çevresinden bulacağı fazla destek yoktur. Hassas insanların yıkılan ananeyle, değişen çevreyle daha çok bocalayacağı ve hastalanacağı açıktır.

Ayşe Şasa 1968 kuşağından; kendi çevresinde sosyalizm hakimdi. Dünyanın, Eski Avrupa'nın ve Batı'nın rejimine karşıydı. Yeni sınıf gençleri Batı diliyle Batıyı öğreniyorlardı. Yetersiz; Batı İngilizce ve Fransızca demek değildir. O medeniyetin kökeni Yunanca ve Latincedir. Ofis İngilizcesiyle felsefe, egzistansiyalizm okumaya kalktılar. Rayından çıkarttılar işi. Köklerine inemedikleri Batı medeniyetini heyula halinde gördüler. Düşünemediler ki o köklerden sadece İngiliz, Fransız değil, bütün Ortaçağın orta doğusu daha önce etkilenmişti. Yeni sınıf gençleri, haklı olarak ebeveynlerinin dünya görüşünü reddediyorlardı. Ama önlerinde daha iyisini inşa edecekleri bir gelenek ve birlik yoktu. Türkiyenin filolojik ve felsefi gelenekten yoksun ansiklopedi fukarası karışık fikir dünyası, 1970'lerin başında dağılmayı getirdi. Bu dağılma birçok aydının bilincinde balyoz etkisi yaptı.

Ayşe Şasa, bu karmaşık ortamda, bireysel ve toplumsal hastalığının kesiştiği bu noktada, İbn-ül Arabi'yle tanıştığını söylüyor. Muhtemelen reddettiği bir dünyayla tanışınca huzura yaklaştığını hissetti; yaşadığı kavmin reddettiği kesimiyle temasa geldi. Reddettiği ona huzur verdi. Aslolan ferdin kurtuluşudur; ferdin manevi dünyasının ayrıntılarına vâkıf olamayız. Aydının kendi dünyası ve

sorunları, kendisinin ve yakın çevresinin işidir. Ama şurası bir gerçek ki; dostumuz bu kesimin çoğuyla kullanacağı ortak bir dile ulaşmıştır. Zira dilsizlik, hem bireyin kendisini hem etrafı rahatsız eder. Toplumdan kopuk insan dilsizdir. Aslolan o dili anlamaktır.

Kendisini anlatan Ayşe Şasa dostumuzdan bizim de öğreneceğimiz vardır. Allah ömürler versin.

7 Ocak 2003
İlber ORTAYLI
Çırağan

Sunuş

İçinde bulunduğumuz inançsızlık çağında, Mutlak'ı arayan biri ne tür bir gerilimin muhatabı olabilmektedir?

Koyu bir inançsızlıktan yoğun bir inanca yönelen biri, yol üstünde neler yaşar, neler görür, neler söyler?

Kaosla düzen, bunalımla huzur, karanlıkla aydınlık, korkuyla umut arasındaki iç tercübelerimi açıklamak, bunları dile getirirken, insanca paylaşımın onarıcı, şifa verici olanaklarından güç devşirmek...

Bu gaye üstüne inşa edilen bu metinler demetinin, kolektif iletişim ağında, kendine sâlim bir mecra bulabilmesi, eğer bu gerçekleşebilirse, beni mutlu edecek....

Ayşe Şasa
Ocak 2003

DELİLİK ÜLKESİ

"İnsanlığın tüm serüveni, milyonlarca, milyonlarca yıllık aşamalar, bir delilik nöbetinin tek bir dakikasında yaşanabiliyor..."

8.10.1988

Akıllılar dünyasının bir kıyısında, sisli bir dağ başına çöreklenmiş, dünyayı kendimce anlamlandırmaya çalışan bir deliyim. Akıllılardan çok farklı olduğumun bilincini her an taşıyarak, onları gözetliyorum. Duygularımı ve düşüncelerimi, sürekli, akıllıların dünyasına özgü tarzda kodlamaya çalışıyorum. Başka türlü, iletişim kurmak, konuşmak, imkânsız olur. Ben başkalarını gözetlerken, bir başka göz beni gözetliyor. Beni gözetleyen o öteki gözü gözetleyen başka bir göz daha var. Daha ötelerde, beni gözetleyen öteki gözü gözetleyen başka bir göz daha var. Daha ötelerde, beni gözetleyen o öteki gözü gözetleyen, o öteki gözden daha öte bir göz daha var; birçok gözler var. Küçük parçalara bölünmüş benliğimin her hücresi ayrı bir realiteyi yaşıyor. Her hücrenin de ayrı bir vicdanı, bir "iç-göz"ü var. 'Mutlak'a kadar zincirleme giden bu korkunç yabancılaşma ve gözaltı duygusu içinde, ancak Allah; en uçta Allah'ın var olduğu inancı, güven verebilir. Allah inancı olmadan, tam bir cehennem yaşantısı olurdu bu. Nitekim çok uzun yıllar, hayatımın dörtte üçü boyunca, öyle oldu. Onlarca parçaya ayrılmış benliğimin ayrı ayrı realiteleri, beni gözetleyen onlarca gözün

-vicdan parçacıklarının- baskısı, o korkunç gözaltının etki alanı içinde ne konuşmak, ne düşünmek, ne soluk almak mümkün oluyordu. Gerçeğe bin ayrı açıdan bakmanın insana kattığı müthiş zenginlik, başedilmez bir kaosa dönüşüyordu. Nihayet Yaratıcı'nın varlığını keşfettim. Orada, en uçta, bilen, gören, yargılayan Biri var. Ona güvenerek yaşamayı deneyebilirim. Ama insana has değer yargılarının ne kadar görece, ne kadar değişken olduğu konusundaki bilincimi, -tıpkı Allah inancı gibi- kendime saklamak zorundayım. Akıllılar dünyası, kendi değerlerini mutlak sayan küçük ilahlar ve ilahelerle dolup taşıyor. Kibir içinde, kendilerinden emin dolaşıyor, konuşuyor, eylem yapıyorlar. Kendilerinden, görüşlerinden, görüşlerinin doğruluğundan en ufak bir şüpheleri yok.

Akıllılar dünyası, tek boyutlu bir realite içinde yaşıyor. En gelişmiş şekliyle, üç boyutlu. Benim realitemin onlarca boyutu var. Yüzlerce kristal prizmadan oluşan bir evren bu. Leibniz'in monadları üstüne, okul yıllarında okuduklarımı hatırlamaya çalışmalıyım. Ya da, sabunlu su üflenen bir kamışın ucunda oluşabilen yüzlerce, binlerce saydam köpük hücrelerini hatırlamak gerekiyor.

Doktorum ise, akıllılara has bir değerlendirme ile karşı çıkıyor. Benim, realitenin göreceliği dediğim şeyi o, fantezinin karmaşıklığı olarak niteliyor. Yine de bunun tartışmaya açık olduğunu belirtiyor.

Belli aralıklarla hayatımı kasıp kavuran şizofreni nöbetlerine kendimce bir anlam verme savaşını sürdürmeseydim, bugün artık düşünmeyen, konuşmayan, hiçbir anlamda çevreyle iletişim kuramayan bir varlık durumuna indirgenirdim. Halen duygusal dünyam, benliğim en az kırk ayrı parçaya ayrılmış durumda. Ama en ortada, tepede, hâlâ düşünmeye, sorgulamaya, denetlemeye; kendine, çevreye, hayata anlam vermeye çalışan bir düşünsel merkez var. Her an yıkılabilse de, yıkılmaya hazır olsa da, zaman zaman üç, beş, sekiz, on parçaya bölünse de, o merkezi sürekli ayakta tutmak, her sabah yeniden kurmak zorundayım. (Yazmak ve konuşmak bu savaşın kaçınılmaz bir parçası.)

Hastalık yaklaştığı zaman, bilincimin ortasındaki düşünsel merkez önce, kabaca, üç ayrı parçaya ayrılıyor. Bu üç ayrı düşünsel parça, durmadan konuşan üç ayrı radyo kanalı gibi davranıyor.

Parçalar, kendi kendilerine sürekli "gözlem raporları" veriyorlar. Üç kanallı, bitmez bir iç-monolog sürüyor.

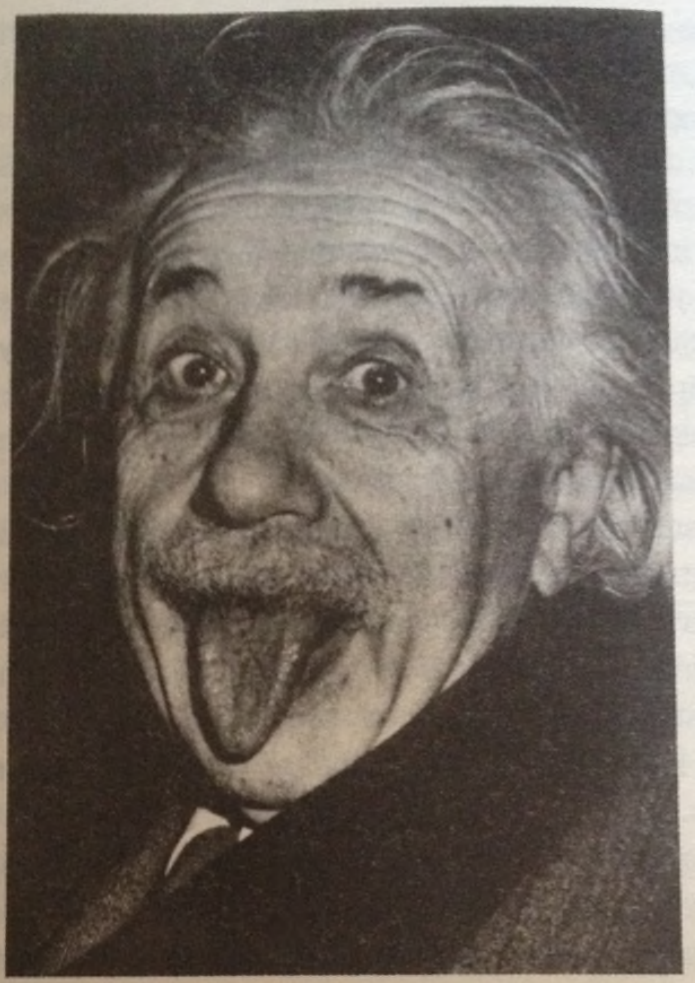
Bilincimin sol tarafında algıladığım ilk kanal, tasavvuf dilinde 'cezbe' denebilecek derin, mistik bir tecrübe yaşıyor. Su olmayı, toprak olmayı, bitki olmayı yaşıyor. Din kitaplarının tarif ettikleri Cennet'in, Cehennem'in ve Araf'ın derinliklerinde geziniyor. Bütün bunları yaparken bitmez bir iç-monolog yayınlıyor. "İşte şimdi suyum... Şimdi toprak oldum... Şimdi, içinde bulunduğum yer Cennet. Akan bir suyum ve çevremde yeşillikler var. Otların bedenime değdiğini algılıyorum. Şimdi gübreyim, içimden otlar çıkıyor. Zaman durdu. Zamanın dışındayım şimdi."

Bu arada, orta kanal diye nitelediğim ikinci bir bilinç kanalı, "sol" taraftaki tecrübeye tarafsızca bakarak onu pratik, gündelik endişelerle izliyor. Bu kanal da gözlemlerini, kendi kendine sürekli dile getiriyor: "Kendimi su ve toprak olarak algılıyorum. Hezeyan sayılır bu. Acaba yoğunlaşır mı, kendi kendime baş edebilir miyim? Doktora haber versem, ilaç alsam, kalkıp tuvalette yüzüme su çarpsam" vb...

Bilincimin en sağında ise -nedense "sağ" olarak niteliyorum bunu-, neredeyse bilimsel/felsefi denilebilecek bir odak var. Öbür iki merkezde yaşanan tecrübeye daha üst düzeyde yorum ve açıklama getirmeye, daha entelektüel düzeyde gözlemler yapmaya çabalıyor. "Patolojik bir hezeyan mı yaşadığım, derin varoluşsal bir gerçeklik mi? Şizofren miyim, geleneksel kültürün meczup diye nitelediği hak âşığı kişi miyim? Deli miyim ben, hakikati mi görüyorum?"

Beynimde sürekli yenilenen bu didişme yüzündendir ki, bir zamanlar "objektif gerçeğe" taşıdığım mutlak inanç, kökünden sarsıldı. Bugün bilimin objektif saydığı kıstasların bile son kertede sübjektif, irrasyonel ve ideolojik olduğuna inananlardanım. Einstein'ın dünyaya dilini çıkaran fotoğrafı hep gözümün önünde. Hiçbir şey, bilimin cinnetle olana gizil içsel akrabalığını bu kadar iyi aktaramaz.

Ateist-hümanist inançlar taşıyan tabipler için ben, zaman zaman din paranoyasının eşiğinden ötelere geçen biriyim. -Bir delinin hakikate bakışı hiçbir felsefi tutarlılık taşımaz-. İnançlı din çevrele-

ri içinse, gelişigüzel sayıklayan herhangi bir hastayım. Tasavvufta, yaşanan 'hal'ler, seküler düşünce açısından irdelenmez, sorgulanmaz. Onlar yalnızca yaşanır, dinsel bir âdab içinde, tarikat çevresinde çözümlenir, inançların bağlamı içinde yorumlanıp değerlendirilir.

Benim, şu anda, çoğunluğu tanrıtanımaz olan kendi çevremin insanları ile de, çok başka bir âdab gereklerini yerine getirmeye çalışan müminlerle de, yüzde yüz akıcı, yüzde yüz atak bir diyaloğum yok. Konuşurken, her iki çevrede de, baskılar altındayım.

Bulunduğum noktada, bana bir tek çözüm kalıyor; saygınlığımı korumak için, sanatçı kimliğimi pekiştirmek, yazar olarak mesleğimi sürdürmek, çevremle aramdaki inanç kopukluğunu mümkün mertebe gizleyerek, düşüncemi sanatsal ifade kalıpları içinde savunmak.

Ancak bu bana yetmiyor. Yaşadıklarımı tümüyle başka insanlarla paylaşmak ihtiyacı beni sürekli kemiriyor.

20 Ağustos'ta geçirdiğim büyük hastalık nöbetinden sonra günü gününe tutmaya başladığım bu güncenin ilk bölümünde, bir paranoyağın ölçüsüz duygusallığı hâkim. Tükenmez bir coşkuyla yazmışım ve yazdıklarımı okumak bana şimdi zaman zaman utanç veriyor. Paranoyanın kendine özgü cırtlaklığı ile yazmışım. Gözleri kendi iç uzamına bakmaktan kanlanmış bir paranoyak. Şehvete benzer bir duyguyla kendi fantazisinin çevrimleri içinde dönen. Yine de, o günlerde içinde yaşadığım dünyayı ifade etmek açısından ilginç olabilir. 10 Eylül'de yazdıklarımı buraya kesintisiz aktarıyorum:

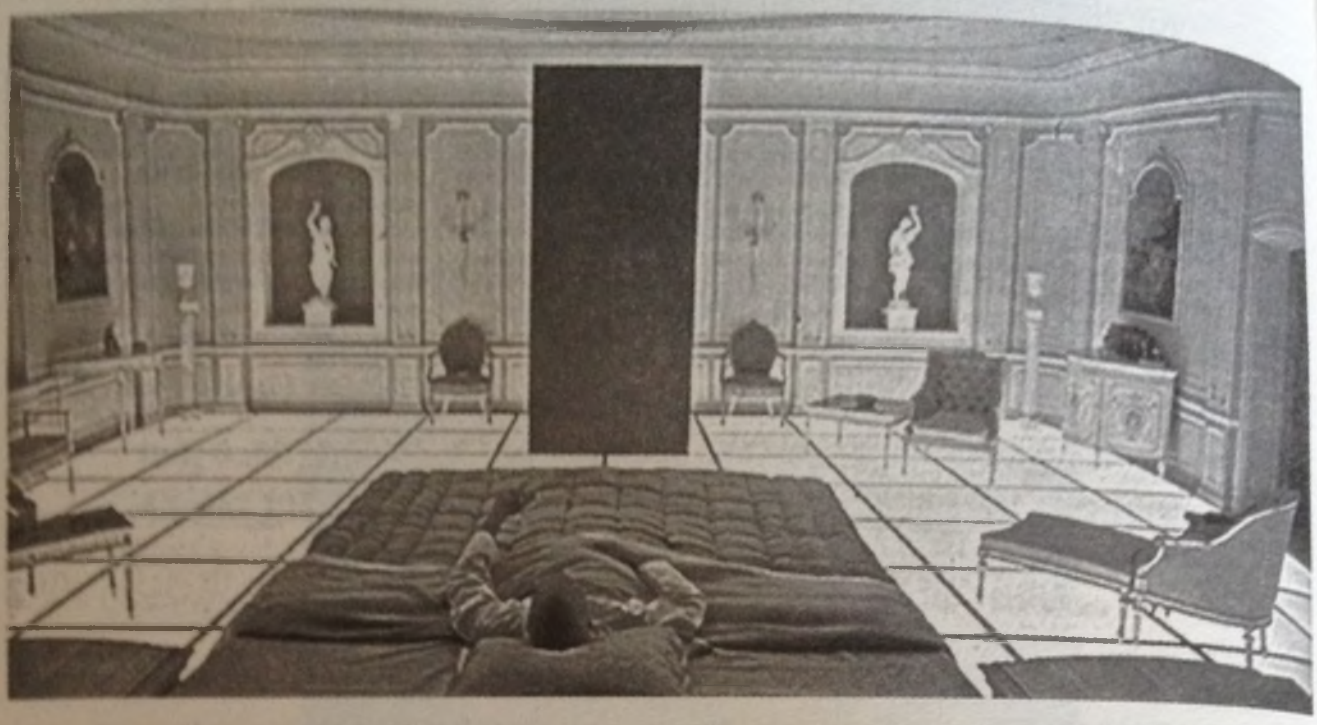
10 Eylül
Saat 19:27

Beynimde sürekli devam eden delilik nöbetlerini, onları izleyen ara zamanları, bitmek bilmeyen iç-sorgulamayı, iç-hesaplaşmayı, hiç kimseye, doktorlara bile anlatılmayan yanlarıyla kâğıda geçirmezsem, gözüm açık gideceğim. İnsanlığın tüm serüveni, milyonlarca, milyonlarca yıllık aşamalar, bir delilik nöbetinin tek bir dakikasında yaşanabiliyor. Çünkü bilinç çöktüğü zaman, zaman ve mekan ilintileri kopuyor. Kimseye, hiç kimseye anlatamadığım şeyleri -sözle anlatmak mümkün değil, hiç kimse bilmek istemiyor delilik ülkesinin sahiciliğini- buraya tüm gücümle aktarmaya çalışmalıyım. Somut biçimde kayda geçip, yaşadıklarımın, başka insan teklerinin bilincine değmesini sağlamalıyım. Neden bilmiyorum, bana da, başkalarına da bir yararı olabileceğine inanıyorum bunun.

Kendini taş, su, toprak, evren, hava, kozmik bilinç olarak yaşayan ve algılayan bir insan tekinin, bulunduğu bu başka ülkeden, öteden, ötelerden anlatacağı şeyler tümüyle anlamsız olabilir mi?

Yeryüzünde her şey iletişimle başlamadı mı? İnsanın insanla iletişimi, Tanrı'nın insanla, insanın Tanrı'yla iletişimi ve sonunda yine insanın insanla iletişimi. Her şey ilahi bir iletişim ağı üstüne inşa edili değil mi?

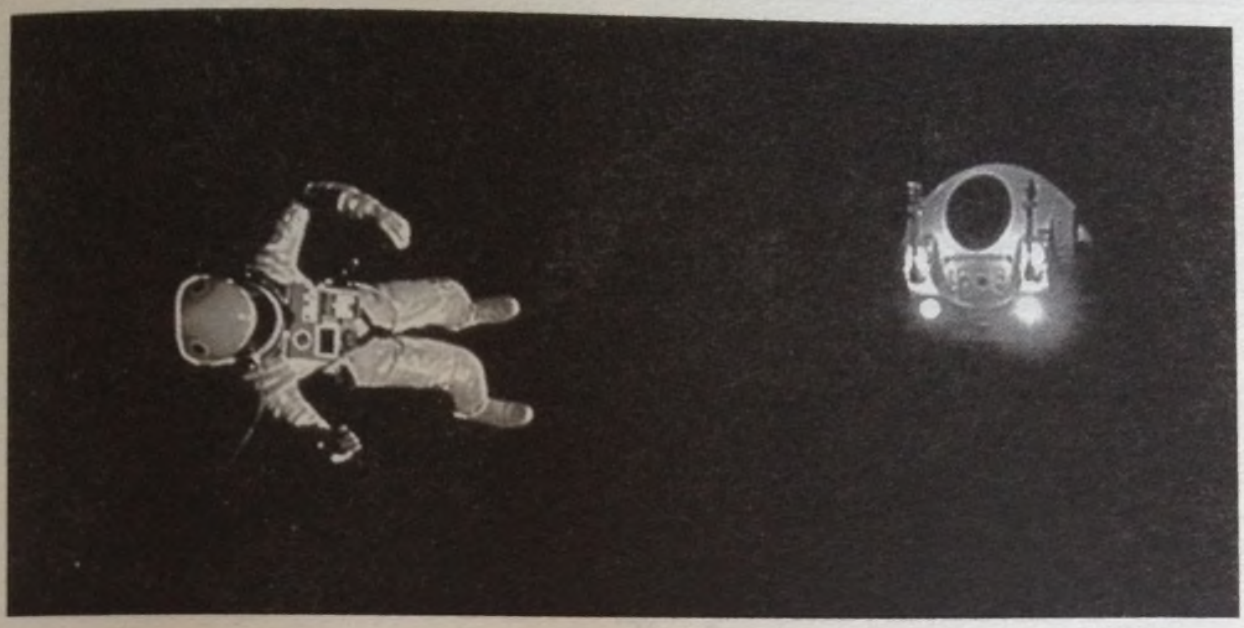
Bir kez daha kendimi taş, su, toprak, hava, melek, şeytan vb. algılamanın, o sınırsız ve korkunç alicengiz oyununun çevrimleri

içindeyim. Bir kez daha kobalt, sülfür, kükürt, zink kokusu. Yosun, mezarlık çiçekleri kokusu. Dizi dizi asılmış insanlar, çocuk leşleri, bütün evreni kaplayan ceset kokusu. Sevdiklerimin çığlıkları, kopmuş kelleleri ve uzuvları. Dirilen ruhlar, iç içe ezan ve çan sesleri, haç ve hilal, diriliş, uzay istasyonları, ölümsüzlük. Ölümsüzlüğün mavi, nabızsız korkunçluğu.

Einstein'ı anlayacak kadar fizik bilgim yok, olmadı; buna hep üzüldüm. Ama Tarkovsky'nin "Solaris"i ile Kubrick'in "2001"ini çok iyi izledim. Beynimdeki sinema ekranında o kadar net olarak izlediğim, hep izlediğim onlar. Uzaya yönelmiş insanoğlunun, haddini bilmeyen insan tekinin kendi iç uzamında, o bitmek tükenmek bilmeyen iç evrende, kendi mikrokosmosunda anbean başına gelenler.

Okuduğum her satır yazının, izlediğim her kare filmin, düşündüğüm her düşüncenin gerçek ve canlı bir yaşantıya dönüştüğü ve beni yargıladığı geçitteyim. Bilgilerim bana karşı. Bilgilerim vicdan olup yargılıyor beni. Beynimdeki sinema ekranında, belleğim vicdanım oluyor. Düşüncelerimi yaşıyorum. Bir akarsu hızıyla düşüncelerim zaman ve uzam oluyor. Düşüncelerim, hayallerim yargılıyor beni. Bir insan teki olarak ne kadar çok günahım, ne kadar çok sevabım olduğuna şaşıyorum. Bir günü beşyüz yıl gibi yaşamışım ve

şu anda, çoğalıyor, çoğalıyor o yüzyıllar. Kendimin değil, belki de tüm insanlığın bilinçaltıyım.

Hep o uzay istasyonu. Odam, benim son 18 yıldır zamanımın tümünü içinde geçirdiğim. İçinden hiç çıkmadığım yatağım. Kitaplar ve defterlerle dolu yatağım. Solumda, komidinin üstünde, ağzım ve kulağım bildiğim telefon. Onunla Londra'yı, Mısır'ı, Amerika'yı ve İstanbul içinde, herhangi bir yerde, herhangi bir anda, herhangi bir arkadaşımı arayabilirim.

-Graham Bell'in uzay yaşamına büyük katkısı; ne büyük, ne büyük bir katkı bir deli için.- Herhangi bir anda, burada, solumda telefonun kulaklığından herhangi bir arkadaşımın sevgili sesini duyabilirim. Yaşama gücümü, savaşma, hayal kurma, düşünme gücümü, tüm gücümü, o sevgili seslerden almıyor muyum? İçimde, arkadaşlarıma duyduğum katıksız sevgiden başka, beni öteye götüren, hâlâ yaratma isteği veren ne var? Telefon, başucumdaki telefon bütün bu anlamları kapsıyor. -Çan ve ezan sesleri- Telefon. Başucumdaki sinema ekranında tüm sevdiklerimin yüzlerini görüyorum.

Ayakucumdaki televizyonun ekranını, elimdeki kumandayla açıp kapadığım zaman da, apartmanın tepesindeki büyük antenin yardımıyla, beş istasyon izleyebiliyorum. Yeryüzüne ait ne çok görüntü var. Benim dışımda, ötesinde olduğum yeryüzü. Hep uzaydan gördüğüm, uzaklardan gördüğüm yeryüzü. Yeryüzünün binbir hali burada, ayakucumda, o küçük ekranda.

Yine ayakucumda, ayakucumdaki duvarda, kitap raflarım sık sık gözlediğim. Hâlâ orada mı diye kontrol ettiğim kitaplarım. Kemal Tahir, Şeyhül Ekber Muhyiddin-i Arabi, İsmet Özel ciltleri. En sevdiklerim, hep yanımda olsun istediklerim. İsmet Özel'in her sabah ve her akşam yeniden okuduğum dizeleri: "Her şey ben yaşarken oldu, bunu bilsin insanlar.." Her akşam bir iki saat karıştırdığım *Fusûsü'l-Hikem.*

Ve Picasso afişlerim. Üstünde Musee Picasso yazan. Paris'teki müzesinde ruhuyla konuştuğum Picasso'nun kendisi. Her hastalık nöbetinde bana *RESİSTANŞ*'ı yeniden anlatan dostum Picasso. Bana direniş ruhunu aşılayan. Wajda'nın "Kanal" filminin bir video kopyası da orada, ayakucumdaki rafta. Naziler üstüne tüm konsantre bilgilerimin duyumsal kaynağı, o "Kanal" filmi. Saçları idrarlı sulardan alnına yapışmış o sarışın, Polonyalı kadın. Dışkılara boğulmuş öteki direnişçiler. Kanallar. Dışkı kokan insanlığın, tüm insanlığın dışkı kokan kolektif vicdan kaynakları. Kobalt, asit, sülfürik, kükürt ve sirke kokan. İnsan eti yiyen insanların, yaşamsal kayıtlara geçmiş temsili imgeleri.

Ve yatağımın sağında pencere var. Pancurları yarı kapalı, gökyüzünün güzelim mavilerini aralıklardan yine de görebildiğim, ezan sesinin kaynağı olan gökyüzü. Hep gökyüzünden dağılan ezan sesi -çan sesleri-. Şaşkınlık içinde hem ıstavroz çıkarıp hem kelime-i tevhid getirdiğim, yüzyıllarca süren anların vurgusu, vurgulayıcısı bu pencere. Mezarlığı; Zincirlikuyu'yu ve yeryüzünün tüm mezarlıklarını gören. Orada, mezarlıkların, ezanı ve çan seslerinin geldiği o noktada, öyle geceler, öyle geceler oldu ki, ölülerin tekbir getirdiğini açıkça duydum. -Defalarca oldu ve korkmayacak kadar ahiret âlemine âşinaydım. Artık dirilmek için sabırsız olduklarına inandım. Ve hep o düşünceyle bir gün ön odada, Marmara denizine bakan odada otururken, denizin üstünde o devasa Mesih'i gördüm. Gümüş rengiydi. İnsanlığın sonunda uzayı fethedeceğini, orada Mevlasını da -ama belasını da- bulacağını bildiriyordu bana. Belki Tarkovsky'ye de Kubrick'e de bir dipnottu bu bildiri. Şüphesiz öyleydi: "Ey üstün insana özenenler. Gideceksiniz uzaya. Orada Mevlanızı da, belanızı da bulacaksınız."

2. Dünya Savaşı sırasında Fransa'daki direniş örgütlerinden biri.

"Ve neyi arzularsanız onu bulacaksınız. Çirkini arayanlar çirkinliği, güzeli arayanlar güzelliği. -Velakin katıksız güzeli bulmak, ancak ermişlere mahsustur.- Orada, uzayda, hepiniz vicdanınızdaki muhasebenin karşılığını, iz yansımasını bulacaksınız. Tıpkı Tarkovsky'nin Solaris'te dediği gibi.

Süreç. Süreç fikri. Her şeyi bir süreç olarak anlatabilirim. Delilik başka türlü anlatılamıyor. Bir coşku, bir çığlık, çağlayan, bir akarsu, bir oluşum olarak. "Varoluşsal" sözü, ukalaca bir söz, ama iyi bir söz. Varoluşsal -egzistansiyel- bir süreç. Süreç, çığlık, ses. Ancak o sürecin içinde devinen büyük kainat nizamını, kıyameti ve yinelenen nizamı anlatmak ne zor. Bir delinin, belki en çok sahip olduğu şeyi, kıyamet bilincini anlatmak ne zor.

İslam felsefesi, zamanı, her an yinelenen kıyametler olarak kavramlaştırıyor ve meczubun bilinci -Bilinç akımı- işte bu anlamda, her an kopan, her an yeniden kopan kıyametlerden oluşuyor. Ama sonsuz bir nizam görüşü, bu kainatta iyiyle kötünün, ahlaklıyla ahlaksızın dengeleşimini içeren o sonsuz nizam duygusu, insana her an tek bir şeyi, Tevhid'i düşündürüyor. Bu kadar kusursuz bir adaleti -delinin bilincindeki yargılamayı- Allah'tan başka kim gerçekleştirebilir? Bu kadar adil bir temaşayı, bu kadar sınırsız bir vizyonu kim yaratabilir?

Bana doğduğumdan bu yana hiç kimse doğrudan Allah'ı telkin etmedi. Allah'tan başka her şey bana öğretildi. Ve bu yüzden deliliğim, sonunda, bana bir ebedi hayat bilinci olarak geldi.

Şimdi, doktorumun din paranoyası konusundaki korkularını bertaraf etmek zorundayım. Ebedi hayat inancını bir hezeyan olarak tarif etmek isteyen bilime -nasıl bir bilimse o uzay çağının bilimi- inançta ölçüyü kaçırmayacağım konusunda garanti vermek zorundaydım. Yüzüme şüpheyle bakılıp durulduğuna, din üstüne modern, dünyevi şakalar icad ederek. Gerçeği müminlerle bile pek paylaşmayarak.

Hayret kelimesinin tasavvufi anlamını öğrenmemi Şeyhül Ekber Muhyiddin-i Arabi hazretlerine borçluyum. O, tufanda boğulan münkirlere bile, Allah'ın hikmeti karşısında duyduklan hayretten dolayı, kutsal bir ağırlık yüklüyor; onlara "hayret erbabı" adını koyuyor.

Delilik sırasında ve ara zamanlarda, bilincimin, daha doğrusu yarı bilincimin aldığı şekiller bana hayretin büyüğünü yaşatıyor. Bu engin hayret duygusu olmasaydı ibadet ihtiyacını duymaz, deliliğin kutsal bir mükafat, bir seçkinlik emaresi, bir kutsanmışlık belirtisi olduğunu tekrar tekrar düşünüp, başıma gelenlerden dolayı aralıksız şükretmezdim.

Bir ay önce günceme geçirdiğim kayıtlar işte hep böyle içkin, coşkulu, vecd dolu bir anlatımla örülü. Bilincimin 'soluna' egemen olan mistik yan, bütün ağırlığıyla duygularımın akışını yönetiyor. O günden bu yana her gece aldığım 100 mg. Melleril, giderek o taşkın

mistik boyutu öldürüyor. Çok daha gündelik kaygılarla bezenmiş "normal" bir bilince yavaş yavaş dönüyorum. Ama yaşadıklarım - hezeyanlarımın anıları- beni hiçbir zaman bırakmıyor. Bir uzay kapsülüne benzettiğim bilincimin iç uzamındaki gezintilerini, belleğimde yeniden gözden geçiriyorum.

10 Ağustos günü yaşadığım son büyük 'psikotik episod'u, o alt-üst edici dehşet duygusunu yazılı olarak ifade edecek gücü kendimde hâlâ bulamıyorum.

Güncemin bir yerinde şöyle demişim: "Kıyamet günü, Yaratıcı'ya anlamlı ve onurlu bir hikâye anlatabilmeliyim". Anlam ve onur. Bütün savaşım bu ikisini, cinnet anlarında bile savunmak. Cinnet bir kıyametse, anlam ve onur arayışı kıyamette bile insanı terk etmiyor.

"Her şey ben yaşarken oldu, bunu bilsin insanlar/ ben yaşarken koptu tufan/ ben yaşarken yeni baştan yaratıldı kainat/ her şeyi gördüm içim rahat/ gök yarıldı, çamura can verildi/ linç edilmem için artık bütün deliller elde"

İsmet Özel'in ünlü şiiri "Celladıma Gülümserken"de, bütün çağrışımlarıyla kendi biyografimi buluyorum. Dönem dönem celladımı karşımda gören, ona gülümsemeye çalışan ben değil miyim?

"Uçtum ama uçuşum/ radarlarla izlendi/ gayret ettim ve söv-düm/ bu da geçti polis kayıtlarına"

Her büyük alt-üstlük anında gayret eden ve söven, her sövgüsü "polis kayıtlarına" geçen de benim. Polis, binbir korkuyla dolu çocukluk dünyamın en dehşet verici ölüm simgesiydi. Altı yaşımda yasak bir oyun oynarken yakalayan annem, "Seni iki polis arasında idama giderken görüyorum." demişti. O günden bu yana, sık sık, bir polis devletinin darağaçlı gölgesi, dalga dalga üzerimden geçiyor. Her seferinde gayret edip sövüyorum. Sövmek korkuyu hep hafifletir ve bu bağlamda, korkuya karşı en emin silahtır. Ama silah hep geri teper. O sövgü de, "polis kayıtlarına" geçer. Ve bu, paranoyanın o ölümcül kısır döngüsü içinde kıyamete dek yinelenir.

Polis ve polis devleti korkusu bana ayrıca irsi olarak ip korkusundan söz etmez miydi? Anneme, bu dehşetengiz simgeyi anneannem aktarmış olmalı. Yedi ceddimi dehşete vermiş Osman-

li'nın korku dönemleri, İstiklal mahkemelerinin bütün mirası, kendi hayatımda tanık olduğum terör dönemlerinin izlenimleriyle birleşince, celladımın, her zayıf anımda karşıma dikilmesi doğal değil mi?

"Uçtum ama uçuşum/ radarlarla izlendi". İsmet Özel'in, bütün çağrışımlarıyla kendi biyografimi anımsatan o şiirinde, radarları da benim simgem yapan çok şey var. Her cinnet nöbetinde kainatın dev radarlarla tarandığını iliklerime kadar hissetmiyor muyum? Kendi beynimin bir radar istasyonuna dönüştüğünü duyumsamıyor muyum? Linç edilme korkusu da, ömrümün son 18 yılında, belli aralıklarla yakama yapışan cinnet nöbetlerinin başlıca öğelerinden.

Her seferinde, büzüldüğüm köşede, tufanın kopuşunu, kainatın yeniden yaratılmasını, göğün yarılmasını, çamura can verilmesini bütün hücrelerimle yaşayan ben değil miyim? Yaradılış ve diriliş her seferinde tüm aşamalarıyla yinelenmiyor mu?

Son psikoz nöbetimin meydana geldiği 20 Ağustos günü, tüm cellatlarımla bir kez daha yüzleşen de yine bendim.

Her şey, münasebetsiz bir tanışın, hiç suçum olmayan bir meseleden ötürü, telefonda bana çatmasıyla başladı. O saniye, "kobalt, sülfür, kükürt, zink" olarak nitelediğim o ekşi, yakıcı koku -okul günlerinde kimya laboratuvarından hatırladığım- bütün odayı doldurmaya başladı. Ekşi koku genzime dolarken, bilincim yavaş yavaş eriyor, aklım adım adım çöküyordu. Her zaman olduğu gibi, aklın yerini sezgi alıyordu.

Her seferinde olduğu gibi, bir kez daha, mahalli bir polis rejimi, Hitler'in Gestaposu ve Evrensel Terör el ele karşımdaydılar. Evrensel Terör. Dün bir ucu uzayda, gezegenlerde idi. Hiçbir zaman ölmemiş olan Hitler, bir kez daha tarih sahnesine çıkıyor, -uzayda muhafaza edildiği özel bir bölmeden- dünyayı yönetmeye başlıyordu.

Ben, "bu iş için seçilmiş" bir kobaydım. -1940 yılında, annemle babam, Hitler'in üstün ırk teorisini doğrulamak için bir araya getirilmişlerdi. Annem çok zekiydi, babam çok iradeli. Gestapo onları bu iş için özel olarak seçip birleştirmiş, ben hasıl olmuştum.- Ben, altı yaşımda geçirdiğim bademcik ameliyatı sırasında Gestapo tarafından yarı yarıya biyonik hale getirilmiştim. Genzimde, burnumda,

beynimde radarlar, radyo istasyonlan, görünmez film ekranları ve dini netliğini bilmediğim nice aygıtlar vardı. Kalbim, özel olarak takılmış sentetik bir pompaydı. Uzaktan kumanda ile yönetiliyor; uzak mesafelere, uydulara, gizli mesajlar gönderiyordum.- Ben, Hitler, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya arasında, İkinci Dünya Savaşı'nda imzalanmış, özel ve çok gizli bir anlaşmaya hizmet etmek için, insanlığın başına korkunç bir çorap örmek için, özel olarak husule gelmiş ve yetiştirilmişim.

Çocukluğum boyunca ailemin bana özel olarak tuttuğu Yahudi ve Alman bakıcılar, beni bugün için yetiştirmişlerdi. Pavlov, bizzat Pavlov, o büyük Sovyet bilim adamı, Hitler'in emrine girerek benim şartlanmamı adım adım yönetmişti. Türk olmam bir tesadüf değildi. Dünyayı yok edecek evrensel kargaşanın anahtarının bir Türk'ün bedeninde olması tesadüf değildi. Türkiye sırf bu iş için -benim doğup yetiştirilmem için- İkinci Dünya Savaşı'nın dışında tutulmuştu. Türkler bir bakıma en dirençli, bir bakıma en lanetli ulustu. Dünya savaşı Ortadoğu'da patlak verecekti. İnsanlık, özel olarak yetiştirilmiş bu aygıt -ben- vasıtasıyla, adım adım kıyamete doğru yuvarlanacaktı. Ancak bu deney tek taraflı bir amaç gütmüyordu. Benim davranışlarımın tümünden ulaşılacak sonuca göre, ya kıyamet kopacak, ya da insanlar, nicedir özledikleri ölümsüzlüğe kavuşacaklardı. Bu deney olumlu sonuçlanırsa, başta Hitler ve Stalin olmak üzere, bütün tarih büyükleri ve bütün insanlığın ölüleri, o ana kadar ayrı bir uzamda sürdürdükleri bekleyişe son vererek yeryüzüne ineceklerdi. Hakikati o ana kadar benden başka herkes, bütün insanlık biliyor; bütün insanlık bu korkunç oyunun sonucunu bekliyordu. Şimdi her şey, bütün insanlığın gözü önünde cereyan edecekti. O anda, uzaydaki uydular aracılığıyla, bütün insanlık beni izliyordu. Evimin bütün duvarlarında TV alıcıları gizliydi. Odaların her köşesine yerleştirilmiş alıcıların yanı sıra, reflekslerimi ölçmeye yarayan özel elektronik dedektörler ve davranışlarımı uzaktan güdümlemek için odaya yerleştirilmiş aygıtlar vardı. Bunlar, uzaydaki elektronik beyinlere bağlıydılar ve her hareketimi uzay istasyonları ile senkronize etmekteydiler. Bütün olanaklarıyla beni, dünyanın sonu olacak büyük "Yanlış"a doğru yönlendiriyorlardı. "Yanlış" neydi? Bunu şimdilik bilmiyordum. Ama attığım her adımla, içime çektiğim her solukla, ulusumun ve insanlığın tüm sorumluluğunu üzerimde taşıyordum. Gergin ip üstünde yürüyen, gözleri bağlı bir cambazdım.

İnsanlık, bu arada, yavaş yavaş ikiye bölünüyordu: Bir mucizeye bel bağlayanlarla, kesin sonu kaçınılmaz görenler. Mucizeye inananlar -insanlığın Alah'a inanan yarısı-, benim her şeye rağmen insan hücreleri taşıdığımı; dolayısıyla Allah'ın beni ve insanlığı koruduğuna inananlardı. Benim "Yanlış"ı bulup "Doğru"yu gerçekleş-

tireceğime inananlardı. Müşrikler ise, Hitler'in ve Evrensel Terör'ün düzeni olan bu deneyde, olumsuz sona, kıyamete, peşinen teslim olanlardı. Ben, bedenimdeki tüm sentetik organlara rağmen Yanlış'a direnmeli, bu konuda Allah'tan yardım istemeliydim. Evrensel zulme karşı, tek başıma savaşmalı, Evrensel Terör'ü insanlık adına alaşağı etmeliydim.

Bu nasıl olacaktı?

O anda, evde, yapayalnızdım. Eşim B. yanımda değildi. B.'den sonra, bu gibi durumlarda bana yardımcı olabilecek iki güvenilir insan vardı: Doktorum ve annem. Doktorum bir güney kentinde tatildeydi -besbelli Gestapo onu özellikle uzaklaştırmıştı-; kalan son seçenek annemi aramak, yardımını istemekti. Ellerim titreyerek, dizlerim kesilerek, anneme telefon edip hemen gelmesini rica ettim. Annem, çok sert ve sinirli bir sesle, o sıcakta evden çıkacak hali olmadığını, benim gelmemi söyledi. Anneme kızmayı düşünmedim. Annem de Evrensel Terör'ün pençesindeydi; kendisine ne dikte ediliyorsa, o da bana harfiyen onu buyuruyordu. Bunalan şuuruma rağmen, dolaptan 50 mg. lık bir Melleril kutusunu çantama yerleştirmeyi başarıp sokağa çıktım. Sokakta mahşer günü yaşanmaya başlamıştı. O anda bütün trafik, insanlığın tümü gibi, Evrensel Terör'ün basınç alanı içindeydi. Yayalar ve sürücüler de uzaktan kumanda ile işleyen robotlara dönüşmüş gibiydiler. Herkes ve her şey, tek bir merkezden, uzaydan kumanda ediliyordu. Tüm insanlık içinde, kısmen otomatizme direnen tek varlık bendim. Evrensel Terör, baskı altında reflekslerimi ölçmek -ölümsüzlük deneyi için gerekliydi bu- ve beni suça, yanlışa, Büyük Yanlış'a itmek için, düşüncelerimi kısmen özgür bırakıyordu.

Bindiğim taksi, beni annemin Yeniköy'deki evine doğru götürürken, çevreme bakmaya korkuyordum. Her şey renk değiştirmişti. Vizyon alanımın içindeki her nesne, asıl renginden yüz misli parlaklıkta ışınlar saçıyor; cırtlak renkler -özellikle kırmızı ve portakal rengi- gözlerimi deşerek beynimi bombardıman ediyordu. Bu korkunç renk cümbüşü içinde kıyamet günü imgesi daha da bir haşmet kazanıyor; insan yüzleri sansarları, sincapları, balıkları andırıyor; gözler, ölü gözü gibi, cam cam bakıyordu. Herkesin gizli bir ye-

rinde radyo alıcısı vardı. Bu alıcılar vasıtasıyla, Evrensel Terör'ün yaydığı komutları alıyorlardı. Şoförümün de bir yerinde -belki kolağının içine yerleştirilmiş minik bir aygıtta- bu radyolardan biri vardı. O, ne yaptığını, benim kim olduğumu, başıma gelenlerin anlamını, herkes gibi, benden iyi biliyordu.

Yeniköy'e geldik. Annemin meydandaki evinin önünde indim. Şuurum giderek daha da perdeleniyor, korkum büyüyordu. Annemin, Yeniköy meydanına bakan evi, sahnelenen oyun açısından ne kadar anlamlıydı. Tarihi değeri olan bu evin -burada, bir İstiklal Savaşı kahramanı olan büyük dayım oturmuştu- meydana bakan ön cephesindeki balkonlar, tam da rezilâne bir resmigeçidin şeref locası olmaya elverişliydi. Kimbilir Gestapo, şimdi bu elverişli konumdan nasıl yararlanacaktı. Ölümcül sahnelerine bir yenisini eklemek için, bu evin önünde nice Nazi resmigeçitleri düzenleyecekti. Artık tüm insanlık Hitler'e boyun eğmişti.

Annem beni asık bir yüzle karşıladı. Hasta olduğumu söyleyince, azarlamaya başladı. Geçmiş hatalarımı yüzüme vuruyor; beni, yaşadığım yanlış hayat konusunda muhakeme ediyordu. Daha sonra beni sağlığıma özen göstermemekle suçladı. Sakin, kendi halinde, hanım hanımcık -annem buna "leydivâri" diyordu- bir yaşam tarzı süreceğime, kendimi senaryo yazarak, kitaplar okuyarak yormamı eleştiriyordu. Orada, bir kez daha, annemin Gestapo'nun buyruğunda olduğuna yüzde yüz kanaat getirdim. Her şey başından beri, ta hayatımın başından, çocukluğumdan, ilk gençliğimden, ailemin bana yeterince baskı yapması sağlanarak, daha sonra sapkın hareketlerde bulunmam, sapkın bir üslup tutmam önceden hazırlanmıştı. Şimdi sapkınlıklarımın cezasını, Evrensel Terör, bir bir verecekti. Benim varlığımda insanlığa, özellikle insanlığın anti-faşist yarısına gözdağı ve ibret dersi verilmek isteniyordu. O anda, Yeniköy'deki evde, annemle benim aramda geçen trajikomik muhakeme sahnesi de bu oyunun ilk basamağıydı ve dünya bu rezil temaşayı ibretle, dehşetle, alayla izlemekteydi. Onurumu savunmak için anneme bir kez daha, "Hastayım" dedim. Bu söz üstüne daha da öfkelenen annem, daha üst perdeden bağırmaya başladı: "Hastaysan, senaryo yazmaktan, TV programlarına çıkmaktan vazgeç;

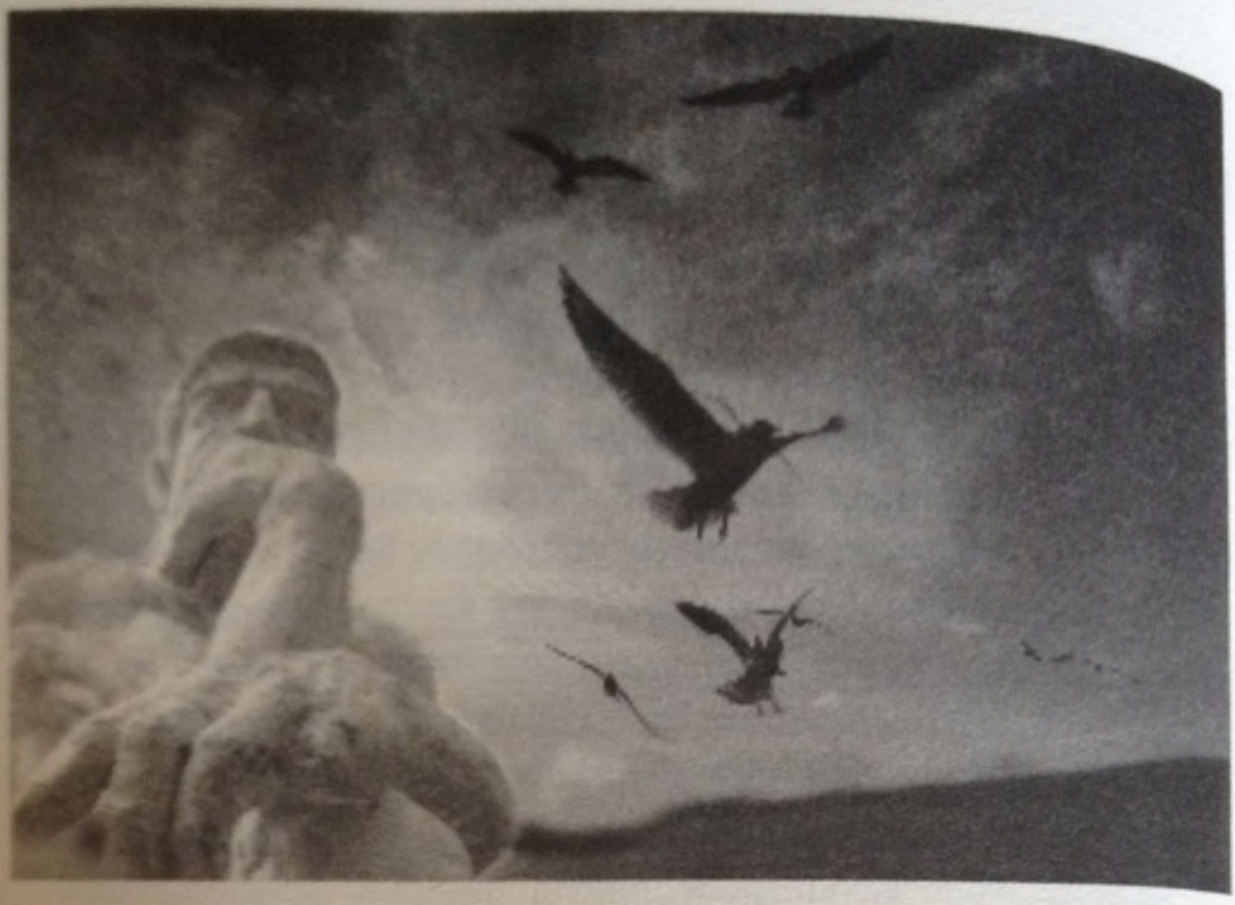
bir köşede zıbar ve otur." Sesini, odada bulunan tüm gizli ahıcılara duyurmak ister gibiydi. Bu çıkışmaya uzun süre cevap aradım, bulamadım; sonunda çantamı açıp, 50 miligramlık bir Melleril çıkardım; "İlacımı alayım mı anne?" dedim. Annem omuz silkip, "Ne yaparsan yap, ben senden bıktım." dedi. Bir kez daha yineledim: "İlacımı alayım mı?" Annem, bu söz üstüne, bir otomat gibi mutfağa gitti, bir bardak suyla döndü. Nazi sansürü altında zorlukla konuşan annemin bu hareketini, tasvib ve teşvik anlamına yorumlamam gerektiğini düşünüp, ilacı içtim. İlacı içer içmez de kızılca kıyamet koptu. Ayaklarımın tabanları, yavaş yavaş, döşemeden gelen muhayyel bir sıcaklıkla kızmaya başladılar. Birden, dehşet içinde, annemin evinde ısıtma tertibatının yere gömülü olduğunu hatırladım. Demek ki Gestapo bu döşemeleri özel bir amaçla inşa et-

tirmişti. Zamanı gelince odaların tabanına ısı verilecek, ben ve annem, aşağıdan gelen sıcaklıkla, cayır cayır kızartılacaktık. İkinci Dünya Savaşı'nda yaptıkları deneylerde Naziler, birçok ana-evladı benzer işkencelere tâbi tutarak insanların içgüdüleri üstüne bilgi edinmemişler miydi? Tabanı kızgın bir odaya atılan anne ve evlat. Annenin, can havliyle kucağındaki evladını yere atması, evladının üstüne basması. Can acısı ve ölüm korkusunun, evlat sevgisine galebe çalması. Bu deneylerle ilgili olarak duyduğum bütün ayrıntılar, şimdi belleğimde canlanıyordu. Annemin yerden ısınan evinin hikmetini şimdi daha iyi anlıyordum. Acaba o korkunç işkence anı geldiğinde annem beni feda eder miydi? Annem nasıl bir anaydı ki, baştan beri benim bu korkunç deneye alet edilmeme razı gelmişti. Ama annem isteseydi de Gestapo'ya direnebilir miydi?... Beri yandan, sürekli Marx'ın ünlü sözünü hatırlıyordum. Tarihte her şey iki kere olur. İkinci kez yinelendiğinde, tarih olayları komedi olarak cereyan eder. O an yaşadığım korkunç şeylerin komedi olup olmadığını; komedi ise, kanlı bir komedi olduğunu düşünmeye başladım. Beynim çağrışımlarla doluydu. "Komedi" sözcüğü, Dante'nin İlahi Komedisi'ni anımsatmıştı. Üç aşamalıydı İlahi Komedi. Cehennem, Araf, Cennet. Şu an Cehennem'deydim. Cehennem'i aşıp Araf'a ve Cennet'e ulaşabilecek miydim? Ne yapmış, ne suç işlemiştim de bu cehenneme atılmıştım? Ömrümde bir an bile kimsenin kötülüğünü istememiştim. Vicdanımı yoklayarak bütün hayatımı yeniden gözden geçirdim. Hayatımın bir döneminde âsi olmuş, aileme karşı gelmiştim. Ama bu, gizli güçlerin bilerek başıma ördükleri şartlı bir oyundu; benim iradem dışında hazırlanmış, sentetik bir kaderin parçasıydı. Allah bu kadar zulme razı gelir miydi? Fatiha suresini okumaya başladım. Bu beni biraz yatıştırmıştı. Korkmamam gerektiğini, Allah'ın yardım edeceğini, yeryüzünün bütün iyi insanlarının benden yana olduklarını düşündüm.

Bir süre geçti; kalktım, tuvalete yürüdüm. Ancak tuvaletin kapısında, birden bir iç-ses, bana karnımdaki 50 miligramlık Melleril'in dünyayı havaya uçuracak bir atom bombası olduğunu söyledi. Vücudum şu anda radyasyonla doluydu. İdrarımı tuvalete yaparsam, radyasyon bütün şehre yayılabilirdi. Derin bir açmaz içinde kıvran-

maya başladım. Hangisi daha korkunçtu? Milyonlarca gizli kamera alıcısı önünde idrarımı yere yapmak mı, tuvalete radyasyon doldurup, lağımlar aracılığıyla bütün şehre zehir yaymak mı?

Annemin yatak odasına koşup, yatağın üzerine uzandım. Beynim bir pervane gibi çalışıyordu. Kalbim yerinden fırlayacak gibi atıyordu. Elimle kalbimi yokladım. Çıkardığı mekanik seslerden, onun sentetik bir pompa olduğuna bir kez daha kanaat getirdim. Demek beni itmek istedikleri Büyük Yanlış, karnımdaki Melleril biçimli atom bombasıydı; demek bütün bu oyun, bu korkunç son için hazırlanmıştı. Hayatımın bir döneminde Sartre'ı okumuş olmanın cezasını çekiyordum. "İnsan her davranışında, insanlığın tümünden sorumludur," der egzistansiyalistler. Allah'ın zavallı bir kulu olan ben, bu tür sorumluluk iddialarıyla nasıl da gülünç olmuştum. Gestapo eliyle düzenlenmiş sentetik organlar ve sentetik bir kaderle, insan başka insanlardan nasıl sorumlu olabilir? Şimdi ne yapacaktım? Korku içinde, annemi çağırdım. Annem içerden, "Ne var?" dedi. Uzun süre cevap vermedim. Sonunda, ağzını aramak amacıyla, "Tuvalete gitmek istiyorum." dedim. Annem bir süre cevap vermedi. Daha sonra sesi duyuldu. "Tuvalet boş. Gidebilirsin." Sesi yumuşaktı. Bir süre düşündüm. İdrarımı yatağa bıraksaydım, radyasyonun acuna yayılmasını yine de engellemiş olamayacaktım. Helaya mı gitseydim, yatağı mı ıslatsaydım? İnsanlığın bütün geleceğini ilgilendiren böyle bir soru, sentetik bir insana nasıl bırakılırdı? Bu ne korkunç bir şakaydı. Tipik bir Nazi şakasıydı. Acı içinde kıvranıyor, bir yandan düşünmeyi sürdürüyordum. Gestapo şehri havaya uçurmaya karar verdiyse, sonunda nasılsa uçuracaktı. Bu kadar amansız güçler karşısında insanlığın tüm geleceğini benim gibi bir "Arslan Asker Şvayk" nasıl savunabilir? Yok eğer Gestapo bu oyunu sırf ibret olsun diye serimliyor, benim şahsımda insanlığı aşağılamak için kurguluyorsa, şimdilik insanlığın kalan kısmına kötülük vermek istemiyordu ve bu evde özel bir kanalizasyon inşa ederek, onu önceden ana lağımdan tecrit etmişti. -Son zamanlarda belediyenin şehri neden altüst ettiğini şimdi daha iyi anlıyordum.- Bu düşünceyle azıcık ferahlamıştım. Annemin yeniden üstelemesiyle tuvalete girdim. O

anda bütün insanlığın beni bu durumda izlediğini ve sınırsız korkuma tanık olduğunu düşünerek, ellerimle yüzümü gizlemeye çalıştım. Birden, ünlü bir Türk karikatüristinin çok eskiden gördüğüm bir çizimini hatırladım. Sanatçı, Rodin'in "Düşünen Adam" heykelini bir hela küvetine oturtmuştu. Bu karikatürü yüzünden, katıldığı uluslararası bir yarışmadan kovulmuştu. Gizli TV alıcılarına karşı, ellerimi yumruk yapıp alnıma dayayarak, "izleyicilerime" o çizimi anımsatacak biçimde, "Düşünen Adam"ın pozuna büründüm. Gestapo'nun gaddar şakasına karşı, işte ben de alaycı bir jestle karşılık veriyordum. İçimden sövdüm; ancak Gestapo'nun tüm düşüncelerimi içerden okuduğunu bildiğim için, bu oyunu fazla sürdürmedim. Küvetten kalktım, bir süre bekledim, dışarısını dinledim. İdrarın lağıma yayılmasıyla ortaya çıkacak felaket henüz vuku bulmamıştı. Şehirde herhangi bir alarm verilmemişti, verilseydi ben duymuş olacaktım. Yaptığım her hatanın sonucu bana anında yansıyordu. Bir süre daha bekledim. Dışardan olağanüstü bir işaret gelmeyince, azıcık daha rahatladım.

Tuvaletten çıktım, annemin yatak odasına girdim. Yatağa uzandım. Bütün bu süreçleri daha önce defalarca yaşamıştım. Her seferinde oyun mutlu sonla bitmiş, "olağan hayata" dönmüştüm. Ancak hangisi sahiciydi? Her şeyin her an gittiği "olağan hayat" mı, bu dayanılmaz işkencelerle dolu Nazi zulmü mü? Besbelli gerçek olan, ezelden beri, bu Nazi zulmüydü. Hayatın olağan bir akış taşıdığını sandığım ara zamanlarda yanılmış, tehlikeye karşı uyumuş, uyutulmuştum. İnsanlık beni bundan da sorumlu tutacaktı.

Çantamdan bir sigara çıkardım. Tam yakacakken, içimdeki ses büyük bir alarm verdi. "Sakın içme". Sigarayı daha yakından inceledim. O an, yeni bir dehşet dalgası iliklerime kadar yayıldı. Naziler arkadaşlarımı öldürmüşler, sigara haline getirmişlerdi. Elimde tuttuğum sigara, beyaz bedeni ile, bir idam mahkumunu sembolize ediyordu. Sigarayı içersem, arkadaşlarımı "içmiş" olacaktım. Ayrıca, içeceğim her sigara karşılığında bir kurban daha idam edeceklerdi. Kibriti ve sigarayı fırlattım. Dayanılmaz bir gerilim içinde kıvranmaya başladım. Naziler nikotine olan tiryakiliğimi kullanmaya başlamışlardı. Allah beni imtihan ediyordu. Namaz kılmayı düşündüm. Yeniden tuvalete gidip musluğun önünde durdum. Besmele çekip ellerimi yıkadım, üç kere ağzımı çalkaladım ve birden öylece kalakaldım. Abdest adabını tümüyle unutmuştum, hatırlıyamıyordum. Korkunun etkisi miydi; Naziler belleğimi mi dondurmuşlardı? Yeniden başladım. Yeniden duraladım. Hatırlıyamıyordum. Abdest almayı unutmuştum. Ancak, aynı anda, ağzıma dolan suyun huşû verici etkisi bütün vücudumu kaplamaya başlamıştı. Suyu yüzüme çarpmaya başladım, ferahlatıcı etki arttı; "Allah beni koruyor" diye düşündüm. Allah, su aracılığıyla bana iyiliği telkin ediyor, tevekkül göstermemi buyuruyordu.

Aynı anda annem yanıma geldi. "Seni azıcık sokağa çıkarayım, hava al." dedi. Adım atacak durumda olmadığım halde, anneme derhal itaat ettim. Tevekkül göstermeli, bütün enerjimi dualara saklamalıydım. Annem önde, ben arkada, evin merdivenlerinden indik.

Sokak kapısı açılır açılmaz, burnuma yoğun bir koku çarptı. Zehirli gaz kokusu. Bütün evren zehirli gaz kokuyordu. Besbelli, biraz önce bedenimden helaya akan radyasyon bütün şehri zehirlemişti.

Sokak kapısında, durduğum yerde, önümden geçen kalabalığa baktım. İnsan yüzleri acılı, korkulu, dehşet içindeydi. İnsanlar otomatlar gibi gidip geliyorlar, hiçbiri bana bakmıyor, ama hepsi benim orada olduğumu biliyorlar, hepsi, tümü, tüm insanlık beni nefretle lanetliyordu. Dizlerim kesildi, oraya yığılacak gibi oldum. Annem kolumdan tutup çekti, kalabalığa doğru yürüdük, caddeyi geçip deniz kıyısındaki parka vardık. Bir park kanepesine yığılıp kaldım. İnsanlar nasıl olup da beni linç etmiyorlardı? Annem beni neden, felaketlerine sebep olduğum bu insanların içine sürmüştü? Önümden geçen küçük çocuklara, acıyla, korkuyla bakıyordum. Bütün bu canlılara ölüm saçmış, dünyanın en güzel şehrini mahvetmiştim. Annem beni dürtüklüyor, deniz kıyısına götürmeye çalışıyordu. Yerimden kalkacak takâtim yoktu. Biraz ötede Fuzuli'nin heykeli duruyordu. Anneannemin en sevdiği şairin, Fuzuli'nin heykelinin orada, o an durmasının hikmeti neydi? Bir tevafuk muydu bu? Allah, kıyamet gününün geldiğini, tüm ölülerin yakında haşrolacağını mı imâ ediyordu? Kopan kıyametten tek başıma ben mi sorumluydum? Sorumluysam neden? İnsanlığın yaşamına son vermek için neden beni seçmişlerdi? Bu Allah'ın takdiri olamazdı. Emperyalizmin alçakça bir oyunu olmalıydı ve Allah bunu affetmeyecekti. Ben suçsuzum. Bütün varlığımla Allah'a yakarmalıydım. İçimden zikretmeye başladım. Aynı anda, Boğaz'ın karşı kıyısından temiz bir esinti geldi, saçlarımı yaladı. Bir an soluk aldım. Belki her şey henüz bitmemişti. Hâlâ umut vardı.

Annem beni arkasına takarak yeniden eve doğru yürüdü. Etrafıma, insanlara, insanların yüzlerine bakamayacak kadar utanç içindeydim. Yere bakıyordum. Kapıdan girdik. Bir kez daha, Yeniköy meydanına bakan annemin evinin bu trajedideki anlamlı konumunu düşündüm. Acımı daha da arttırmak için, bana, bir İstiklal Savaşı kahramanı ile olan akrabalığım anımsatılıyordu. Kemal Tahir'in "Esir Şehrin İnsanları"nı, "Esir Şehrin Mahpusu"nu hatırladım. Bu kitap başlıkları o an bambaşka, yepyeni çağrışımlar kazanmışlardı. Kemal Tahir'in, uluslararası komplolar üstüne söylediklerini düşündüm. Evet, resmî tarih insanlıktan saklanmış, Gesta-

po'nun yeraltına çekilerek hazırladığı evrensel komplo ancak şimdi meydana çıkmıştı.

Annemin yatağına uzandım. Başucumda bir kitap vardı. "İstiklal Savaşı'nda İttihatçıların Rolü". Besbelli oraya benim için konmuş, gerçekleri açıklayan bir kitaptı bu. Belki annem, mahsus, okumam ve birtakım şeyler hakkında, gerçek tarih hakkında bilgi edinmem için koymuştu oraya. Sayfaları çevirdim, okumaya başladım. Tek cümlesini anlayamıyordum. Ya zekam tümüyle çökmüştü, Türkçe'yi anlayamıyordum, ya da kitap Çince yazılmıştı. Kalktım, mutfağa geçtim. Mutfaktaki masanın başına oturdum. Birden, buzdolabından gelen bir sese kulak verdim. Uzaktan uzağa, nal sesleri geliyordu. Dağlardan, tepelerden, ovalardan gelen, yüzlerce, binlerce atlının sesi. "Kuvayi Milliyecilerin atları"... Dikkat kesildim. Evet, buzdolabından nal sesleri geliyordu. Bilincimde yeni bir umut doğdu. Allah tarafından, tarihte her şeyin iki kere cereyan edeceği, Milliyecilerin ikinci kez başkaldıracakları mı müjdeleniyordu? Bana, bir şekilde, "Dayan, umut var" mı demek isteniyordu? Sisli, hülyalı dağbaşlarını ve binlerce atlıyı çağrıştıran buğulu bir ses.

Gittim, yeniden yatağa uzandım. Zaman geçmiyordu. Uyuyamıyordum. Böyle zamanlarda uyumak olanaksızdı. Annem bana bir şeyler yedirmeye çalıştı, yediremeyince gitti yattı.

Nikotin ihtiyacı bütün varlığımı zorluyor, sigara haline getirilmiş arkadaşlarımı "içmek" düşüncesi dehşet veriyordu. Zikrederek, zaman zaman kalkıp buzdolabının yanına gidip, "Kuvayi Milliyecileri" dinleyerek, kaderime akıl erdirmeye çalışarak, yüzüme su çarparak saatlerin geçmesini bekledim. Zaman durmuş gibiydi. Böyle zamanlarda zaman hep dururdu. Korkuyla, buğulu belleğime rağmen hâlâ hatırladığım Fatiha ve İhlas surelerini tekrarlayarak bekledim. Şafakla birlikte beni idam edeceklerini düşünmeye başlamıştım. Hep öyle olmaz mıydı? Saatler ilerledikçe idam korkusu benliğimi sarıyordu. Bunun benim için en hayırlı sonuç olacağını düşünmeye başladım. Korkumu yenmeli, cesur olmalı, cesurca ölmeliydim. Ancak kimbilir, Naziler beni ne kadar korkunç bir şekilde öldüreceklerdi. İnsanlığın zulmü beni artık lanetlemiş olmalıydı. Hiç kimse ölümüme acımayacaktı. Galata Köprüsü'nden ya da Boğaz Köprü-

sü'nden aşağı atacaklardı; kanımdaki atom ile infilak etmemi sağlayacaklardı. Ya da galeyana gelen halkın eline vereceklerdi.

Korktum, ön odaya gittim, göğe baktım. Şafağın sökmesine daha vakit vardı. Yeniden annemin odasına geldim, uzandım. Birden, başucumdaki bir bardak suyu farkettim. Besbelli annem, onu bir akşam önce oraya koymuştu. İçinde muhakkak etkin bir zehir var-

dı. Nereden bulduysa bulmuştu, zavallı annem, içmem için bana zehir bulmuştu. İntihar etmenin Allah'a karşı gelmek olduğunu düşündüm ve Allah'tan af diledim. Bardağı dikip suyu içtim. Zehir yavaş yavaş vücuduma yayılıyordu. Sırt üstü uzandım. Uykuya benzer bir uyuşma başlamıştı. Dua etmeye koyuldum. Kalbim hızla çarpıyordu. Bekledim, bekledim, bekledim. Hayır, ölmüyordum. Ölmeyecektim. Bu da bir Nazi şakasıydı. Korkak bin kere ölür. Sentetik bedenim zehre direniyordu; sentetik bir beden ölümden arıdır. Ben bir makinaydım.

Birden, keskin bir leş kokusu geldi burnuma. Doğruldum, pencerenin perdesini araladım. Karşı yapının penceresinde dört kadar asılmış insan sallanıyordu. Leş kokusu onlardan yayılıyordu. Asılmış adamların yüzlerini tam seçemiyordum ama, bir tanesi bir arkadaşımı anımsatıyordu. Dehşet içinde donakaldım. Demek şimdi kitle halinde idamlar başlayacaktı.

Yatağa yığılıp kaldım. Uzun bir süre sonra annemin ayak seslerini duydum. Tatlı bir sesle adımı çağırdı. Çay içmemi önerdi. Olduğum yerde kıpırtısız yatıyordum. Beynim bütünüyle uyuşmuştu.

Annem zorla çay içirmeye, bir şeyler yedirmeye çalışıyordu. Yiyeceklerin hepsinin -ekmek dahil-, insan etinden yapılma olduğunu düşünmeye başlamıştım. Midem bulandı, kustum. Annem yemem için ısrar ediyordu, ben direniyordum. Birden annemden nefret ettim. Hayatımdaki bütün felaketler başıma onun yüzünden gelmişti. "Annem bu kadar katı ve sevgisiz olmasaydı, bana hep bir Nazi subayı gibi davranmasaydı, bütün bu olup bitenler meydana gelmeyecekti!" diye düşündüm. Onun bir Alman lisesinden mezun olması, gençliği boyunca Alman sempatizanı olduğunun delili değil miydi? Sonra birden, annemin bir köşeye fırlatılmış ayakkabıları gözüme çarptı. Topukları koşuşmaktan aşınmış, eğrilmiş iki biçare eski ayakkabı. Naziler elinde tutsak zavallı annemin, zavallı ayakkabıları. Bunun üzerine tümüyle çözüldüm. Annemi, ömrümde belki ilk kez, tümüyle affettim.

Bir süre sonra telefon çaldı, annem açtı. Konuşmalardan, arayanın B. olduğunu anladım. Demek B. sağdı. Demek beni arayacak kadar güçlü durumdaydı. Demek her şey bitmemişti. Korkunç bir sevinç

ve umut kapladı içimi. Telefona yürüdüm, ahizeyi aldım. B., "Nasılsın" dedi. Konuşmaktan korktuğum halde, "İyiyim" dedim. Bodrum'dan dönen doktorumla birlikte ziyarete geleceklerini söyledi.

Doktorum geliyordu. Bu inanılmaz bir haberdi. Bu mahşer gününde, demek hâlâ bir şeylerden umut vardı, demek hâlâ iyi şeyler oluyordu, demek hâlâ beni sevenler, affedenler, düşünenler vardı.

Uzun, çok uzun bir süre sonra B. ve doktor geldiler. Görüş alanım içinde her şey sisliydi. Zaman ve mekan birimleri yavaş yavaş tümüyle siliniyordu. Hayal meyal, doktorun nabzımı saydığını hatırlıyorum. Kolunda plasterli bir yara olduğunu görünce, ona da Gestapo tarafından işkence edildiğini anladım. Ama o, her şeye karşın, buraya gelmeyi başarmıştı. Bana 300 mg. Melleril verdi.

İlacı alır almaz vücudum cayır cayır yanmaya, boğazım ve beynim şişmeye, ağzım kurumaya başladı. Yatağa serildim. Besbelli, bana kuduz mikrobu vermişlerdi. Gestapo şimdi de, kuduza olan direncimi ölçecekti. Doktorum bana kendi eliyle -besbelli içi kan ağlayarak- kuduz mikrobu vermişti.

Bu noktada tümüyle pes ettim. Kadere teslim oldum. Kuduz bir köpek gibi, sağı solu ısırmaya başlayacağımı, bu halimle sokaklarda koşacağımı, insanlığın da beni ibretle, lanetleyerek, nefretle öldüreceğini düşünüyordum, ama artık aldırmıyordum. Bütün bu olanlardan, tek başına bir insan sorumlu tutulamazdı. Bütün bu olanlar, insan beyninin mahsulü değildi. Besbelli, uzaydaki birtakım canavarlar düzenlemişti bu oyunu. Kim oldukları ve ne yapmak istedikleri artık umurumda değildi. Sadece Allah'ın adını zikrediyordum.

O gün, bir ara, sokaklardan, B.'nin feryad eden sesini duydum. Besbelli, en sevdiklerime, sırayla işkence ediyorlardı. Daha sonra kedim Zubin'in acı miyavlamalarını duydum. Evin yakınında bir yerde, Zubin'e de işkence ediyorlardı. Bitişik evden gürültüler gelmeye başlamıştı. Çok sevdiğim bir arkadaşım, "Katiller, katiller!" diye bağınyordu. Canhıraş sesi, bir ara beni de suçlamaya başladı. "Alçak kadın. Çık dışarı!" Koşarak sokağa çıkmak, "Buradayım." demek istedim. Annem önledi. Kuduz mikrobunu bütün şehre yaymaktan korkuyordum. Bir ara, yakındaki camiden tekbir sesleri gelmeye başladı. Besbelli müminler galeyana gelmişler, insanlığa ver-

diğim büyük zarardan ötürü beni linç etmek istiyorlardı. Aynı anda yeniden doktorum zuhur etti. Bana 300 mg daha Melleril verdi. Tekbir sesleri kayboldu.

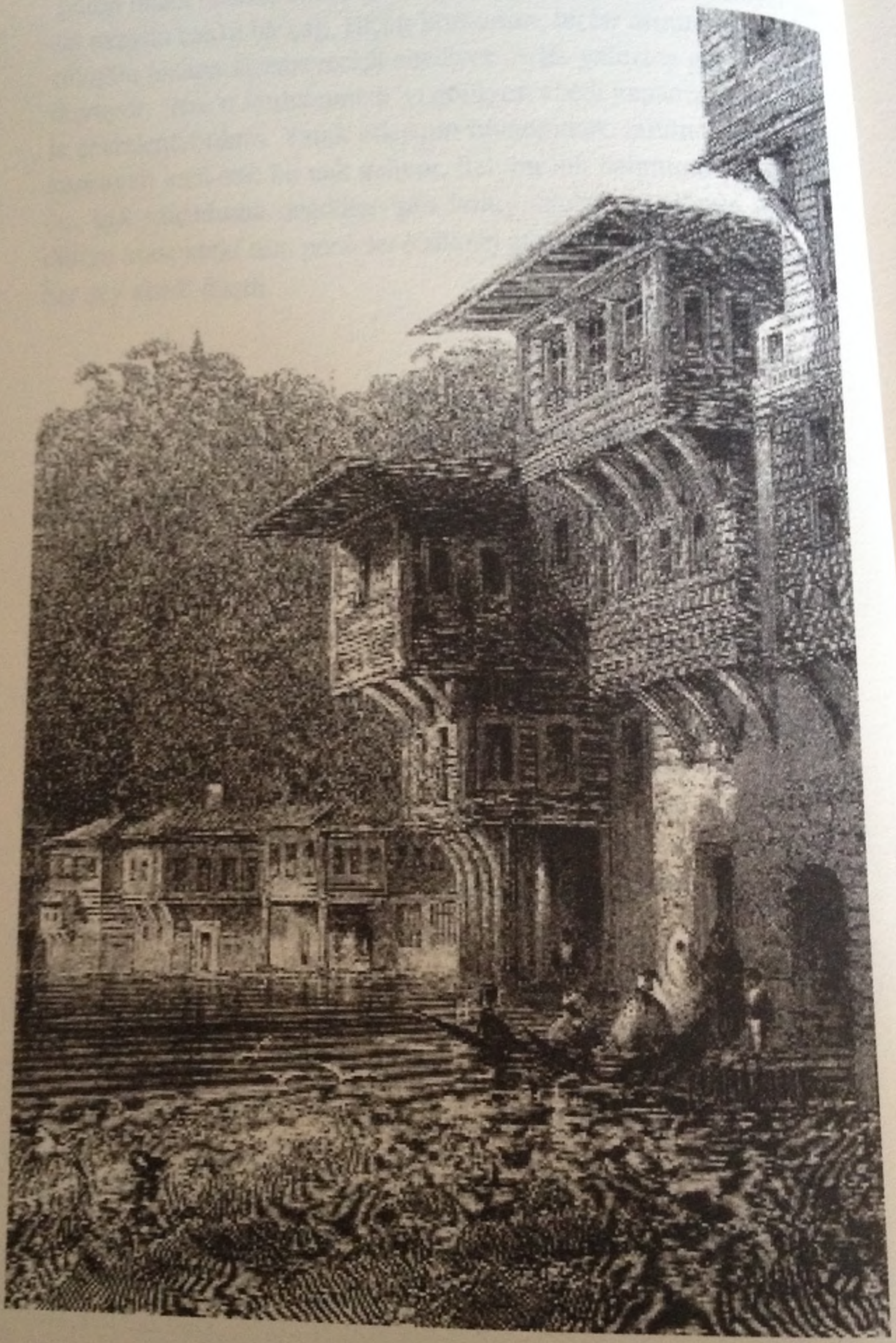
O gece, yattığım odanın duvarında Osmanlıca bir idam fermanı gördüm. B. için çıkarılmış bir fermandı. Hemen yanında, minicik bir başka ferman daha belirdi. Kedim Zubin'e aitti. Daha sonra duvarda, B. ile kedim Zubin'in asılmış silüetlerini gördüm. Duygularım küntleşmişti, acı bile duymuyordum. Bir süre sonra, B.'nin de Zubin'in de gökyüzüne doğru uçtuklarını gördüm. Her an kıyamet kopuyordu. Bizler ruhlardık, ölü ve diri birbirine karışmıştı. Günler ve geceler geçti. Bir gece ön odadan dışarıya bakarken, Yeniköy meydanına inen Hz. İsa ile Hz. Meryem'i gördüm. Orada, yan yana, öyle duruyorlar, etrafa pırıl pırıl ışık saçıyorlardı. Kıyamet günü Hz. İsa'nın ineceğini, imamın arkasında namaz kılacağını bildiğim için, buna şaşmadım. O sabah yakındaki camide okunan inanılmaz güzellikteki ezanı bir müjde olarak algıladım. Her şey boyut değiştirmişti. Diriliş başlıyordu. Babam, anneannem,

bütün ölüler bizimle birlikteydiler. Ebediyet başlamıştı. Ebediyet ya da uzayda başka bir çağ. Hiçbir korkunun, hiçbir acının, hiçbir kötülüğün insana ilişemeyeceği ebediyet. Artık yalnızca gül kokuları duyuyor, "Nur'u Muhammedi"yi görüyor, ebedi yaşama ait düşlerle çevreleniyordum. Yatak odasının tavanından, bütün vücudumu kapsayan kızıl-sarı bir ışık geliyor, her yer ılık balmumu kokuyordu. Işık vücuduma değdikçe şifa buluyordum. Bu dünya ile öte dünya arasındaki tüm perdeler kalkmış gibiydi. Artık her şey, ama her şey ebedi düştü.

-Bitmemiş Bir Öyküden Bölümler-

BİR DOĞU ARİSTOKRATI

"Zamana uyum kazanmama yardımcı olabilirsiniz. Zaman çok yavaş geçiyor. Bazen kendimi sonsuz bir okyanusun dibinde uslu bir yosun gibi algılıyorum. Zaman, üzerimden kayıp geri dönüyor. Her şey tekrardan ibaret oluyor. Bazen de fırtına çıkıyor."

1

Dün gece düşümde, ölümsüzlüğün baharına adım attığımda, çoktandır, içimde usul usul büyüttüğüm bir masal bahçesinin çiçeklerine elle dokunacak kadar yaklaştım. Beyaz tomurcuklar gizemli kokular saçıyordu; mavi bir patikada ağır ağır yürüdüm. İnce bir sis vardı.

Gizli bir el, uzandı, yüreğimin bekaretine dokundu. Işıyan bilincime, benliğimin iki halinin, kederle sevincin imgelerini görmeye koyuldum.

Çocukluğumun ve ilk gençliğimin aşkları, dostlukları, heyecanları karşımdaydı. Her şey tılsımlı bir imbikten geçirilmiş gibiydi, duygularım tümüyle arıtılmıştı.

Annemle babam... İkisi de oradaydı. Atalarım, sevgililerim, dostlarım, bildiklerim, bilmediklerim.

Sonra birbirinden güzel kentlerde gezinmeye koyuldum. Gördüklerim Doğu'nun ve Batı'nın belli başlı kentlerinde gördüklerimin ve yaşadıklarımın aşkınlaşmış görüntüleriydiler. Yaldızlı sütunlar arasından, camgöbeği bir limana baktım. Sularda hiçbir esinti yok-

tu. Büyük, siyah bir duvarın önünden geçtim. Siyahın tam ortasında gümüş bir haç vardı. Pembe mermerli bir sarayda gezindim. Anıtsal güzelliklerle dolu bir avludan geçtim. Sonra başka bir kentte surlara tırmandım. Babil'in asma bahçelerini, piramitleri, Çin Seddi'ni gördüm. Beyaz yumurta kubbeli eski bir Doğu başkentinde ezan dinledim. Bir Batı kentinde tüm çan kulelerinden perde perde yayılan çan seslerinin büyüsüne kapıldım.

Neydi bütün bunların anlamı?

Yaşamım boyunca gerçeği kendi içimde aramış olmamın mükafatıydı. Bu ve bilmek istemediğim, hiçbir zaman bilemeyeceğim başka anlamlan vardı düşümün.

Birçoklarının karamsarlığa sürüklendiği orta yaşta, ben atalarına özgü bir bilgeliğe, sonsuz baharın sırrına ermiştim.

Bu az şey değil.

2

Günleri, saatleri, haftaları, ayları sayılarda ve beylik adlarda anmak beni hep sıktı.

Yaşadığım anların mutlaklığına ermeliyim.

Zamanın hep bir tekrarı andıran çarkında, artık anların benzersizliğine erişebiliyorum.

Bu, çocukluğumdan beri sahip olduğum bir yetiydi ama bir ara eğitim için gittiğim Batı ülkelerinde herkese uymanın telaşı içinde zamana olan bağıntım da bozuldu.

Zamana, haz ve lezzet yerine, aleladeliklerin ve zorunluğun hakim olması gerektiğine bir süre için kendimi inandırdım.

Ancak bu bir uyumluluk temrini olmaktan öteye geçemedi.

Uyumluluk... Bana ceddimin mirası olan o altın ilke.

Evimin avlusundaki küçük antika yalağa su doldurmayı akıl ettiğimden beri, burası güvercinlerin buluşma yeri oldu. Onları izleyerek günün ilk doyumuna ulaşıyorum.

Sabahları erkenden kalkıyorum. Sabah göğünün binbir gizemi ile iletişim içindeyim. Kimse bana sarhoşluğun nerede başlayıp ne-

rede bittiğini sormasın. Ceddim, yazdıklarında mutluluğa ait pek az belgesel kaynak göstermişlerdi.

Bazen, kibrit çöpleriyle küçük oyunlar oynuyorum. Kibrit çöplerinden oluşmuş bir haç, bir üçgen, bir dörtgene dalıp şekillerin sırlarına ermeye çalışıyorum. Bu sırları hiç kimse çözemedi. Ya da herkes kendince çözdü. İnsanların bazı konularda en derin sırları dile dökmelerini engelleyen yasalar var ve bu yasaların hikmetini yeni anlıyorum.

Gözümün önünde, sonsuza dek gülümseyen bir Buda heykelciği var. Deniz kıyısına gidip kumsaldaki çakıl taşlarını saymalıyım. Maddi olanaklarım çok dar değil ama yoksul olsaydım da bir şey değişmezdi. Bugün yine deniz kıyısına inip çakıl taşlarını sayardım.

3

Bu sabah, bilimle uğraşan L'ye ziyarete gittim. Önce gündelik, sıradan konulardan söz etti. Sonra sıra bilime, daha doğrusu aşka geldi.

Gençliğinde bilimi tek başına ele alan L, artık onu aşktan ayrı tutmuyor. Bunu yapmaya başladığı zamandan beri de bedeni ayrı bir ışık saçıyor. Onunla, renklerin ve şekillerin üstüne konuştuk. L, nesnelerin tanrısallığı konusunda bilmediğim şeyler anlattı. Onu dinlerken çocukluğumu, ilköğretim yıllarını anımsadım.

Siyah bir tahtaya, tebeşirle ilk kez annemin adını yazarken annemi bir tanrıça gibi algıladığımı anımsadım. O anda, yürek çarpıntısı içinde tanrılar evreni ile insanlar evreni arasında ince, gizemli bağlantının ilk perdesini keşfetmiştim.

Bugün dostum L'nin nesnelerin tanrısallığı ile ilgili anlattıkları, sihirli bir geriye dönüşün başlangıcı oldu.

Kutsal Kitap'ın altın ve gümüş yaldızlı bir sayfası... Kurutulmuş bir çiçek... Annemin işlemeleri... Kanaviçeler... Çin işleri... Göz nuru kuşlar...

Serin beyaz bir avluda portakal renkli ışık oyunları... Annemin yumuşak sesi... Yalnızca beni, adımı çağıran sesi...

Annemin dinsel bir tören sırasında, gül suyu sunan ince eli... Annem, bir baloda, kemik rengi dantel giysileriyle... Annem, bir nikah töreninde şapkalı... Annem, babamın kolunda...

Benim şekil oyunlarına düşkünlüğüm de, bir anlamda annemi çevreleyen dünyanın gizemleriyle ilgili. O, yazlık evde, avluya çıktığı zaman, avluyu renklendiren ışık oyunları ayrı bir boyut kazanır, biçimler durmadan yeni biçimler doğurmaya başlar; biçimlerin doğurganlığı ve akışkanlığı, içimde, bitmeyen bir coşku yaratırdı.

O coşku selini ve biçimlerin üretkenliğini çok sonraları yeniden yaşadım... Seçkin bir kadının bedeninde. Yüzünde ve bedeninde mavi gölgeler bulunan, bu yüzden de "Mavili Kadın" diye adlandırdığım bir kadının.

Mavili Kadın, ölümsüzlük izleğinin, annemden sonra bende ikinci aşılayıcısı oldu. Benim yaşamımda, annemle Mavili Kadın arasında başka kadınlar olmadı değil. Ancak, onların çoğu, küçük kıskançlıkların, çelimsiz duyguların, özümlenmemiş isteklerin kadınlarıydılar.

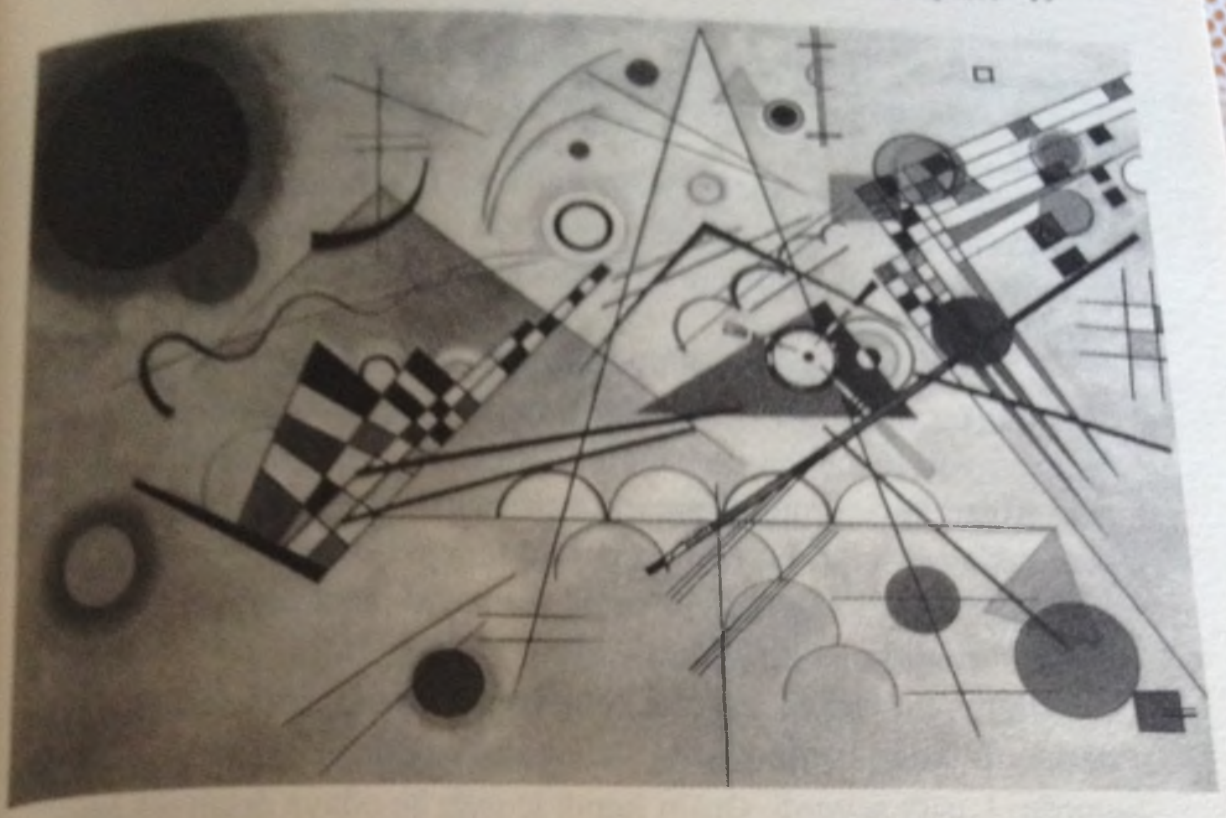
Bu yüzden, annemle Mavili Kadın arasında geçen zamanı, ben daha çok yaşamımın kışı olarak algılıyorum. Nesnel bir zaman açısından çok kısa, benim yaşantım açısından çok uzun süren o kışın tek avutucu yanı hüzünlü güzelliğiydi. Bedenimde o döneme ait tek tür anı var. Buzullar, buz sarkıtları, buz çölleri...

Yine biçimlere, biçimlerin doğurganlığına dönersek, bu L ile konuşurken duyumsadığım ve annemden kaynaklanan o bildik tat, çocukluğumdan bu yana renklere, seslere ve imgelere yönelik beslenen bir "güzelduyu" tutkusunun çevremdeki nesnelere yansıyan yanıydı. İçkinliğimdi.

L'ye geçmişimle ilgili bir dizi çağrışımın gereği olmadığı için konuyu onun açtığı yönde sürdürdüm. Söz şekillerden açılmıştı ve ben bir kâğıt parçası alıp üstüne bir daire çizdim.

"Örneğin, bu daireyi nasıl tanımlarsın?" diye sordum.

"Bir daire, yaşamımdaki gizli dönüşümlere göndermeler yapıyorsa, kendine özgü, ruhsal diyebileceğimiz bir yaşarlık taşıyor de-

mektir." diye cevapladı. "Beni tutsak ediyorsa o daire, düşüncenin kısır döngüsüdür. Ancak bütün kısır döngüler zaman girdaplarına işaret ederler. Onları yabana atmamak gerek. Onlar da yaşamın doğal bir gerçeği. Daire bana mutlaklığı çağrıştırıyorsa bir aşk simgesidir. Hem aşkı hem ölümü çağrıştırıyorsa ona 'Felek Çemberi' demek daha doğru olur. Daire usul usul dönüyor ve birtakım duaları düşündürüyorsa Tanrısallığa açılan küçük bir kapıdır. Bütün bunların hepsi o dairede bir arada varoluyorsa o daireyi bir tür benliğin çekirdeği olarak düşünebilirsin. Bilirsin, biz Doğulular benliğimizin Tanrısal özünü hiçbir şeye değişmeyiz. O öz indirgenemez. İstesek de bu elimizden gelmez. Biz Doğulular kendimizi Tanrı ile doğa arasında bir berzah gibi algılarız. Berzahın dokunulmazlığı vardır. Hepsinden önemlisi kutsaldır."

L'nin konuşması her zamanki gibi içimi aydınlatmıştı. Onun, bir yanıyla ağırbaşlı, bir yanıyla çocuksu bakışları üzerimdeydi. Birden bir kâğıda küçük notlar almaya başladı. Ansızın kendine ait belki

de bambaşka bir meseleye atlamıştı. Bir süre yüzünü izledim. Yüzü, düşünceleri kadar güzeldi. Düşündükçe daha da güzelleşiyordu. Yazdıkları, büyük bir olasılıkla, kaleme almakta olduğu kitapla ilgiliydi.

Doğu toplumlarındaki iç isyanlarla ilgili bu çalışması onun dördüncü kitabı olacaktı ve yaşamının son on beş yılını almıştı. Durmadan yadsınan, yeniden ve yeniden yazılan binlerce sayfa müsveddeden oluşuyordu.

L, büyük bir öznellik içinde yaşadığı gizemli bir ilhamın ürünlerini aralıksız, kuru bir bilim diline aktarmaya çalışan çilekeş bir ilim emekçisiydi. İnanç dili ile bilim dili arasında kurmaya çalıştığı ince ama dayanıklı köprüleri, zamana ve eleştiriye direnecek biçimde inşa etmeye çalışıyor, bu uğurda her an iğneyle kuyu kazmaktan kaçınmıyordu. Bu yanıyla aynı zamanda soylu bir savaşçıydı. Çünkü çilesinin umut kırıcı zorlukları vardı.

Kalktım, duvardaki eski bir çerçevenin soyut motiflerine daldım. Odanın duvarları bembeyazdı. Ve limana bakan pencereden ışık doluyordu. L ışığı severdi. Onun kendi iç ışığı ile odaya dolan ışık anılarımda sık sık karışırdı.

L bir süre sonra başını kaldırdı, gülümsedi. Anın büyüsünü bozmamak için kalktım. Kitaplığından bir cilt çekti. "Buna bir bak." dedi. "Mesleğinle ilgili." Beni kapıya geçirdi.

4

Eve vardığımda öğle ezanı okunuyordu. Her şeyin ışığı boğulduğu saatlerin durağanlığından yararlanarak odama çekildim.

L'nin verdiği kitap, gerçekten de mesleğime, mimarlığa aitti. Ancak ben çoktandır mesleğimle ilintimin bir yanını yitirmiştim.

Mesleğim, şimdilerde, ehliyetsiz kişilerin başarı alanı haline gelmişti. Kenti çirkinleştiriyorlardı. Kentin yapılarına artık kötü beğeni, bilgisizlik ve kötü malzeme egemendi. Bu akımla başetmek için bir süre mücadele vermiş, bu uğurda yeniyetme kent soylularının kasvet verici bayağılıklarına göğüs germeyi denemiştim.

Biçimlere duyduğu ilgiyi canlı tutan birinin, yaşamı seven, hayal kurmayı sürdürebilen birinin her zaman yüreğindeki arı alanı koruyabileceğini düşünerek bir süre bu yolda yılmadan çile çekmeyi denemiştim.

Ancak bir gün etrafımdaki yarı talancı türedi kalabalık büyüdü, onlarla benim aramda en ufak iletişim noktası kalmamış olduğunu, dahası beni istemediklerini, benden tedirgin olduklarını fark ettim.

Onların kalın derililikleri bende daha çok şefkat ve acıma uyandırıyordu. Onlarsa benim duyarlılıklarımı apaçık yadırgıyor, giderek bana karşı zorbaca tutumlara sapıyorlardı. Yavaş yavaş yorulmaya başlamıştım.

Uygarlığın düz bir çizgide, kesintisiz ilerleyebileceğine inananlardan olmadığım için karşılaştığım zorluk beni mutlak bir karamsarlığa sürüklemedi. Ufuk günün birinde belki yeniden açılırdı. Belki bu karanlık dönem yeni bir yaşam fikrinin gübresi olacaktı.

Kişisel kazançlarımı tutumluca kullanmış olduğum için yoksulluğa düşmeden bir köşede azıcık dinlenme olanağım vardı. Ailemden kalan ufak tefek mallar da güvencemi arttırıyordu.

Böylece kenara çekildim.

Gözlem ve yaşam alanım şimdi daha çok kendimdim.

Ne var ki mesleğimden tümüyle kopmuş sayılmazdım. Doğal bir içgüdü bana mesleğimin, beni değil bu dünyada, öte dünyada bile terk etmeyeceğini söylüyordu. Benim mimarlık anlayışım ırsiyetimdeki din bilginleri ve askerlerin ortak bir özelliğine dayanıyordu belki de. Tutkuya.

Mesleğimi tutkuyla seviyordum. Sevmeye, hayalimde yeni yapılar kurmaya emekliliğimde de devam edecektim.

L'nin verdiği kitabı açtım. Kitap kubbe mimarisiyle ilgiliydi. Biraz mimari, biraz felsefeydi. Kubbeyle ilgili bir eserde olması gereken biçimde aşkınlık kavramını inceliyordum. Derin bir zevkle okumaya koyuldum. Bu okuma eylemi bütün günümü aldı ve beni bir kez daha belki de hiçbir zaman uygulayamayacağım kuramsal mimari sorunlarıyla karşı karşıya getirdi.

Gece yatağıma uzandığımda kendimi öğrencilik günlerimdeki kadar genç ve zinde duyumsuyordum. Ancak bu yeni durumda, bu ikinci gençlikte, yüksek eğitim kurumlarının gerektirdiği resmî imtihan zorunluluğu yoktu.

Bir başka zorunluluk, kendi öz vicdanımın benliğime karşı sürdürdüğü denetim ve sınavlar yürürlükteydi.

5

Bir akşamüzeri bir ses, bir dürtü, bir çağrı, beni annemin eski bir dostuna, yaşlı bir levanten kadına yöneltti.

Gidişim ani olmuştu. Yaşlı kadın beni sevecenlikle karşıladı. Bu temiz, loş, azıcık küf kokan yüksek tavanlı evde eskilerden söz ettik. Eprimiş perdelerin ardından günün kızıllığına dalmıştım. Pencereden kentin zamansızlığını düşündüren bir görünüm izlenebiliyordu. Söz doğal olarak anneme, annemin soyuna geldi.

Annemin fildişi yüzü gözümün önünde canlanmış, soy ağacımın içinden bana gülümsüyordu.

Ben bu soyağacımı hep ulu bir çınar gibi tahayyül ettim. Annemin soyunun yedi göbek savaşçı bir aşirete dayanan üyeleri çınarın yeşil yapraklarında bana gülümsüyorlardı. Çoğunu tanımıyordum. Ancak dedemi ve anneannemi biliyordum. Ölmüşleri topraktan çok acunun derinliklerinde tahayyül etmem, dedemle anneannemle ilgili anılarıma el değmemiş bir tazelik katıyordu.

Dedem imparatorluğun son döneminde, Batıya karşı verilen savunma savaşlarında adını duyurmuş bir kahramandı. Sonra politikaya atılmış, inatla savunduğu bazı fikirler çevresine ters düşmüş, siyaset alanında yenilgiye uğramıştı. Ancak buna aldırış ettiğini sanmıyorum. Görünüşte ılımlı bir ıslahatçıydı ama en derinde, insan varlığının, soyuna, geçmişine, törelerine bağlı kalması gerekti-

gine inanan bir muhafazakârdı. Politika alanındaki düşüncelerini ulusumuz insanına özgü vecizelerle, zaman zaman da tatlı, yumuşak, sevecen bir şakacılıkla ifade ederdi. O belleğimde hep gülümsüyor: "Çalı süpürgesinin bile kökleri var. Biz soyumuzu neden reddedelim?" diyor.

Dedemin köktenci devrimcilere karşı sürdürdüğü güler yüzlü inadı, görüşlerine katılmayanlarda bile sevgi ve saygı uyandırırdı. Bu onun çocuksu, el değmemiş, barışçı yanıydı. Dinginliğin, bir tür ermişliğin verdiği bir aşkınlıktı.

Dedemin çocukluğuma yansıyan başka bir yanı ise savaşçı kimliğiydi. Ülkesini savunma güdüsü beş on göbek eskilere dayanıyordu. Savaşmak, toprağını savunmak onun için doğal bir eylemdi. Doğu ile Batı arasında bir geçit noktasına sıkışmış ülkemizde iç ve dış savunu, insanların çağlar boyunca içlerinde sürdürdükleri doğal bir içgüdüydü.

Ancak dedemin kişiliğindeki bu içgüdüsel savaşçı yanı olağanüstü bir yumuşaklık, bir aydınlık ve alabildiğine alçakgönüllü bir anlatımla dışa vururdu. Çocukluğum boyunca beni dizine oturtur katıldığı savaşların öykülerini uzun uzun hikâye etmeye koyulurdu. Üslubu kıvrak, hafif ve neşe doluydu. Düşmana kurulan pusuların incelikleri, savaş sanatının sırları her şeyden çok çocuksu bir serüvencilikle dile gelirdi.

Onun anlattığı öykülerde yeşilli mavili doğa parçaları, ilkel el çizimi haritalar, oyuncak bayraklar, oyuncak silahlar, küçümen oyuncak askerler egemendi. Savaş her şeyden çok zekâya dayalı oldukça masum ve zararsız bir oyun gibi dile getirilirdi. Bu anlatımda, erişkinlere özgü böbürlenmelere, bilgiçliklere, ukalalıklara hiç yer yoktu. O katıldığı tüm savaşları düşmanla arasında geçen tüm çatışmaları, içindeki sevimli ve şakacı bir çocuğun haşarılıkları olarak yaşamış gibiydi.

Bu kimlik çok sonraları, Doğu minyatürlerine merak sardığım dönemde bana yeniden kaynaklık edecekti. Doğu minyatürlerine özgü o çok işlek, aydınlık, naif tat, benim için bildik çağrışımlarla doluydu. Minyatürlerdeki savaş sahneleri dedemin kişiliği, dedemin

evreni, dedemin o çok bildik uçarı serüvenciliğiydi. Minyatürlerdeki evren dedemin doğasıydı.

Yaşam sorunlarını omuzlarken bende de zaman zaman kendini duyuran saf ve uçarı yaratıcılığın, bir ata mirası olduğu konusunda yavaş yavaş bilinçlendim. Ruhumda, en çetin, en kasvetli girişimleri yürek hafifliğiyle omuzlayacak bir neşe vardı. Bu, dünyaya bakışımdaki alçakgönüllü sevinçlerin de kaynağıydı.

Kalıtımımdaki bir başka yanı, soyut sorunlara karşı duyduğum ilginin kaynağını ise anneannem oluşturuyordu.

Dedemden sonra yaşamımı en çok etkileyen insan, anneannem Doğulu bir kadının tüm alışılmış görevlerini yerine getirmekle yükümlü sıradan yaşamına karşılık, doğal bir feylesof, soyut düşüncelere tutkun, bilmek ve öğrenmek hırsıyla yanıp tutuşan bir otodidakttı. Doğru dürüst bir öğretim görmediği halde aralıksız okuyan, düşünen, sanattan ve bilimden zevk alan bu kadın, belki de soyumdaki bir iki bilgin ile benim aramdaki kalıtımsal bağın somut bir ilmeğiydi.

Doğunun Batı karşısındaki yenilgisi anneannemin başlıca ilgi alanlarından biriydi.

Anneannem, Batı uygarlığının üstün sayılmak istenen belli yanlarına karşı saygılı, azıcık hayret dolu bir ilgi besliyordu. Oldukça kısıtlı bilgilere sahip olmasına karşılık gerçeği sorgulamak konusunda bitmez bir heyecan taşıyordu. Dönemin modasına uygun olarak, benimsediği düşünce tarzı pozitivist bir nitelik taşıyordu. Toplum sorunlarını doğa sorunlarına indirgemek her şeye müsbet ve kesin bir cevap aramak konusundaki inadı, düşüncesine çoğunlukla kuru ve acemice bir boyut katıyordu.

Bu heyecan dolu otodidaktın evrenin ve insanlığın sorunlarına yapayalnız çözüm aramak konusundaki tutkusu, çocukluğumun büyüsel anılarından biriydi.

Anneannem bazen de piyanoda eski ve hüzünlü askeri marşları çalar, tarihin derinliklerinden gelen trajik bir duyuşu iliklerimde duyumsamama yol açardı.

Dedemden farklı olarak anneannem zaman zaman melankolikti. Geçmişe ve insana bakışında yaşanmış yenilgilerin acısı vardı.

Buna karşı, gerçeğe iyimserlikle bakmaya çalışırdı.

Ben, yaşamın anlamını sorgulama konusundaki saplantılı alışkanlığımı anneanneme borçluyum.

İşte levanten kadını ziyarete gittiğim akşamüzeri, sohbetin ana konusu olan annem soyu, bende bir kez daha çocukluğumun büyüsel kaynaklarına olan özlemi karşılamıştı.

Annem ve babam soyundan arta kalan bazı akrabalarımdan bu vesileyle haber aldım.

Levanten kadın, teyzelerimden birinin çocuklarından söz etmeye koyuldu. Anneleri ve bir hariciyeci olan babaları ölünce teyzezadelerim kimsesiz kalmışlardı. Onların izlerini çoktan kaybetmiştim. Teyzemin kızı N'nin şimdilerde bir akıl hastanesinde bulunduğunu öğrenince dikkat kesildim.

Birden bekâr ve münzevi yaşamım içinde dış dünyadan ne kadar soyutlandığımı fark ettim. N'yi ve erkek kardeşini arayıp bulmak konusunda sonsuz bir meraka kapıldım. Onlardan bunca kopmuş olmam, kaderin kim bilir hangi anlama gelen bir sürçmesiydi.

6

Teyzemin oğlu K'yı memur olarak çalıştığı ticari kurumda ziyaret ettim. İlk bakışta silik, mahçup tavırlı, aşırı terbiyeli bir gençti. Ticaret yaşamının katı, kuru, tekdüze yasaları içinde ufalanmış herhangi bir memur görünümündeydi. Ama bir süre sonra onda dış dünyanın saldırganlığı karşısında iyice derinlere çekilmiş bir sanatçı inceliği olduğunu sezmekte gecikmedim. Tavırlarında bir seçkinlik, bir incelik vardı. Yüzü mahzun ve duyguluydu.

Konuşkan olmadığı için, kendisi ve kızkardeşi hakkında pek fazla bir şey anlatmıyordu. Uzun çabalardan sonra bu konuda ufak tefek bazı ipuçları elde edebildim.

Ülkenin bir iki yıl öncesine kadar içinde çalkalandığı bazı iç çatışmalar ve öğrenci eylemleri o dönemde üniversitede bulunan kızkardeşini yakından etkilemişti. Tıp tahsilinin başlarında bulunan N, ansızın hasta düşmüş, evde tedavisi mümkün görünmeyince hekimlerin tavsiyesiyle bir akıl hastanesine sevk edilmişti. Genç kız uzun dönemler hastanede kalmış, zaman zaman iyileşmeye yüz tutup taburcu edilmiş, ancak hastalığının nüksetmesiyle tekrar hasta-

neye sevk edilmişti ve halen oradaydı. Gidip onu ziyaret etmem olasıydı.

Böylece hemen o gün, öğleden sonra hastanenin yolunu tuttum. Beklenmedik olaylar karşısında insanın içine düştüğü duygusal boşluklardan birini yaşıyordum.

Ülkede son dönemde meydana gelen iç çalkantılar birçok ölümlere, hapisliklere yol açmıştı. Karşıt dünya görüşleri, değişik gençlik kesimlerinde kıran kırana çatışmalara dönüşmüş, iş başındaki hükümet, bu olayları yıldırıcı yöntemlerle bastırmıştı. Olayların sonrasında ülke, ölümcül bir sessizliğe bürünmüştü. Sorunların gerçek niteliği üstüne öne sürülmüş enine boyuna görüşler, billurlaşmış yorumlar yoktu. Bu da görünüşte karanlığı derinleştiriyordu. Çağdaş tarih bilincine sahip olduğu pek de öne sürülemeyecek ülkede, sanki her şey gizemli yorumlara açıktı. Bir yerde her şeyi, kendinin bilincine pek de sahip olmayan bir yapının büyüme sancısı olarak yorumlamak olasıydı. Öte yandan ölümlere, hafifliklere, derin acılara yol açan böylesi sarsıntıları kozmik bir ilenç, evrensel bir kötülüğün belirtisi olarak açıklamak da olanak dışı değil. Çağlar boyunca, dış ve iç çatışmalardan yana son derece hareketli bir serüven yaşamış olan ülkede, tarihin yorumlanması, tarihin yaşanması kadar değerli olmadığından, olayların kavranıp adlandırılması bir kez daha geleceğe bırakılmıştı. Burada içten içe ağırlığını sürdüren bir kaderciliğin egemenliğinden söz etmek de olasıydı.

N'nin bulunduğu hastahaneye doğru yol alırken, yaşamı içinden aşama aşama geçilen bir düş gibi algılama eğilimim, ilk elden düşünmekten çok duyumsama konusundaki istekliliğim hastahanede karşılaşacağım durum konusunda bir ön tavır almamı engelliyordu.

Hastahanenin, geçen yüzyılın sonunda Hıristiyan misyonerler tarafından kurulmuş olması yapılarına sıra dışı bir özellik katıyordu. Dörtgen biçimindeki bir planın çevresinde yükselen kurşunî yapıların ortasında yeşilliklerle donatılmış bir avlu vardı. Avlunun göbeğinde bakımlı bir kameriye göze çarpıyordu. Yapıların, insanı yekten kadere, ciddiyete çağıran bir etkisi, garip kasvetli bir ağırlığı var-

dı. Tek tük hastaların, ziyaretçilerin arasından geçerek ana yapıya girdim. Gerekli başvuruyu yaparak N'nin bulunduğu odaya yöneldim.

Oda kapısını açıp girdiğimde perdeleri sonuna kadar çekilmiş bir pencerenin önünde, eski bir koltukta oturan genç kız yerinden kıpırdandı. Odanın loşluğunda bakışlarını seçtim. Kısacık, oğlansı kesilmiş saçları, kemerli bir burnu, ince bir yüzü vardı. Bir süre sessizce bakıştık.

Yan odalardan birinden akordeonla çalınan bir ezgi geliyordu. Bahçeden, pencereye çok yakın ağaç dallarının hışırtısı yayılıyordu. Odanın loşluğunda N'nin bakışlarını, bu bakışlardaki anlamı tarttım. Açık yosun rengi gözlerinde durulmuş bir acı vardı; belli belirsiz gülümsüyordu.

Ona kendimi tanıttım. Bir süre düşündü. "Annemden hakkınızda bazı şeyleri duyduğumu anımsıyorum." dedi. "İyi bir mimar olduğunuzu işittim. Söylenilenlerden nedense tutucu biri olduğunuz izlenimi almıştım. Hayatta ve sanatta geleneksel değerlerden yana olan biri."

Konuşmasındaki sağlıklı rahatlık ve doğallık beni rahatlatmıştı. Ona hayatta, sanatta, politikada yeni akımlara hep ilgi duymuş olduğumu anlattım. Hiçbir konuda pek bağnaz olmadığımı...

Dostça gülümsedi. Gözlerini kaçırarak karşı duvara dikti. "Madem geldiniz..." dedi, "Zamana uyum kazanmama yardımcı olabilirsiniz. Zaman çok yavaş geçiyor. Bazen kendimi sonsuz bir okyanusun dibinde uslu bir yosun gibi algılıyorum. Zaman, üzerimden kayıp geri dönüyor. Her şey tekrardan ibaret oluyor. Bazen de fırtına çıkıyor." Sustu... "Bahçeye çıkmak ister misiniz?" dedi. "Bahçe güzeldir."

Kalktı, onu izledim. Koridorda yan yana yürümeye koyulduk. Yüksek tavanlı koridoru dolduran kurşunî ışıkta duyumsadığım ürpertiyi algılamışçasına kolumu tuttu. "Burada yalnızca korku ve çile yaşanmış. Kimbilir nice zamandır bu böyle."

Ona, burada kalmak zorunda olanlardan farklı bir konumda bulunduğunu, hiç de deliye benzemediğini söyleme ihtiyacına kapılmıştım. Bunu, bir şekilde anlatmaya giriştim.

"Kendimi bundan başka bir yerde düşünemiyorum." dedi. "Burası bana mutlak bir sığınak gibi geliyor. Dışarıda boğuluyorum. İnsanlar, olaylar, gürültü, patırtı. Adım uydurmama imkân olmayan başkalarının yaşamları... Başkalarının yaşamlarına ayak uydurmayacak kadar kendimle doluyum. Kendimle ya da sonsuzlukla. Sonsuzluk ne demek bilir misin?"

Bu soruyu cevaplamamı beklemiyormuşçasına sürdürdü. "Bir de sonsuzlukta kopan kıyametler var. Onları bilir misiniz?"

Sonsuzluk duygusuna pek de yabancı olmadığımı söylemeye yeltendim. Ancak o kendi düşüncesini sürdürmeye dalmıştı: "Burada hiçbir şey beni sonsuzdan ayıramaz."

Ve kendisini sonsuza ait kılan evreni nitelemeye girişti. Kendini yitirdiği noktada dış dünyadan tümüyle koptuğunu, başkalarının gerçeğine artık dönmek istemediğini anlattı. Benimle konuşmak konusunda gösterdiği rahatlığa aldanmamamı, bunun oldukça arızi olduğunu anlattı. "İnsanlann çoğunluğu, delilik üstüne konuşan bir deliye alışık değillerdir. Delilik üstüne konuşan bir deliyi yadırgarlar. Oysa benim kendi durumum üstüne konuşabilmem bir şeyi de-

giştirmez. İçimde iki, hatta üç ayrı insan yaşıyor. Bu insanlardan bir tanesi de gündelik alelade konuşmaları sürdürebiliyor. Öteki benliklerimin yaşadıklarını dile getirebiliyor. Bu sizi şaşırtmasın." dedi.

Bahçeye ve gün ışığına çıkmıştık. N, bir süre sustu, soluklandı. Dengesini yitirmekten korkarcasına birkaç adım ötede görünen bir banka ilişti. "Hava güzel ama güneş fazla yakıcı. Güneşi sanırım sizden farklı algılıyorum." Cebinden bir güneş gözlüğü çıkarıp taktı. İlerde bir noktayı gösterdi. "Oraya gidelim. Orayı daha çok seviyorum."

Kalktı, işaret ettiği yere doğru yürüdü. Burası bir kameriye idi. Yeşil yapraklarla örtülü küçük bir çardağın altında bir bank, küçük bir haç ve bir İsa heykelciği vardı. N, gölgeye sığınmaktan rahatlamış gibiydi. Banka oturdu. "Bazı sırları çözmek için kitaplara ihtiyacım var." dedi. "Bana kitap bulabilir misiniz?"

"Elbette." dedim. "Hangi konuda?"

"Galiba en çok Doğulu ve Batılı gizemcilerin yapıtlarına ihtiyacım var." Birden yorulmuştu. "Bir gün size nasıl bir cehennemde kavrulduğumu anlatmak istiyorum. Zaman zaman kızıl alevler içinde soluksuz kalıyorum. Bu cehennemin sırrını ancak gizemciler çözebilir."

O güne dek hiçbir varlığa karşı duymamış olduğum garip duygu o anda musallat oldu. Yüreğimin derinlerinde bir sızı duydum. N'yi nesli tükenmiş ve özenle bakılmaya muhtaç mecalsiz bir yaratığa, hasta bir kuşa benzettim. Daha sonra bu kuş, bana, bu dünyadan olmayan, ruhlar âleminden haberler taşıyan özel bir simge, işaret gibi gelmeye başladı. Dünyada kimsesi olmayan benim gibi biri için gaibe açılan bir kapı, tılsımlı bir eşik belirmişti. İçimi büyülü bir sevgi ve özlem dolu bir tanıma isteği doldurmuştu. Bir yolculuğun beni ötelere çeken bir gezinin başlangıcındaydım. Hiçbir insanın, hiçbir varlığın dünyasına duymamış olduğum bu çekim türü beni ilk anda sarstı. Nedense ölümü düşündürdü.

Ölümü, kendi mezarımı, yüreğimde korkuyla değil özlemle araştırmaya, ötelerde huzurlu bir barınak olarak düşünmeye başladığım bir yaşa yavaş yavaş yaklaşmaktaydım. N'nin varlığı bu özleme bilmediğim bir tat, gizemli bir erime duygusu katmıştı. Öte dünya-

lara giden yolun başlangıcında, mutlu ve sevecen, ondan, kendimden ve her şeyden ayrı bir lezzet alarak gözlerimi yumdum. Yoksa ömrüm boyunca bilir bilmez beklediğim an, ölümle aşkın iç içe geçtiği an bu muydu?

Hayatımın hiçbir anında erişemediğim güzel bir duygu o kameriyedeydi. Gözlerim İsa'nın balmumu gövdesine takıldı. Bu gövde kahverengiye çalan bir sarıydı. Bilinmedik kaderlerin kapısını aralıyordu. N'yi bir anlamda unutmuştum. Belleğimde geçmişim ve geçmişimin en azından hatırladığım güzellikleri ışıldıyordu.

Nedense gözümün önünde canlanan sahne Mavili Kadın ile bir Batı kasabasında geçirdiğimiz bir tatil anıydı. Bir nehir kıyısındaki küçük kasaba lokantasını, ekoseli bir masa üzerindeki şarabı ve bardakları anımsıyordum.

Bir şey mi konuşulmuştu orada? Hayır, konuşulmamıştı. Ancak gençliği gençlik yapan esrime duygusu, şaraba, nehrin sularına, bilme ve öğrenme isteğini kamçılayan bir yaşama sevincine dönüşmüştü. Göğün mavisinde unutulmaz bir derinlik sezmiştim.

Sonra öğrencilik anılarım tazelendi. Felsefe okuduğum, felsefeye yabancı kalarak yalnızca birtakım bilgi hazinelerini yağmalama sarhoşluğunu tattığım üniversite yılları. Kitapları, sayfaları, sayfa numaralarını, sayfaların renklerini bile anımsıyorum.

N'ye baktım. Yerden kopardığı bir güz çiçeği ile oynuyordu.

Odasına dönmek istediğini söyledi. Onu odasına kadar götürdüm.

7

Durgun yaşamımın ortasına bir göktaşı düşmüş gibiydi. Bu taş, gökten kayarak yoluma düştüğü o parıltılı anda geçmişle gelecek, sonlu ile sonsuz, insanîyle tanrısal arasındaki bilinmeze yeni ve görkemli anlamlar dizini katmış gibiydi.

Gündoğuşlarını ve günbatımlarını yeni bir bilinçle izlemeye başladım. Penceremden görünen limanın lacivert sulan, ufuktaki minareler, gün boyunca değişen ışıklar yeni tatlar içeriyordu.

N'yi sık sık ziyarete gidiyordum. Ona kitaplar götürüyordum. Onunla aramızda daha önce hiçbir varlıkla kurmayı başaramadığım bir özdeşlik gerçekleşiyordu.

İnsanın doğuştan suçluluğu konusunda bitmez bir saplantısı vardı. Bu, ön eğitimini bir misyoner okulunda yapmış olmasından mı ileri geliyordu? Bir kilisenin soğuk taşları arasında büyümüş gibiydi. Bütün evrenini kaplayan ağır, büyülü bir keder vardı. Kendini insanlığa adamak konusunda bilinmez bir çağrı almış gibiydi. Ve tıp tahsili bu sabit fikrin sonucuydu.

Eğitimini sürdürdüğü üniversitede ise bir başka izlekle, toplum-

cu fikirlerle karşılaşmıştı. Toplumcu fikirlerin, çileye ve özveriye dönük yapısında derin, silinmez bir yankı bıraktığı kesindi.

Onu yaşamın neşeli yüzünden koparan misyoner okulu çileyi mutlak bir erek kılarak düşünce yapısını belirlemişti. Toplumculuk bu çile anlayışına şiddet eklemişti. Varlıklı ailesine başkaldırması, sevgili olarak aynı üniversitede okuyan bir köylüyü seçmesi bundandı. Maddecilikle sınırlı dünya görüşüne dört elle sarılmasında fanatik, delice bir yan vardı. Sevgilisi, öğrenci olaylarında vurulup ölünce şuurunu yitirmiş, giderek cinnetin derinliklerine sürüklenmişti.

Toplumda yaşanan şiddet olaylarını o ayrı bir aşırılıkta algılıyordu. Cinneti, bir ateşte diri diri kavrulmak olarak algılıyordu. "Tüm inançlarım adına, insanlığın tüm acılarını yüklenerek ateşte kavrulmak..."

Sık sık gördüğü bir sanrıyı şöyle anlatıyordu: "Ateşte yanıyorum ve varlığım hiçliğe kavuşurken bağrımda insanlık için yeni yollar açılıyor. Bu yollar, eşitlikçi fikirler uğruna işkence çeken ve ölen insanların yolu."

Sık sık, onu yakan ateşin, maddeciliğin cehennemi olduğunu algılıyordum. Çektiği acı, maddeciliğin de kendine özgü bir din olduğunu düşünenlere hak verdirtecek cinstendi. Bu acı, Doğulu ruhunun tutkulu ve mutlakiyetçi yanıyla ayrı bir şiddet kazanıyordu.

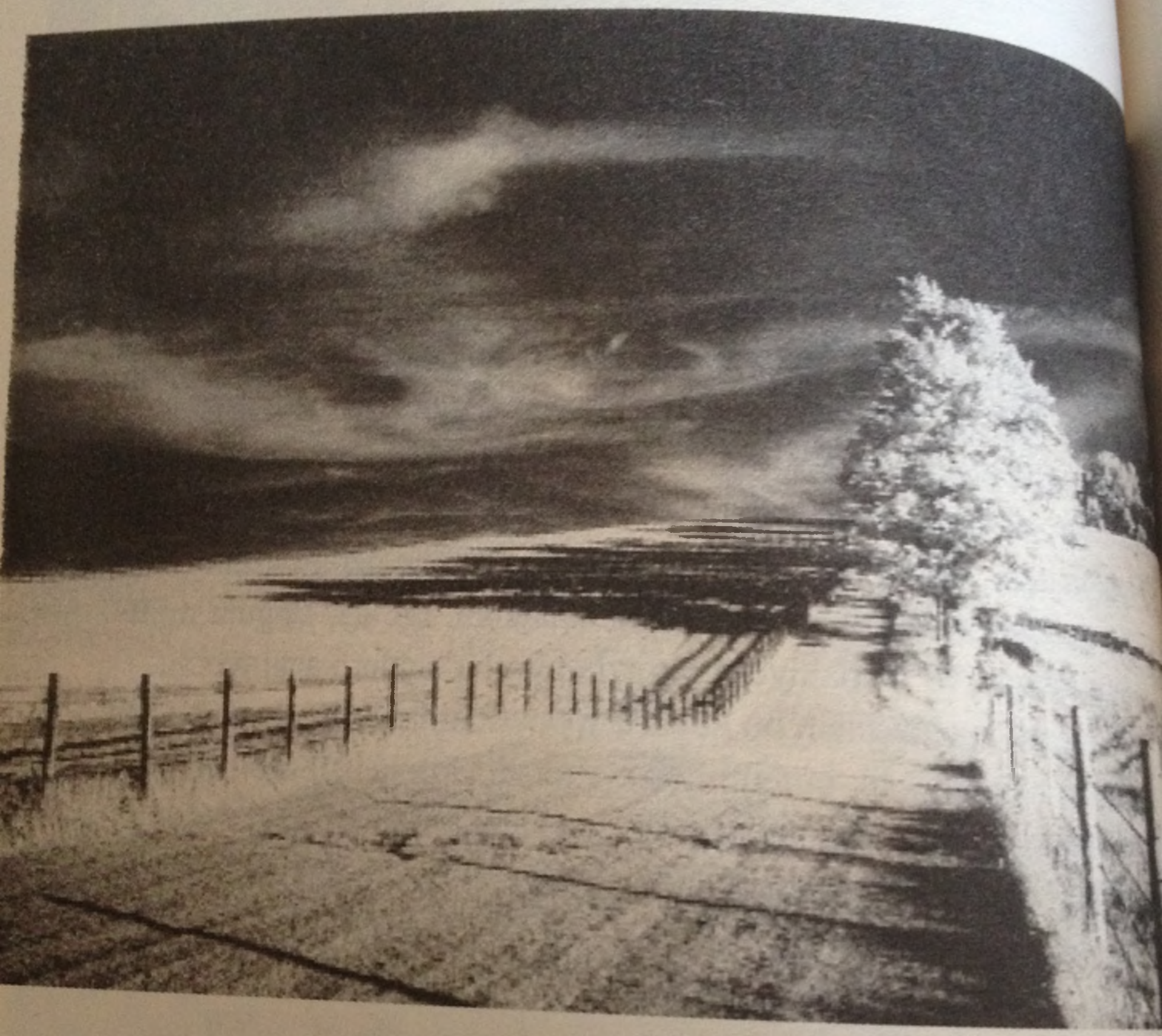
Ancak maddeciliğin bu kavurucu boyutlarda yaşanması onu sonunda metafizik bir evrenin içine atmıştı. Gizemciliğe ilgi duyması bundandı. Çektiği çilenin tanrısal bir anlam içeren şiddet ve acısı giderek inanca dönüşmeliydi. İnancın yolunu bulamaması ancak acıyı arttırabilirdi.

Ona yardım etmem gerekiyordu ama nasıl?

Soyumun bu evrendeki amacını sık sık sorgulayan biri olarak 'N' ile karşılaşmamı gizemli bir gösterge, yorumlanması gereken tanrısal bir işaret olarak algılamaya başlamıştım.

Benim sonsuz bahara yönelik cennet tasarımım ile onun hiçliğe yönelik cehennemî bir yol kavşağı gibi kesişiyor, bu kesişmenin içerdiği çağrışımlar beni içinden çıkılmaz tedirginliklere itiyordu. Bu kesişmenin ereği neydi? Neye nasıl yardım edebileceğimi ancak bu soruya cevap bulduktan sonra çözümleyebilirdim.

Bu düşüncelerle dostum L'ye gittim.

8

Uzun zamandır ortalıkta görünmediğim için beni merak eden L'ye öykümü alıcı bir gözle ve bir toplumbilimci gibi dinlemesini söyledim. N'yi ve onunla ilgili izlenimlerimi anlattım.

L, anlattıklarımı nedense pek yadırgamadı. N'yi, üniversite öğrencisi olan onun kuşağını, bu kuşağın felsefesini iyi tanıdığını söyledi. Doğunun dikey olan mutlak ve zamansız tekamül idealleriyle Batının yatay olan, zamana, göreceliğe yönelik idealleri bir haç gibi kesişir. Bu haç da şimdilerde yaşadığımız kentin tam ortasından geçiyor." dedi. "N'nin eşitlikçi düşünceleri hiçliğe ve acıya yönelik. Senin ilahi mutluluğa yönelik düşüncelerin aşkınlığa... İkinizin karşılaşmasında ilahi bir tecelli var. Bu ancak yaşantının çözebileceği bir hikmet. Çözümü çilelerinizin bileşkesini yaratacak." dedi.

Ona, kendimi, N'yi korumakla görevli yaşlı bir çınar gibi duyumsadığımı anlattım. "Yapraklarımda yürüyen serin özsuyu duyumsuyorum. Kendi yeşilliğimi algılıyorum. Benden ona geçmesi gereken bir şifa olduğunu düşünüyorum. Özsuyumdaki serinliği ona aşılamak, ona zerk etmek istiyorum."

"Her şey muhayyilenin gücüne bağlı." dedi. "O yaşlı çınarın gölge verebileceğine önce kendin inanmalısın."

"Duaların gücüne öteden beri inanırım." dedim.

9

Ertesi sabah erkenden uyandım. Yıkandım ve gökyüzünü seyrettim. Pembe şafakta annemi, anneannemi ve dedemi düşündüm. Onların sevgi dolu gözlerinden güç aldım.

Sokağa çıktığımda şehrin ilk kalabalıkları yola düşmüştü. İnsanların yorgun bakışları hiç uyumamış izlenimi uyandırıyor, adımları isteksiz, cansız görünüyordu.

İçinde yaşadığım evrenin zavallı, hasta ve mecalsiz bir boyutunu yeni keşfetmekte gibiydim. Çoğunluk, gözlerimi kaçırarak ilgi alanından uzak tuttuğum kurşuni sabah kalabalıkları şimdi merakımı çekiyordu. Küçük uğraşların, küçük tutkuların dünyası olan maddeci çağ inceleme alanıma girmişti. İçimden akan sevgiyle bakıyordum kente. İnsanlar dertli, sokaklar pis ve tozluydu. Bana her zaman selam veren köşedeki manav o sabah her zamankinden sıcak ve sevecen davrandı. Bana bir kilo elma tartmasını söyledim. Halini, hatırını çocuklarını sordum. Her gün köşedeki mescide ibadete gittiğini bildiğim bu adamın nasıl bir dünyası vardı? Çocuklarına katı mıydı, sevecen miydi? Bir kızı olduğunu bildiğim bu adam kızını nasıl yetiştiriyordu? Ona neler telkin ediyordu?

Kırklar Dergisi / Haziran-Kasım 2002

HAYRET YAYLASI

"..volkanik bir kraterin ağzında, masmavi sularıyla Âşıklar Gölü görünüyor. Âşıklar Gölü'nün ortasında Velâyet Adası var. Bu adayı süsleyen veliler.. Mis kokulu yaseminler. Zamansızlık ikliminin, Evvel'den gelip Ebed'e giden Ölümsüz Bahar'ın yaseminleri. Koklanmaya kıyılmayacak kadar nazlı, latif ve aziz varlıklar."

Namazsız Gömülenin Ardından

Bir arkadaşım vardı. Nazlı, hanım hanımcık, iyi huyluydu. Ancak birçok yönden silik, özelliksiz biriydi.

Sonra birden ameliyatla yüzünün bazı bölümlerini değiştirdi. Birkaç kez eş değiştirdi, birkaç kez meslek, vatan, milliyet ve din değiştirdi. Bir zihniyetin, bir hayat tarzının bayraktarı olarak reklam edildi. Şöhret buldu. Gazete haberlerine geçti. Hakkında yazılar yazıldı, kitap yazıldı.

Nihayet erken yaşta ecel gelip çattı. Kaza mı cinayet mi belli olmayan bir sadmeye maruz kaldı.

O, bir başka ülkede, bir başka coğrafyada, bir yoğun bakım ünitesinde son çilesini doldururken, bir gece bu fakirin rüyasına girdi.

Bîçare, beyaz tüylü bir köpek şekline girmişti. Her yanına serumlar takılmış, yoğun bakımda, gözetim altında bir köpecik. Gözlerinden sicim gibi gözyaşı akıyor, "Bana dua et, bana dua et... Beni namazsız gömecekler" diyordu...

Kalktım, abdest aldım, iki rekat namaz kılıp dua ettim.

İki gün sonra gazetede ölüm haberi yayınlandı. Şiirler, söylevler, org müziği, aryalar, alkışlar eşliğinde uğurlandığı öğrenildi.

Onu, tedirgin edici azabını zihnimden kovmaya çabaladım.

Sonra bir gece, o beyaz tüylü, hüzünlü köpecik bir kez daha rü-

yama girdi. Süslü, aynalı bir makyaj masasının üstünde, aynanın önünde oturmuş, gözlerini derin derin, gözlerime dikmişti. "Seninle aynı okulda, aynı çevrede yetiştik. Senin yerinde ben olabilirdim. Bir şey yap, bir şey yap benim için.." diyordu...

Uyandım. Ne yapabilirim diye düşündüm. Başucumdaki taburede, bir gün önce, yazılarımın karşılığı olarak gönderilmiş bir telif ücreti, zarf içinde duruyordu. Zarfın içindekilerle, ölmüş arkadaşımın ruhu için bir bağışta bulunmaya karar verdim.

Ertesi gün, elimde zarf, hayır işleri için kurulmuş bir vakıfta görevli bulunan bir dostun kapısını çaldım. O bağışı, falancanın ruhu için, gerçek bir ihtiyaç sahibine iletmesini rica ettim.

Hayır kuruluşunda çalışan dost, gerçek zaruret içinde bulunan birini tanıdığını söyledi. Öyle bir kişi ki, acından ölse, kimseden yardım talebinde bulunmaz... Seyyid bir zâtın dul eşidir. Kendi hasta, kızını evlendirecek. Geçimi, zar zor ürettiği tığ işi oyalardan.

Zarfı o dosta bıraktım, vedalaşıp yürüdüm. Garip boşluk duygusu içimi kaplamıştı.

Birkaç mahalle ötede olan evime doğru yürümeye başladım. Ama caddeden saparak girdiğim yan sokakta, beyaz tüylü köpecik yoluma çıkıverdi. Neşeyle havlıyor, etrafımda dönüyordu. Derken gitti, beton, tek katlı, orta halli bir evceğizin önünde durdu. Havlamaya başladı.

Bir süre sonra evin kapısı açıldı. Başı örtülü, nuranî yüzlü, orta yaşlı bir teyze, elinde iki kapla eşikte durdu, elindekileri ağır ağır yere, eşiğin önüne koydu... Kapların birinde ekmek paparası, birinde su olduğunu gördüm.

Köpecik paparayı afiyetle yedi, suyu içti. Nuranî yüzlü hanımefendi köpeciği okşadı.

"Yâ Rahman, Yâ Rahim... Şerleri hayra çevirip bizleri sıfatlarınla yüzleştiren, semalarına tevcih eden sensin. Zatın ise bir sır"...

Sokak da, köpecik de, kendim de, yok olup silinmiştim. Her şey sırdır. Sır olan yolda, hayal meyal, yürüdüğümü hissediyordum. Namazsız gömülen de, kendim de sonsuza kadar aynı izin, aynı Sır'ın ardında sürüklenecektik. Bu sürükleniş, dur durak bilmeyecekti. Bildiğim tek şey hayret, sırra duyulan hayretti, hayret de sonsuza kadar bitmeyecekti...

Yağmur Dergisi / Nisan 1999

Global Köyün Kavalcısı

Her şey onu bekliyor, kavalından çıkacak birleştirici simyanın cihana yayacağı müthiş anı bekliyor. Herkes kavalcıyı bekliyor. İnle cini bir nağmede peşine takacak, yerle göğü kendine âşık edecek olanı.

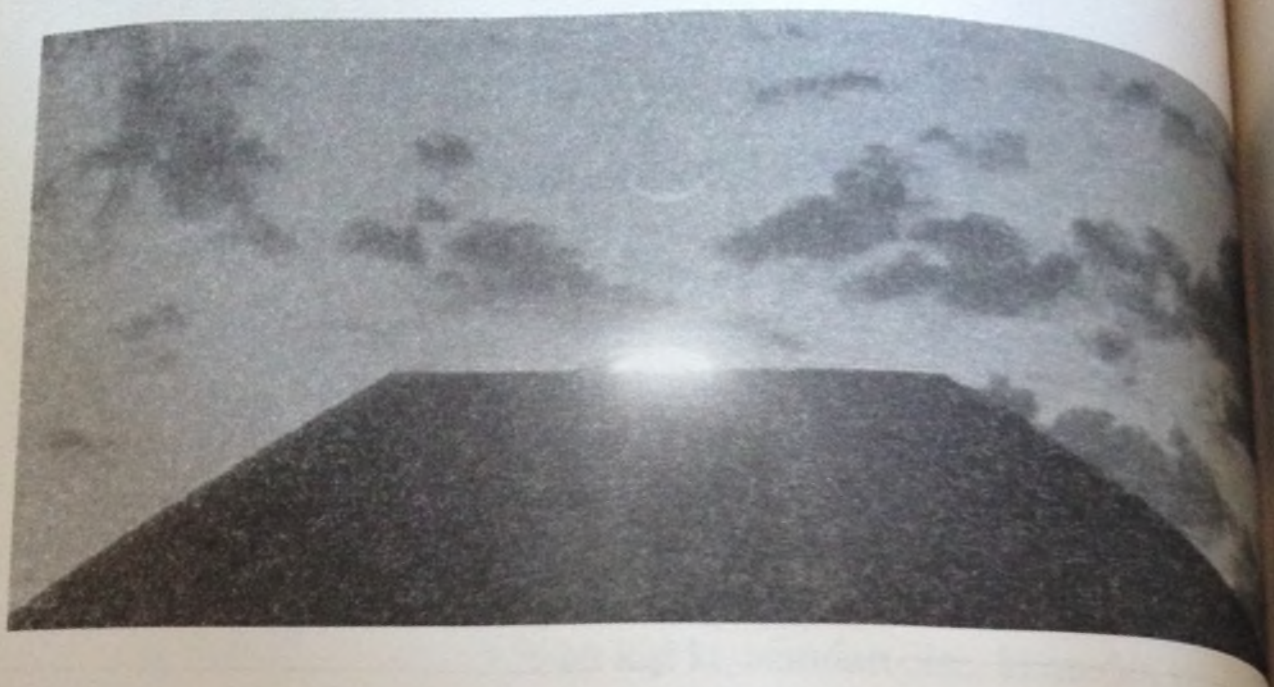
Global köy, kavalcısını bekliyor. Kurtla kuzuyu öpüştürecek kavalcıyı... Altın rengini..

Sabah güneşinin ilk yaldızları onun habercisiydi. Kamerî gümüş, gecenin esintisi, karların yumuşayıp kardelenlerin çıkışı onu müjdeliyor..

Komşular, akrabalar, eşler, dostlar, hiçbiri henüz farkında değil ama, hepsi ona, coşkuyla onu dinlemeye koşacakları ana hazırlanıyor... Can düşmanları, hırlılar, kucaklaşacakları anı bekliyor... Çile dolmuş, vade gelmekte, kavalcı köyüne inmek üzere..

Yenmenin, yenişmenin sonucunda ortada hep kan kaldı... Sevmenin, sevilmenin, sevenlerin mevsimi geliyor; ağaçlar, kuşlar, böcekler, toprak, bunu en önce biliyor...

Bedbaht adam, aklı karışık kötümser, müflis yalancı henüz farkında değiller ama, mutluluk artık bir el uzatırlık mesafede. Kavga da bitecek, tasa da, henüz farkında değiller..

Çöllerdeki ısının derecesi, sulardaki köpüğün kıvamı, güneşin batışındaki eğim, hepsi ona hazırlık..

Global köyün radyoları, televizyonları, gazeteleri, CD'leri, teyp-leri, hepsi, farkında değiller ama, buna hazılanıyor. Film setlerinde, tiyatro sahnelerinde, kimse farkında değil ama, hep bunun provası yapılıyor..

Hiçbir gözün görmediği bir ay, düzlüğünden yere iniş halinde, bir kaval, bir kavalcı... Yetmiş bin çarpı yetmiş bin âlem biliyor, bekliyor...

Nasıl bir nidadır beklenen..

Hay hay hu... Hay hay hu...

Global köyün kavalcısı, Global köyün kavalcısı..

Ve o, o âlemşümul cümbüş...

Yağmur Dergisi / Ocak 1999

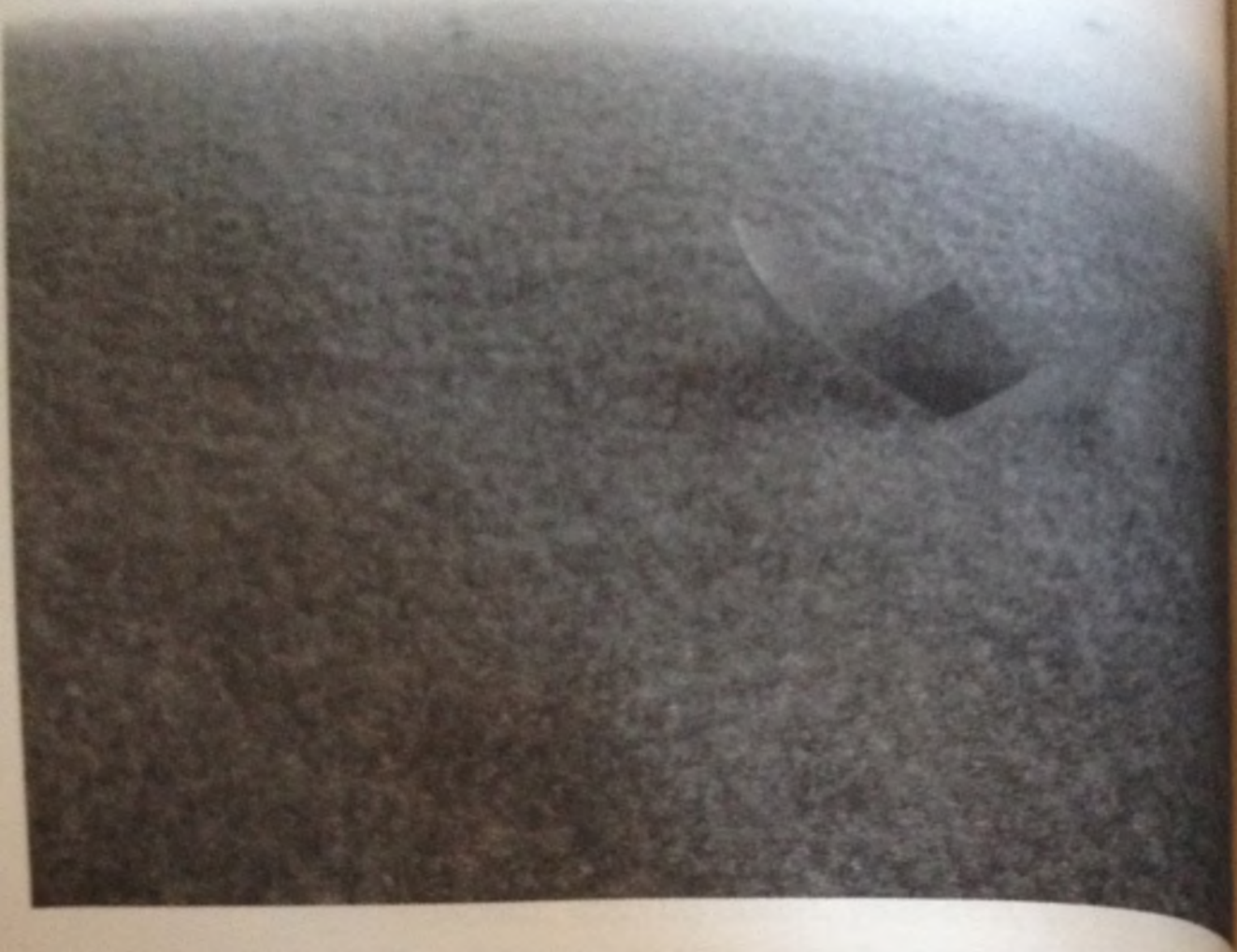
Ebru'ya Düşen Ateş Denizi

Nâr'ı Nur'a Çeviren Aşk

Bir süreden beridir evimin oturma odasında, duvara ilişti-rilmiş renkli, kocaman bir ebru fotokopisini temâşâ et-mekteyim. İlâhi bir ateşi gösteren bu ebrunun orijinali muhterem Beşir Ayvazoğlu'nun bana hediyesi olan Şeyh Galip Kitabı'nın (*İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Ya-yınları, 1995)* kapağını süslüyor. Şeyh Galib'in *'Hüsn-ü Aşk*'ın-daki ateş denizinden esinlenen ebruzen Hikmet Barutçugil'in ese-ri... Bundan bir süre önce, Şeyh Galip kitabını eşim Bülent Oran'ın eline tutuşturarak, bana söz konusu ebrunun röprodüksiyonun-dan renkli ve büyük bir fotokopi aldırmasını rica etmiştim..

Turkuazla lacivert arası, harikulâde bir fon üzerinde, kızıl, tu-runcu, sarı yalımlardan oluşan bir alev denizi... En altta mora, ef-latuna kaçan ince tül tül dumanların raksı... Derece derece içe ya-yılan, büyüleyen bir manevî yangın... Ve bu harikulâde kompozis-yonun belki en ilginç yanı, soğuk ile sıcak renkler arasında, sıcağın etkisiyle duyulan sihirli, derunî bir uyum...

Burada, yer çizgisindeki ateşin gök çizgisini fethedişi ile karşı karşıyayız... Sema, ateşin etkisiyle büyülenmiş, arza gülümsüyor;

serinletici, teskin edici mavisini ateşe akıtıyor. Muhtemel yanıklara sanki ilâhi bir merhem sunuyor. Böylece ateş, cümbüş dolu bir aşk donanmasına dönüşüyor.

Aşkı simgeleyen ateşin gücüyle yer-gök birleniyor. Bütün kâinatı birlik haline getiren bir şenlik, bir neşe ima ediliyor... Tek kelimeyle tevhid, tevhid sırrı, tevhid neşesi denebilir buna...

Kaynağını tasavvufî şiirinin en muhteşem eserinden alan bu tasvirin faili aşk. Her şeyi kendisinde eriten, tüm kirleri, vehimleri, atışmaları, düşmanlıkları ve utançları sıfırlarcasına yakıp kül eden, korkuyu zafere çeviren aşk... Nefsin tezkiyesi, ruhun galebesi, tevhidin bütün kâinatı saran benzersiz lezzeti... Gözlerim hep duvardaki fotokopide, zihnim sayısız çağrışımlarla doluyor. Başlıklar, simgeler, menkıbeler...

Gaston Bachelard'ın *"Ateşin Psikanalizi"*, Cezare Pavese'nin *"Ayışığı ve Şenlik Ateşleri"*... Jean D'arc'ı yakan ateş... Vietnam'da savaşı protesto için kendini yakan –ve anlatıldığına göre, kalbi hiç yanmamış olarak korlarla baki kalan- Budist rahip... Mancınıkla

ateşe atılan ve orada tevhid sırrının yüzü suyu hürmetine, selamete, cennetin gülbahçesi serinliğine ulaşan İbrahim Aleyhisselâm... Rabb'in cemalini temâşâ arzusuyla yanarken, bakışları İlahî müsaadeyle doğayı tutuşturan –böylece Celâl'deki Cemal'in sırrına eren- Musa Aleyhisselâm...

Zihnim hep "fenafillah" kavramında, gözlerimi duvardaki portakal renkli yalımlardan ayıramıyor sonra elime Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk*'ını alıyorum...

"Resîden-i rah-ü bedera-yı ateş" başlığını okuyorum..

Yıllar ve yıllar boyu beni Divan Edebiyatı'nın muhteşem parıltısından perdeleyen bedbaht eğitim serüvenime –beni kendi kültürümün klasiklerinden uzaklaştıran ortaokul ve lise tahsilime- hayıflanacak gibi olunca, kendimi hemen Türkçe mealin kolaylığına savurarak yol almaya çalışıyorum.

"Aşk, ateş denizi üzerinde mumdan gemi macerasını duymuştu. Şimdi ansızın yolun üzerine ciğer yakan ateş denizi çıkmıştı. Birtakım devler mumdan gemiler yapıp o denizi dolaşıyorlardı..."

"Gûş etmiş idi o sergüzeşti
Ateş yemi üzre mûm keşti
Çıktı yolu üzre şimdi nâgâh
Ol kulzüm-i âteş-i ciğergâh
Mumdan gemiler edip hüveydâ
Kılmış nice div o bahri me'va"

Kalbimi Aşk'ın emrine vererek, ünlü metnin, "*Hasb-i hal*" bölümünü, oradaki yakarışı, Aşk'ın duasını ve teslimiyetini okuyor, ötelere geçip yine ateşi odaklaştıran "Sıfat-ı ân âteş" bölümüne geliyorum.

"Bir nâr ki dûd-u Nemrûd
Gülan-i siyeh-nûmûd-ı Nemrûd
Dünyaları tutmuş âteş-i gam
Girdâbları çeh-i cehennem"

"Bu öyle bir ateşti ki dumanı Nemrud'unki gibiydi. İçinde Nemrud'un siyah renkli devleri olan bir ateş. Bu gam ateşi dünyaları tutmuştu. Girdapları cehennem kuyusuydu..."

Ve yine,

"Her anaforu bir ateş çemberi, her dalgası havalanan bir cehennem. Ciğer kanı gibi gül renkli kıvılcım deryası, kan denizi. Dalga dalga bir kıvılcım tufanı. Aşklar (Aşk'ın bindiği küheylan) onların bir ucundan öbür ucuna uçuyordu. Taşkın bir bela gibi ateş çemberi. O başkaldıran at ise üzerinde bir dev gibiydi. *Ateş Aşk'ın güzelliğini arttırdı, kanlı şafakta bir güneş gibi oldu.* Gayret aşk'a 'canını yakma' dedi. Bu o tılsımın ateşidir. Atmaca gibi uç, imtihan potasında imtiyaz kazan. Tekrar bu kapıdan döneceğini zannetme, ateşte gidip sudan döneceksin."

Evet "aşk", "tılsım", "imtihan", "ateş"..

Seyr-i sülûka çıkmış, güzellik (Hüsn) ile visali, yani fenafillah sırrını arayan aşk'ın serüveninde, anahtar kavramlar bunlar...

Mutlak hakikati, mutlak güzelliği arayan insan, yol üzerindeki kesret ateşinin cehennemine yakalanırsa, kurtuluşu kendi kalbinde arasın. Nârı nura çeviren sırrın şifresi sadece bizde, kalbimizdedir deniliyor. Gayret adını taşıyan tüm bilgelerin de Aşk'a verdikleri talimat yalnızca bu, kalbin derinliklerine dönüş...

"Gayret dedi Aşk'a yakma cânın
Bu âteşidir o kimyanın
Mânend-i ukaab eyle pervâz
Ol pûta-i imtihanda mümtaz
Sanma bu kapıdan gelirsin
Âteşte gider suda gelirsin."

"Ateşte Giden Sudan Gelen" Üstüne Otobiyografik Bir Parantez

İşte hayatın, seyr-i sülûkun tüm sırrını içeren, belki cehennem ve cennet gibi kavramlara aşinalık kurmamıza yardım eden o asli sır, o sihirli, ışıklı vâ'd...

"Âteşte gider sudan gelirsin" vâ'di.

İşin burasında, sırrı çözmek için, tek tek hayatları, hayat hikâyelerini anahtar olarak kullanma zarureti karşıma dikiliyor ve gözlerimi duvardaki ebru fotokopisinden fazla ayırmadan, kendi hayat hikâyeme, altmışlı yılların sonunu, yetmişli yılların başını kapsayan kendi ibretli iç serüvenime dönüyorum...

Toplumumuzun adeta bir açık savaş meydanına dönüştüğü, kardeşin kardeşi vurduğu o depremli ortamda, yalnız kendim için değil tanıdığım, tanımadığım nice insan için duyduğum engin endişenin etkisiyle aniden infilak eden bir iç-çelişkiler zinciri, beni bir gece uçurumdan aşağı itmiş, kendimi alev alev yanan manevi bir ateş denizinde bulmuştum. Zihnim ve bedenim binbir acıyla kavruluyor, taşkın paranoid vehimler tüm benliğimi kaplıyordu.

Şifa için yatırıldığım ve ironik bir şekilde, "La Paix" (Barış) adını taşıyan Katolik misyoner hastahanesinin kasvetli bir odasında, bulunduğum yerin pencerelerinden içeri sızan canhıraş insan çığlıklarını "dinliyor", gökten yağmur halinde kan yağdığını "görüyor", yatağımın altına ince ince döşenmiş elektrik kablolarının hararetiyle yanıyor, yanıyordum. Bu paranoid vehimler tam doruğa ulaştığında kâinatı zapteden devasa bir komplonun pençesinde kıvrandığıma, bir ucu uzayda –Merih'te- bir ucu yeryüzünde bulunan totaliter bir yönetimin bahtsız bir kurbanı olduğuma, bütün mekânları dev televizyon ve video aygıtlarıyla denetleyen, bütün yatakların

altına kablolar döşemiş olan bu kozmik güçten hiçbir kaçış olmadığına karar veriyordum.

Korku o kadar yakıcı ve mutlaktı ki, La Paix hastahanesine duhulünde kendini bir ateist olarak algılayan bu fakir, bir noktada dua etmeye başlıyor, yalnızca duaya sığınmayı deniyordu. Ve işte kendim ve bütün insanlık için dua etmeye giriştiğim o an birden mucizevi bir değişim vukû buluyordu.

Odamda yatağımın karşı ucundaki duvarda, birden, yakaza halinde bir görüntü, çarmıha gerili bir İsa Aleyhisselam figürü peydah oluyor. Bir süre sonra görüntüde Efendimiz Hz. Muhammed (sav)'in kendisi belirip ışıldıyordu. Efendimiz (sav) gelip İsa Aleyhisselam'ı çarmıhtan indiriyor, kollarına alıyor, yürüyor, derinlikte uzaklaşıyordu.

Benim korkuyla, vehimle, ateşle imtihanım bu olayla yepyeni bir anlam kazanıyor, süreç artık bambaşka bir mecrada devam ediyordu. Ve bu olaydan onsekiz yıl sonra, yeri ve göğü kavuran ateşte nice kereler seyredip, nice kereler duaların etkisiyle selamete çıktıktan sonra, tecrübelerim beni nihayet tasavvuf kalesinin şifalı kapılarından geçiriyor; ehl-i tasavvuf bir zatın mübarek huzuruna, o mutlak güven noktasına ulaştırıyordu.

"Nârı nura çeviren" sırrın kelime-i Tevhîd olduğunu, salavat-i şerifenin ve kelime-i tevhidin, ateş denizini yaran rahmet olduğunu bu zatın ağzından duyup kalben idrak ediyordum. Böylece ateş denizinde defalarca yaşadığım korkular, nihayet ümitlerin en büyüğüne dönüşüyordu.

Bir insan-ı kâmilin dudakları arasından çıkan, "Ateşte gider, sudan gelirsin" vâ'dinin, yalnız bireysel hayatımız için değil, kainatın tümü için tek ve mutlak umut olduğunu adeta ayne'l yakîn'le bilmenin insanı ulaştırdığı engin bir saadet var..

Düşünüyorum ki, belki de son üçyüz yıldır, içinde bulunduğumuz medeniyet dairesini ve bütün dünyayı kavurucu bir ateş denizine çeviren inançtan kaçış serüveninin, bir kurtuluşa, bir aşk donanmasına dönüşmesi için yaşandı bu serüven... Değerini daha iyi anlaması için, bir şeyleri kaybetmesi ve yeniden bulması gerekiyordu insanlığın..

Artık yeryüzünün her yerinde pıtrak gibi sûfî dergâhları boy gösteriyor. Batı'dan Doğu'ya fevc fevc muhtediler akın ediyor.

"Kısacası Aşk, o ateşli yolu sabah esen meltem gibi geçti. Yolu bir kıyıya erişti ki, burası cennet bahçelerinde bahar gibiydi."

"Velhasıl o âteyin râhı
Geçti çü nesim-i Subhgâhi
Sahile erdi kim güzarı
Firdevs riyazının baharı"

1995 yılında, Şeyh Galib'in beyitleri arasında gezinirken, dünyada hayatı ve sanatı yeniden İlâhî Aşk'a açan kavşakta olduğumuzu bütün varlığımla hissediyor, Nihayet'i Bidayet'e bağlayan bu zaferin tüm işaretlerini Şeyh Galib'in ölümsüz beyitlerinde ve kendini onunla şekillendiren duvarımdaki güzel ebruda görüyorum. Yalnız kişisel deneyimimle değil, benim kuşağımdan olan, benzer deneyimler yaşayan birçok insanla sohbette ulaştığımız bir müşterek inanç bu... Yalnız bizler değil, tüm insanlık yeni bir sezişin, duyuşun eşiğinde...

Bir Dua

XXI. yüzyılda, sonu başa bağlayan o muhteşem eylem, insanın ve sanatın yeniden kutsala, kaynağa bağlanışı, beraberinde neyi getiriyor?

Kaynak, ihtiyar dünyamızı, medyatik bunaklığın ortasından, dünyevi, saçma, sofistçe söz kalabalıklığından, "enformatik cehaletten" kurtararak, yeniden geleneğin ölümsüz baharına, vahiyle, İlâhî hikmetin az ve öz konuşan hayat alanına çekiyor, sanat bir kez daha ibadetin bir parçası olma şerefini kazanıyor.

Hayatta ve sanatta, insan düşüncesinin her alanında kol gezen kof pozitivizmin, sığ rölativizmin, yoz ve içi boş sosyolojizmin iflasıyla, bireysel ve metafizik tekâmülün, insan-ı kâmile giden tecrübenin kapıları bir kere daha ardına kadar açılıyor.

İçinde bulunduğumuz bin yıllık medeniyet dairesi –bugünlerde, pek çok kimsenin söz birliği etmişçesine söylediği gibi- kendi külleri üstünde yeniden diriliyor, İlâhi hikmete kanat açıyor. Bugünler-

de oturma odamın duvarına asılı ebrudan "Ateş Denizi" tasvirine bakarken sık sık tekrarladığım gibi,

"Ya Rabb, bir kez daha tüm yeryüzü insanlarını, tüm yeryüzü sanatçılarını, onsekizbin âlemi dolduran kutuplar, pîrler, erenler, âşıklar neşesinden haberdar ve nasibdar kıl."

Şimdi ebrudan, hattan, mazmundan, çiniden, nakıştan, geleneksel mûsıki makamlarından, sedef kakmalardan oluşan bir yol, önümüzde göz alabildiğince uzanıyor. Erbabı, bu alanın irfanî birikimini, görsel, işitsel, yazınsal medyanın ortasına taşıyor. Ve yol, durmadan kendini açarak, durmadan yeni döngüler çizerek Aşk'ı ateş denizini tam ortasından konuşturuyor; oradan nân nura çeviren deneyimler tüm insanlığa aktarılıyor.

Ancak yol orada bitmiyor, hiçbir noktada dur durak tanımıyor; çünkü o, İlahi sanatın yolu, Ezel'den geliyor, Ebed'e gidiyor...

Yağmur Dergisi / Ekim 1998

Romancı, Düşünür Kemal Tahir: Bir Ârif Kişi

"Gerçekçi olabilmek çok zordur. Çünkü (gerçek) bir kez elde edilince sürgit kullanılmaz. Her durumda gerçekliği yeniden elde etmek gerekir."

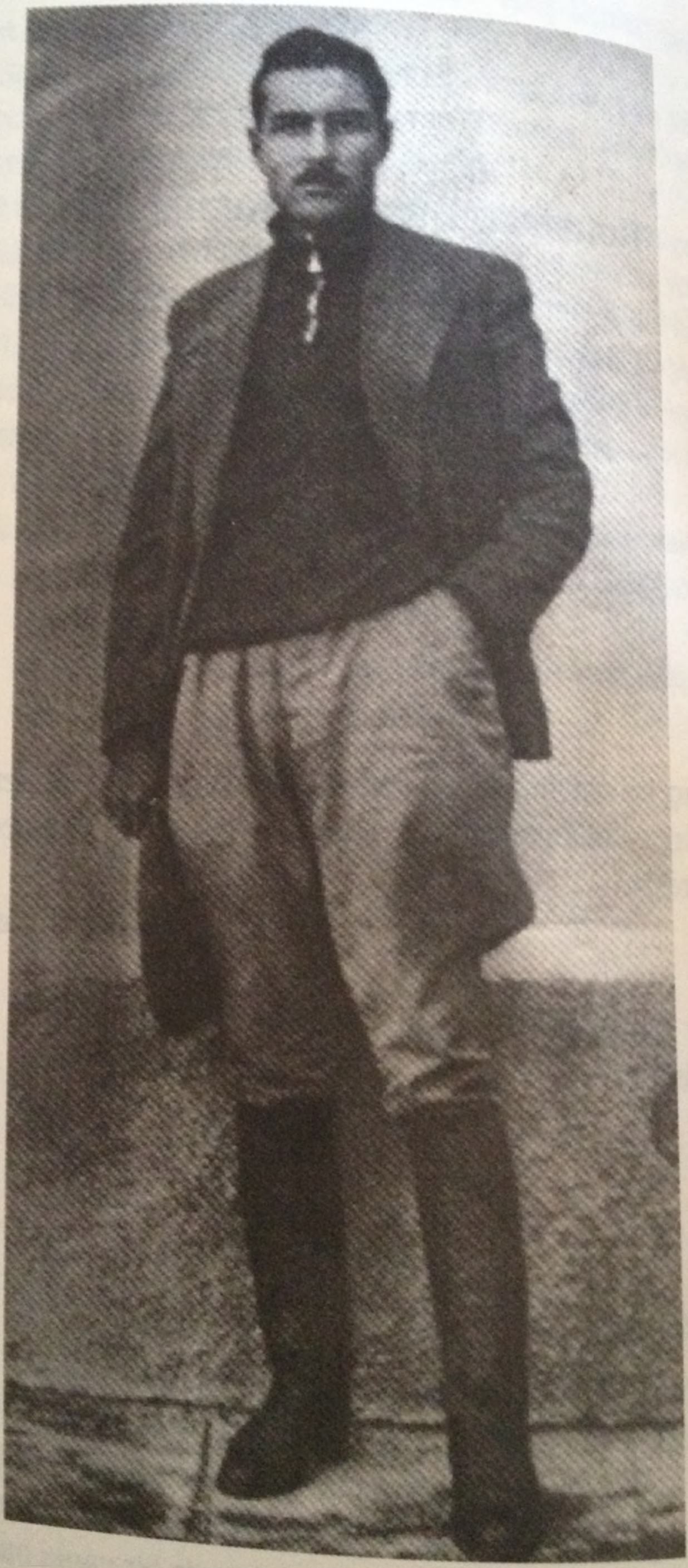
Kemal Tahir

"Her dem yeniden doğarız,
Bizden kim usanası?"

Yunus Emre

I
PUTKIRICI

1960'lı yıllarda, Amerikan Kolejinde okuduğum sıradaydı. Modern edebiyatla, Avrupa ve Amerikan edebiyatıyla ilgilenerek, modernizme, kozmopolit akımlara özenerek yetiştiğim sıralar... İki perdelik, naif, avangart bir oyun kaleme almış, bu oyunun okul sahnesinde oynaması okul dışında bir yankı bulmuş, şeh-

rin bazı tiyatro adamları, sanatçıları ve düşünürleri, bir yenilikçi olarak adımdan söz eder, beni ilginç bir kabiliyet olarak zikreder olmuşlardı.

Bu durumun oluşturduğu garip, karmaşık bir ruh hali içindeydim. Benim için, oyunum için söylenen olumlu şeylerin gerçek olup olmadığından hayli şüphedeydim. On sekiz yaşında, tecrübesiz, bilgisiz biriydim. Hayat ve sanat hakkında izlenimlerim bulanık ve karışıktı. Kime değer vermek, kime değer vermemek gerektiği konusunda hayli kararsızdım. Kendime, kendi değerime ait sadece derin kuşkularım vardı.

O günlerde arkadaşlarım beni Kemal Tahir adlı, adını pek de duymamış olduğum bir romancının Suadiye'deki evine götürdüler. Oyunumdan söz ederek, beni ona takdim ettiler.

Daha ilk bakışta çarpıcı kişiliğinden ve konuşma üslubundan etkilendiğim Kemal Tahir, beni şöyle bir süzdü. Oyunun neye ait olduğunu bile sormadan, tok bir tavırla, "Bak" dedi; "Şunu bilmiş ol ki, bu ülkede maskaralık yaptığın sürece herkes sana alkış tutar. Ciddi bir şey yapmaya kalkarsan da kimse ilgilenmez. Yüzüne bakmaz. Bunu baştan böyle bil."

Çehresini nedense Sokrat'a benzettiğim Kemal Tahir'e o an inanmış, güvenmiştim. Onu daha yakından tanımaya, izlemeye karar vermiştim. Ortaya koyduğu ölçü ile bütün hayatımı belirleyecekti; "ciddi" olmanın –rağbet görmeyecek de olsa– peşine takılmaya karar vermiştim.

Varlıklı ailemle aramda dünya görüşü ve hayat idealleri olarak derin ihtilaflar vardı. Sokrat'a benzettiğim Kemal Tahir'i kendime baba edindim. Sık sık evine uğrar olmuştum.

Komünistlik iftirasından on dört yıl hapis yatmış olan Kemal Tahir'in yüksek eğitimi yoktu. Bir otodidaktı. Çok okuyan, Türk kültürünün, Türk insanının, Türk tarihinin özgün yanını araştıran, bu konuda düşünen birisiydi. Resmi tarihin ve resmi kültürün eleştirisi, düşüncelerinde büyük bir yer tutuyordu.

Tam bir sohbet adamıydı Kemal Tahir. Dönemin nankör, sinik, üslupsuz okumuşlarından çok farklı, gür ve neşe dolu bir sesi, bir sohbet üslubu vardı. Bir şeyleri olumlarken de olumsuzlarken de tutkuyla, coşkuyla, sistemli bir bütünlük çerçevesinde davranıyor-

du. Somut olaylar, insan davranışları ve tutkuları konusunda derin bir gözlemci, soyut düşünce, sorgulama, akıl yürütme konusunda çok yetenekliydi.

Sık sık tekrarladığı tavsiyelerden biri "Her sabah, her şeyi yeniden düşünmek" konusundaki uyarısıydı. İnsanın her sabah, bütün peşin alışkanlıklarından, düşüncelerinden kurtularak toptan bir şekilde, yeniden doğmuşçasına düşünmeye başlamasını çok önemsiyordu. Yunus'un "Her dem yeniden doğarız" ifadesine denk düşen bu hasletin ne kadar sağaltıcı bir yönü olduğunu, bu ilkeyi uyguladıkça fark edecektim.

Kemal Tahir'in düşünce akımı çok canlıydı. Bir gün önce düşündüğü veya inandığı bir şeyi ansızın aşar, daha olgun bir görüşe ulaşırsa, bir önceki düşüncesini kastederek, "Yahu, biz avanakmışız" derdi.

Yine Kemal Tahir, amansız bir özeleştiri ustasıydı. Çok sonraları, pek çok sonraları, kendi nefislerini tanıyarak âlemi ve hakikati kavramaya çalışan Sufilere rastladığımda, onların derin, dürüst, yalın gerçekçilikleri ile Kemal Tahir'in sorgulayıcı ahlakı arasında ne kadar büyük benzerlik olduğunu hayretle görecektim.

Evet, dünyaya, adı konmamış bir dervişanelikle bakan bir ârif, bir hakikat arayıcısıydı Kemal Tahir.

Gençliğinde etkilendiği sosyalist ilkeleri bir çıkış noktası yaparak sonu olmayan mutlak bir arayışa, bir hakikat sorgulamasına çıkardı. "Suyun akarına gitmemek, daima akıntıya ters yüzmek", onun kesin ilkelerinden ve tavsiyelerinden biriydi...

Hep genelgeçer konuların doğruluğunu sorgulayarak yol alan, daima kaynağı hedef alarak yürüyen bir düşünce idi onunkisi... Kendisini etkileyen düşüncelerinin de odağına inmeyi, bu odağı da didik didik etmeyi amaçladı.

Marx'ın bir dönemde Doğu toplumları üstüne yaptığı oryantalistçe araştırma, Kemal Tahir'in gündeminde bu şekilde zuhur etti.

Marx'ın A.T.Ü.T. (Asya Tipi Üretim Tarzı) olarak nitelenen üretim tarzı kuramı, onu izleyen Marxist düşünürlerin Doğu toplumlarına bir "genelleştirilmiş kölelik" olgusu çevresinde yaklaşmasına yol açmıştı.

14 yıllık hapishane deneyimi boyunca, mahpustaki Anadolu insanları ile birinci elden bir gönül alışverişi kurmuş olan Kemal Tahir, bu tanıklığın bir ürünü olan niteliği, Anadolu Türk insanı bağlamında, bıkmak usanmak bilmeden gündeme getirirdi. "Ruh gücü" tabiri, onun bakışlarını derinlere, uzaklara dikerek sık sık nida etmesine yol açan bir deyimdi. Kemal Tahir'e göre, Anadolu Türk insanında müthiş bir ruh gücü, gizemli bir manevi kuvvet vardı. Bu güç, kölelikle bağdaşması şöyle dursun, "hür insanın", "hür gönüllü olmanın" tam da en özgül kaynağını teşkil ediyordu. Anadolu, Batılı tarzda bir feodaliteden geçmemişti. Sistem miri idi. Mültezim amzi idi. Mültezimle ağa, devletle halk arasında aracıydı. Bu topraklarda "ağalık, vermekle" idi. Kanaatkârlık, cömertlik ve hoşgörü bir hürriyet denkleminin temelini oluşturan öğelerdendi. Anadolu Türk medeniyeti hür gönüllü insanın, hür olmanın makamı, beşiğiydi.

Klasik Marxizmin birçok kaziyesini hapishane deneyimleriyle aşan Kemal Tahir, A.T.Ü.T.'le ilgili kaziyeleri bu vesileyle Marx'ın A.T.Ü.T.'çü birçok takipçisini ve nihayet Marx'ın bizatihi kendisini işte mutlak bir doğruculukla, "hür gönüllü" olma konusundaki bu tutkusuyla, heyecanla, adım adım, şaşmaz bir ivmeyle aştı, geride bıraktı.

A.T.Ü.T. konusundaki itirazlarına karşılık kendisine, Marx'ın Doğu toplumlarındaki köleci temayüllere -genelleştirilmiş kölelikdair bazı göndermeleri hatırlatanlara, "kendi insanımı ben mi bileceğim, o sakallı mı bilir?" diye karşı gelirdi. Hiçbir putu tanımayan bir doğrucu, bir hürriyet tutkunuydu. Bu aşamada onun bütün varlığına egemen olan gençliğinin ilahlarını, bir bir yerle bir ederdi.

Bir uçta kendi nefsinin, bir uçta modern felsefenin putlarıydı kırdıkları. Derin bir iç gözlemin ve olağanüstü bir otokritiğin sonucuydu. Kendisini hapishaneye sürüklemiş olan zanların reddiyesiydi.

Hakikat karşısındaki edep onda o kadar engindi ki, hiçbir put ruhunda barınmıyordu. Bu süreç sonunda tedrici olarak Maddeciliğin de kıyısına gelmişti.

Belki, yetiştiği ortamda maneviyatçı bir söylemle hiçbir dönemde birebir bağını kuramadığı için; bu konuda hiçbir ön hazırlığı olmadığı için şimdi sanki tuhaf, tarifi yapılmamış mistik bir tutku çer-

çevesinde dönüyor, dönüyordu. Zihninde, tasavvurlarında doldurulması gereken bir boşluk vardı.

"Devlet Ana"yı bu tutku ile yazdı. Söğüt çevresindeki bir avuç fakir ama soylu ve kanaatkâr insanda Türk toplumunun geçmişini değil, geleceğine akan ruhu gördüğünü söylüyordu. Türk insanındaki "devlet kurma, insanları çekip çevirme yeteneği" üstüne zengin, manevi çağrışımları olan bir yorum getiriyordu. Fütüvvetle anlam kazanan bir dünyaydı anlattığı, dile getirdiği vizyonun ahlakla, mânevi hasletlerle birebir ilintisi vardı. Tasavvufun bu dünyada yol açıcı bir görevi olduğu iddia ediliyordu. Fütüvvet göreneği ile incelenen İslam ahlakı, bu topraklara has bir gerçekçilik; R. Guenon'un deyimiyle sonsuzluk bilgisi, yani irfanla donanmış bir insan tipolojisi, Osmanlı geleneğinin çekirdeği olarak tasvir ediliyordu.

Kemal Tahir'i "Barış" temalı bir konferans vesilesiyle, aralarında yabancı konukların da bulunduğu bir toplantıda izledim.

Sırtını verdiği değerlerden söz ederken mistik bir heyecanı yansıtıyordu. Son üç yüzyıldır dünyada barışı sürekli ihlal edenlerin bizler değil Batılılar olduğunu hatırlattıktan sonra şöyle demişti: "Bizler şamar yemiş bir büyük devletin adamlarıyız. Şamar yememiş birtakım büyük devletlerin bizim tecrübelerimize ihtiyaçları var."

II

ARAYIŞÇI

Kemal Tahir arıyordu. Sürekli teyakkuz halinde olan zihni, "gerçeğin değişkenliği" konusunda çok duyarlıydı. Gerçeğin değişkenliği ona heyecan veriyordu. Gerçeğin "bir kez elde edilince sürgit kullanılmaz" olduğunu kabul etmek, realitenin akışı karşısında tam bir uyanıklığı, değişimin sürekliliğini getiriyordu.

Kemal Tahir "değişken" gerçeğin izindeydi. Gitgide, adeta temâşa denilen mistik niteliğin keşfine yöneliyordu. Onun tefekkürü seyrin izlerini taşıyordu, seyri süluktaki bir derviş gibi kalbinden zihnine vuran anlamları seyrediyordu. Yüreği tamamen hikemî bir boyuta açılmıştı.

Yine yıllarca sonra, Sufi düşüncesi konusunda İbn Arabi konusunda çalışmaya başladığımda, Kemal Tahir'in "gerçek" konusunda, "gerçeğin değişkenliği" konusunda söylediklerıyle İbn Arabi'nin İlahi tecelliyat (Realite) konusunda, hakikatin temaşası konusunda söyledikleri arasında da ne kadar çağrışımsal bir yakınlık olduğunu görecek; Kemal Tahir'i tasavvuf düşüncesine, âlem konusundaki tasavvufî tavra yakın kılan eğilimleri daha iyi fark edecektim.

İbn Arabi, "Fütûhât"ında, Allah'ın âlemdeki yaratışını her an yenilediğini, Realitenin her an için değişken olduğunu sürekli vurgular. Hürriyet, hür insan problemi de tasavvufta nefis olgusuna bağlı olarak ve aşkın bir boyut içinde büyük bir yer tutar. "Her kim ki, nefsâni hazzından üzerinde bir bakiye vardır, o hürriyeti bulamaz, tadını tadamaz." der, Hz. Şeyh Ebu Medyan Mağribi. "Hür olmak eğer ister isen, olma cihanın zevkinde, sefasında, gamında, kederinde / Biraz sirke ile biraz ota razı olanı insanlar köle edemez." buyurulmuştu. (Müşir bin Kadem)

Kemal Tahir sezgileriyle, maddiyatçı bir platformdan kalkarak ulaştığı "gerçeğin değişkenliği" ve "hür gönüllü" Anadolu insanının realitesi gibi konuları gündelik konuşması içinde sık sık işliyordu.

Onu sufilere bağlayan damar, sık sık "âdab" sözüne başvurması, insanın egosundan insanın "kölelik çengeli" olarak dem vurması (tasavvuftaki nefis sorunu) ile bağlıydı.

O, "Benim soframın âdâbı var" derken, sık sık muzip bir şekilde, hakikat konusundaki geleneksel âdâba da atıfta bulunurdu.

Evet muzip, çocuksu, neşeli bir ruh... Coşkulu çıkışlara, kısa süren hiddetlere, her an derin tefekküre dayalı bir psikolojik pratik...

"Romantizm" kelimesi, Kemal Tahir'in, gevşek ahlaklı, bencil, mariz biçimde hayalperest insanlara uygun gördüğü bir sıfattı. Masasının üstünde duran tahtadan bir Don Kişot heykelinde çok "acıklı" bir maceraperest türünün simgesini gördüğünü söylerdi.

Yine masasının üstünde, Kemal Tahir, tahtadan, vakur bir derviş heykelciği bulundururdu. Don Kişot ile derviş, belli ki derin kıyaslamalara vesile olurdu ve dervişin vakarına bakanlar Kemal Tahir'e has o duru özeleştiri süreçlerinin sırrını seçmekte gecikmezlerdi.

Yine "Devlet Ana"nın kurgusuna dönersek, Anadolu coğrafyasına bir fitneyi gerçekleştirmeye gelen Batılı hayalperest ve maceracı şövalye Notüs Gladyüs, fütüvvet ruhunun hayata vuran o devinimi içinde boğulur, yok olur; dipdiri teyakkuz halinde bir kolektif ruh Anadoluyu işgalci fitnenin gölgesinden korumakta, onu karış karış savunmakta, tarih içinde dalga dalga gerçekleşen maddi manevi fütuhatın beşiği olmaktadır.

Hayatının son döneminde ideolojiye karşı olan muhalefeti; kendi deyimiyle "akıntıya karşı yüzme" ilkesi, Kemal Tahir'i seküler âlemde içten içe sahih bir kaynağı, geleneği arayanlar için rehber kılıyordu.

Modern çağın seküler bir dini gibi işlev bulan Marxizm, Hıristiyanlıktaki aşkın-kurtarıcı, Mesih motifini proleteryaya yüklerken, felsefi anlamda da bir indirgemeye başvuruyordu. Bizatihi Hıristiyanlığın, yeryüzündeki tek sahih dinin indirgenmiş, saptırılmış bir türevi olduğu bilinir.

Birkaç katmanlı çağdaş bir indirgemecilik sürecini tersine doğru, kaynağa doğru, halka halka aşma hamlesi ve günümüzün realitesini yeniden gerçekle irtibatlandırma çabası, gelen kuşaklara, tefekkür konusunda çok özgür menziller, çok temel huruç noktaları aralamakla kalmıyor; Türk sanatı ve tefekkürünü kozmopolitçi, taklitçi eğilimlerin kaosunda boğmaya çabalayan işgalci-fitneci akımlara ciddi bir set oluşturuyor.

Tıpkı şövalye Notüs Gladyüs'e set çeken Anadolu coğrafyası gibi bu coğrafyanın, tarihsel olarak bütün zamanların hikmetini bağrında topluyor olması, geçici bozgunlara karşı sonsuza dek direnme gücü oluşturuyor.

Ben kendim Kemal Tahir'in vefatından çok sonraları materyalist bir dünya görüşünden yola çıkarak aşkın, tevhidi bir boyutun kapsamına doğru adım adım yol alırken, onun hatırasından neşet eden bir gücün beni sürekli arkaladığını fark edecektim. Benim bu arayışımda, Kemal Tahir'in kendine özgü putkırıcılığı, kendine özgü arayışçılığı nasıl da yüreklendirici, nasıl da ufuk açıcı bir rol üstlenecekti.

Tüm kuşkularında, tüm atılımlarında sergilediği sonsuz hakikat sevgisi ile Kemal Tahir, yol arayanlara örnek olmaya devam edecek. Onun, derin ve kudretli bir tefekkür fonu üstüne kurulmuş roman dünyası, nicelerine hikmet ufukları açacaktır.

Kırklar Dergisi / Aralık 2002

Su Üstüne Yazı Yazmak

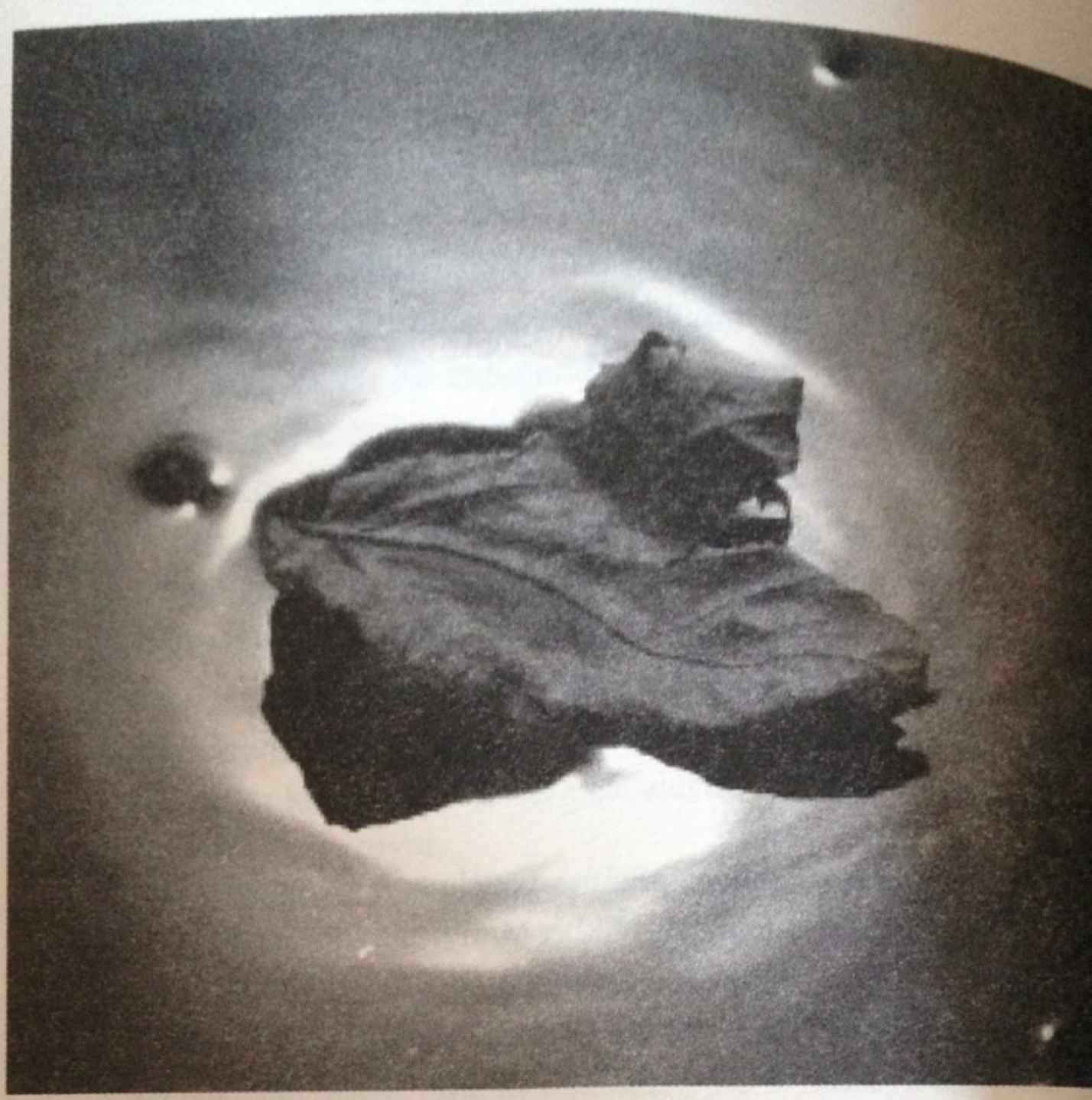
Hazreti Şeyh-i Ekber Muhyiddin İbn Arabî'nin
yoluma çıkardığı ince gönüllü derviş: Muhyiddin Şekûr

İslâm'a ve İslâm tasavvufuna yönelmemi, bütünüyle, bir tek kaynağa, Hazreti Şeyh-i Ekber Muhyiddin İbn Arabî'ye borçlu olan biriyim. Onun 1981'de okuduğum *Füsûsü'l-Hikem'i*, geleneğin sırlı kapısından girip şiir dolu bir âleme adım atmama vesile olmuştu. Yine Hazreti Şeyh-i Ekber'in eşsiz himmetiyle, derece derece ilerleyen *Füsûs* okumaları sayesinde, tam onsekiz yıl boyunca pençesinde kıvrandığım ağır bir sinir hastalığından bütünüyle kurtuldum.

Hem imana hem şifâya kavuşmama himmet eden Hazreti Şeyh, birçok başka güzelliklerin yanı sıra, New York'ta ikamet eden bir Rufaî dervişi, sevgili dost Muhyiddin Şekûr'la ve onun güzel kitabı *Su Üstüne Yazı Yazmak* ile tanışmama da bizzat vesile oldu...

Muhyiddin Şekûr'un *Su Üstüne Yazı Yazmak* adlı kitabının başlığına, onu yayımlayan kitabevinin tanıtım broşüründe rastladım. Broşür, 1989 yılında İngiltere'den getirttiğim Muhyiddin İbn Arabî Hazretlerinin bir eserinin sayfaları arasından kayıp elime düşmüştü.

Muhyiddin İbn Arabî-Muhyiddin Şekûr... Tevafuk olaylarına fevkalâde duyarlı olduğum bir dönemde, bu iki isim arasındaki hoş paralellik ilgimi zaptetmiş, bir türlü dile getiremediğim gizemli ve saplantılı bir merak neticesinde *Su Üstüne Yazı Yazmak*'ı İngiltere'den ısmarlayıp getirtmiştim...

Su Üstüne Yazı Yazmak'ın ilk satırları şöyle başlar:

"Hamd, her şeyin Evveli ve her şeyin Ahiri, âlemlerin Rabbine; hakkı arayanların Dostu ve Kalplerin Keşşafı Allah'a mahsustur. Hamd, bana Dost olup, beni bu dünyadan; gafletlere boğucu çılgınlıkların, teknolojik debdebenin hükmettiği bu uzay çağı dünyasından sıyırıp alan Allah'a mahsustur."

İlk satırından son satırına kadar sıcak, coşkulu bir şükranla kaleme alınmış bu eser bir kurtuluşun, kademe kademe gerçekleşen bir hidayetin hikâyesidir.

New York'ta bir Rufaî dergâhına intisap eden Muhyiddin Şekûr, şeyhinin himmetiyle apaydınlık, şiir dolu, irfan dolu, lezzet dolu bir âleme açılır...

Geleneğin, tasavvuf âleminin tümüyle tarihe karıştığının, evliyaların, tarikatların masaldan ibaret sanıldığı bir çağda, çağdaş materyalizmin ve modern tüketim zihniyetinin doruğunu temsil eden bir toplumda, akıllara durgunluk veren inanılmaz bir güzelliktir zuhûr eden. Gelenek, tüm ihtişamıyla –pirleri, tekkeleri, şeyhleri, dervişleri, zikir meclisleriyle- gelir, yetişir ve mânâ âleminden bütünüyle kopmuş modern insana, olanca kapsayıcılığıyla el koyar. Gelenek, ezelden ebede değişmez cevheriyle, tüm hakikatiyle, burada, bizimledir. Burada ve her yerde, her yerde ve her zamandadır...

Bu vesileyle bir kez daha anlarız ki evliyaların çağlar ötesinden beri uzanan ışıklı ve engin himmetleri üzerimizde olmasaydı, bugün içinde yaşadığımız dünyanın yüzü, kat kat cehennemlerin dehşetengiz karanlıklarından ibaret olurdu...

Bu nefis eseri okuyup bitirdikten bir süre sonra Muhyiddin Şekûr'la yazışmak arzusuna kapıldım.

Kaleme sarılarak Muhyiddin Şekûr'a kendi hikâyemi yazdım. Hazreti Şeyh-i Ekber'in hayatımdaki büyük ve derin etkisini, "iki Muhyiddin" arasındaki tevafuk olayının bende yarattığı saplantılı merakı, kitabı getirtişimi... Bu güzel eserin bendeki zengin çağrışımlarını dile getirmekten ise oldukça aciz kalmıştım.

Muhyiddin Şekûr'un cevabı çok duygulu ve incelikliydi... Geçirmiş olduğum uzun süreli hastalığın etkisiyle ben o dönemde hâlâ daktilo kullanamadığım için kendi mektubumu el yazımla yazmak durumunda kalmıştım. Ve Muhyiddin Şekûr'un cevaben gönderdiği mektup da, benim durumuma nazire olarak, el yazısıyla kaleme alınmıştı.

Hârikulade güzel bir el yazısıyla, kurşun kalemle bu alçakgönüllü mektubunda, Muhyiddin Şekûr hidayetime ve şifama vesile olmakla kalmayıp kalbimi bu kitaba açan yüce zata şükranlarını ifade ediyor, dünyanın bir ucundan ötekine, bizleri buluşturan tecelliye duyduğu derin, çok derin bir hayreti dile getiriyordu.

Evet hayret, derin, uçsuz bucaksız bir hayret duygusu... Muhyiddin Şekûr'un daha sonra yazdığı bütün mektupları, engin bir hayreti; hayat, kader ve kutsal karşısında hep o bitmeyen hayreti dile getiriyordu. Bizatihî *Su Üstüne Yazı Yazmak*, yazarındaki bu ibadetle eşdeğer, sınırsız hayret duygusunun billurlaşmış, bir şaheser dönüşmüş, şiirsel ifadesi sayılabilir. Onun, tüm yazdıklarında,

tüm eylediklerinde hayret makamını bir an terk etmeyen ulu şeyh Muhyiddin İbn Arabî'ye kurbiyeti de belki bundan.

Muhyiddin Şekûr'la yazışmaya başladıktan bir süre sonra ona Muhyiddin İbn Arabî hazretlerinin Oxford'daki Muhyiddin İbn Arabi Society tarafından bastırılıp ciltlenmiş Devrü'l-Âlâ adlı duasını gönderdim. İçine, "Şeyh Muhyiddin'den Derviş Muhyiddin'e" diye yazdım. Temennim, İstanbul'dan Oxford'a gidip oradan yine buraya İstanbul'a dönmüş olan bu güzel duanın, uçakla kıtaları aşarak New York'a giderken, yüksekten daha nice insana iman ve şifa dağıtmasıydı. O günden bu yana Muhyiddin, eşi ve çocuklarıyla kısa telefon konuşmaları yaptık. Dünyanın bir ucundan bir ucuna dervişane muhabbet mesajları teati ederek içimizi aydınlattık. 1994 yılının ortalarında, Muhyiddin Zagreb'e gitti. Zagreb Üniversitesinde geçici bir öğretim görevi almıştı. Oradan Bosna'ya gittiğini, Bosnalılara hizmet ulaştırmak için canı gönülden çırpındığını biliyorum.

Varlığını tümüyle başkalarının esenliğine adamış uzay çağının bu ince gönüllü dervişine, halen dünyanın her yerinde anonim bir varlık içinde kendilerini tümüyle Hakk'a-hakikate, ebedi güzelliğe ve hizmete adamış tüm dervişler ordusuna ve kalplerini *Su Üstüne Yazı Yazmak*'a açmakla, tasavvuf âleminin zaman ötesi lezzetlerine açılacaklarını umduğum bu kitabın tüm okurlarına, kucak dolusu selâm...

Temerküz kampları, atomik infilakları, Çernobil'leriyle, azgın bir bencilliği kışkırtan tüketim toplumunun hasta zihniyetiyle Uzay Çağı dediğimiz 20. yy. insanoğlu için zâhirde şanlı, bâtında çirkin bir yıkım çağı oldu. 21.yy'ın bir inşâ ve güzellik çağı olmasında yeryüzünü saran dervişler ordusunun ve onların gönüllerinde alev alev yanan tasavvuf nurunun, önde gelen bir işlev yükleneceğine bütün kalbimle inanıyorum.

Bu güzel eserin dilimize çevrilmesinde himmetleri geçen Ezel Elverdi ve Mahmud Erol Kılıç'a; çeviriye her biri ayrı ayrı yoğun bir emek veren Sevin Okyay ve Senai Demirci'ye yürek'ten teşekkürlerimi sunarım.

Su Üstüne Yazı Yazmak
(İnsan Yayınları) isimli kitabın sunum yazısı /
İstanbul, Ramazan 1995

Fakirin Not Defteri

Yüksek bir yerden şehre bakıyorum. Hayret... Bu fakir, on yıl öncesine kadar, buradan şehre her baktığımda, iğrenç bir mimarinin sakil göstergelerini, meydanlarda cirit atan cinleri, şeytanları; küfre, sefahata dalmış nefs-i emmare sâkinlerini izliyordum... Şimdi her şey değişmiş. Bütün bunlar yok olup gitmiş. Şehre bakınca, semâya yükselen Allah u Ekber Volkanlarını, ortada akan Lâ İlâhe İllallah Okyanuslarını, göz alabildiğince uzanan Sübhanallah Ovalarını, Elhamdülillah Yaylalarını görüyorum. Lâ İlâhe İllallah Okyanusu'nda boğulurken, "Hayret! Hayret! Hayret!" diye haykıran münkirlerin nidaları, cennet kuşlarının cıvıltılarına karışıyor. Anlıyorum ki on yıl içinde değişen, şehir değil benim. Bütün sır, kalp gözünde, kalp kulağındadır deniliyor.

Kadim dostlarımdan biri, bir gün bir hâtırasını anlatmıştı. Yıllarca önce, zulümden bunaldığı bir an, kulağına bir ses gelmiş. Ses: "Bu şehre yirmi üç saat kir yağar, bir saat nur yağar; nur kiri bastırır." demiş. Dün gece aynı ses, bu fakire şöyle dedi: "Biraz derecesini yükseltebilen görür ki, âleme her an nur yağmakta, kirse bu âlemde hiç yer tutmamaktadır."

Yirminci yüzyılda, bir İslâm ülkesinde yaşayan bir derviş, fevkâlâde kozmopolit, fevkâlâde modern bir alışveriş merkezinde, burjuvaların gözdesi olan pahalı bir lokantaya girer. Bir biftek ve Fransız kahvesi ısmarlar. Bifteğini yer, kahvesini içerken o, tayy-i mekân, tayy-i zaman etmiştir. 2004 yılında, Frengistan ülkelerinden birinde, dünya başkentlerinin en büyüğünde kurulmuş bir sufi dergâhında, büyük ve muhteşem bir halka oluşturmuş "Ya Hayy, Ya Kayyûm" diye dönüp duran bir dervişler devranına katılır. Devrandan sonra oturur, dervişlerle sohbet eder, çay içer, fındık fıstık yer. Kalkar. Frengistan'daki büyük dünya başkentindeki bir başka dergâha girer. Her milletten dervişlerle derviş sohbetleri yapar, gönlünü şenlendirir. Geriye kalan dergâhları görmeyi bir başka güne bırakarak yine tayy-i mekân, tayy-i zaman eder, İslâm ülkesindeki modern alışveriş mer-

kezinde bulunan o pahalı lokantaya döner, hesabını öder. Derviş daha sonra, gönlü şenlenmiş, ruhu ibâdet ile neşelenmiş olarak kalkar, gider. Pahalı lokantadaki burjuvalar yemeklerine devam etmektedirler. Bilenler der ki, bütün sır, gönlün ışıttığı o zihinsel ekranda, "tahayyül" denen o mübarek odaktadır. Kalbini yeterince cilâlayan, tahayyülünü yeterince inceltip geliştiren, Hz. Allah'ın dostluğunu kazanan, zâhirde, hangi zamanda, hangi mekânda görünürse görünsün, gerçekte Hz. Allah'ın ve onun dostlarının yanındadır. Bilimkurgu filmlerindeki zaman-mekân tünelleri ve ileri ışınlanma teknikleri bu gerçeği dile getirmeye yeltense de, yaklaşımdaki avâmilikten ötürü, dervişâne sırrın hep gerisinde kalırlar. (El-Kıssa: Bu âlem zaman içinde zaman, mekân içinde mekândır; bu sırlar ehl-i dünyaya açılmaz.)

Ramazan'da, âriflerin bulunduğu güzel bir iftar sofrasında çaylar içilirken, Allah dostlarından biri bu fakire gülümsüyor, "Dilersen sana orucun manasına dair bir iki şey söyleyeyim, defterine kaydet." diyor... Ben fakir, yanımda bulunan defteri çıkarıp not alıyorum: "Oruç kalbin bâtınıdır..." diye başlıyor... "Sıhhat-ı beden ve havasstır. Zengin ve fakirin yılda bir defa müsavi olarak yaşamasıdır. Oruç kalbin nurudur." diye devam ediyor, "Kalbin bâtını olan fıtratın cilasıdır. Garaz-ı dünyeviyi kalpten çıkarır. Fikir kapılarını açar, sır aynasının tozunu giderir. Şayet fehmi mahvolmuş, kalbi meyyit durumuna girmiş olan kimse, 'Şu açlık nedir, nicedir?' derse, lisan-ı hikmet ona şöyle cevap verir: 'Şu açlık, hikmetlerin menbaıdır. Bir kimse orucun sırrından, hükm-ü adlin zâhir hikmetini anlamak için iman ile, ecir ve sevap talebiyle, Allah Teala Hazretleri'ne layıkıyla teslim olmak emr-i tebeddülüyle oruç tutarsa, her ahdin, melek-melekut, büyük-küçük, âmir-memur beyninde, asla rücuda Allah'ın hikmetine müracaat üzerinde olduğunu görür. Allah'ın ahlâkıyla taalluk eder; bâtın şuhûdla, hâline göre, nas ondan insaf görür. Binaenaleyh, her oruç tutan kendisini denetlemeli; Allah'ıyla da taalluk edip etmediğini duymalıdır.." sözlerini bitirirken, ârif kişi, "Bu orucun zahiridir. Bir gün sana bâtınından da söz ederim." der.

İzlediğim bir TV programında, bir Sibernetikçi anlatıyor: Japon-

ya'da bir bilgisayar uzmanı, bir kaktüse bilgisayar bağlayıp şu soruyu yöneltiyor: "İki kere iki kaç eder?.." Kaktüse bağlı bilgisayar ekranında, dört çizgi beliriyor. Yani kaktüs, aritmetik bilgisini ortaya koyuyor. Bitkilerle deneyler yapan başka uzmanlar da onların uyanık bir şuur taşıdıklarını, meselâ kendilerine zarar veren, dallarını kopartan kişileri teşhis edebildiklerini ispatlıyorlar. Âriflerden birine bu olguları nasıl yorumladığını soruyorum, gülüyor: "Zamanın başından beri peygamberler, evliyalar, dervişler, salihler, madenlerin, bitkilerin, hayvanların cin kadar ileri bir hikmet de taşıdığını, bunların her an, her saniye Hz. Allah'ı zikir halinde bulunduklarını bilir ve söylerlerdi. Avamın bu varlıkların hikmetini idrak edebilmesi için yirminci yüzyılı, bilgisayar çağını beklemek mi gerekiyordu?"

Yüzyılımızın yetiştirdiği seçkin gönül ustalarından Ahmet Yüksel Özemre Beyefendi'nin -Allah onun gibilerinin sayısını çoğaltsın- şaheseri **Üsküdar'da Bir Attar Dükkanı**!... Pes tonda, harikulâde bir üslupla yazılmış bu çağdaş menakıbnamenin sayfaları arasında gezinirken, insan sık sık heyecanla, huşûyla ürperiyor; bu eserle birlikte, Üsküdar nâm İstanbul semtinin semâda bir burç olup ebedileştiğini hissediyor. Attar dükkanının meşayihi, ârifleri, dostlar halkası ve mübarek meczupları -o ölümsüz ruhlar- kalbimizin toprağında ayrı bir hayat kazanıp, hayatımızdaki yerine, durumuna göre, hikmetlerini fısıldamaya devam ediyorlar. Üsküdar'daki attar dükkanı, gelecekteki altın çağda, nice nice kuşakları irşada hazırlanıyor.

Yeni Şafak Gazetesi (İslam ve Toplum Eki) / Ocak 1998

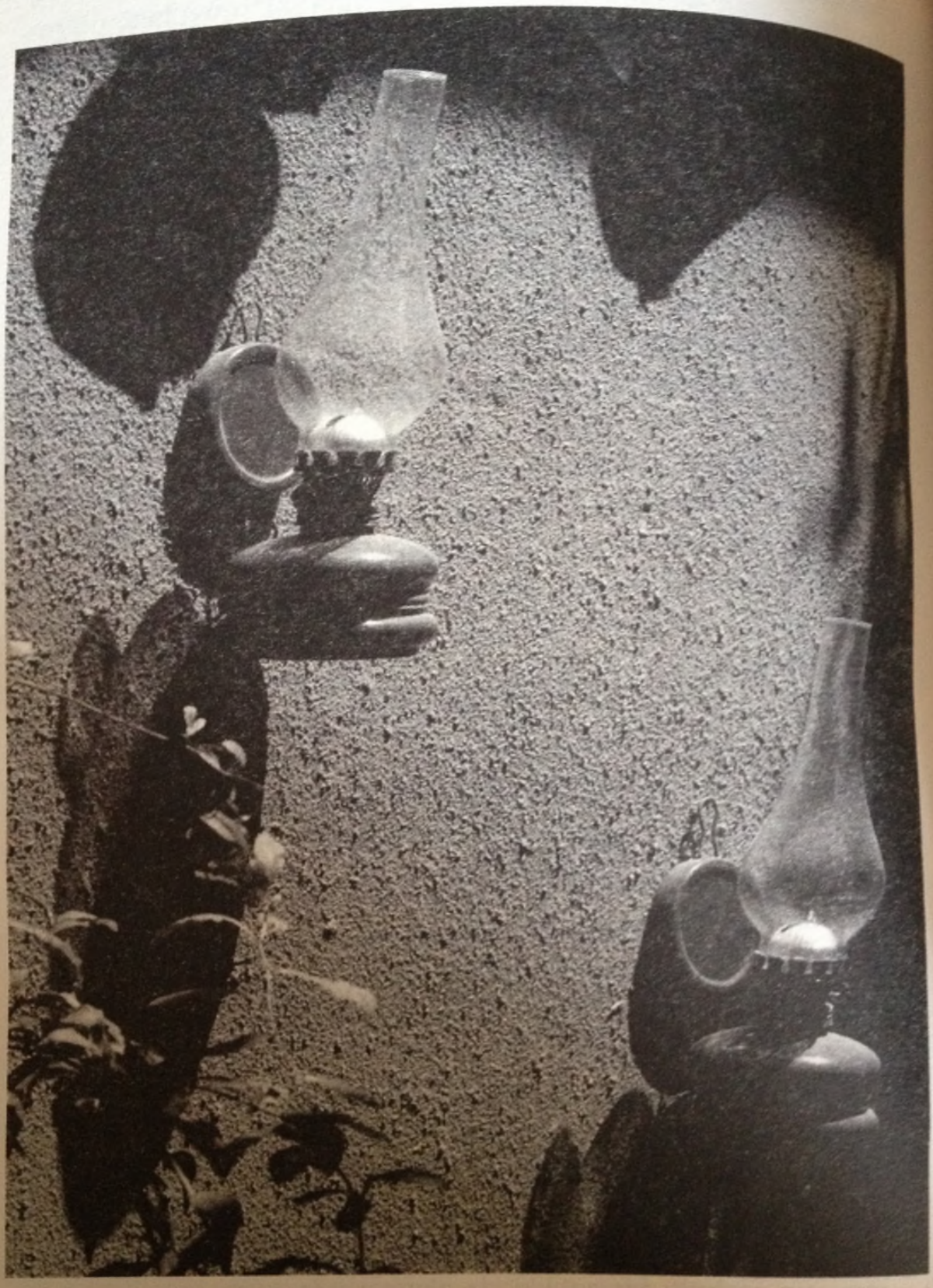
Duaya İhtiyaç Azalmadı..

Hakikatleri paylaşmaktan, sohbetten, muhabbetten, meşveretten lezzet duyanların zevk alabilecekleri iki söz; "Hakikat hastalık gibidir, paylaşılmadıkça kurtulunmaz." Ve, "Hakikat bizde kaldığı sürece hakikat olmaktan çıkar." (Her iki cümle Fransız düşünürü J. Baudrillard'a ait.)

Bir Allah dostu diyor ki, "Sohbet, muhabbet olmadan, meşveret olmadan hayır oluşmaz. İcabında, karşılıklı aşkla, muhabbetle tartışmayı, aşkla, muhabbetle kavga etmeyi öğrenmedikçe hayır oluşmaz. Bizim uzun zamandır çekmekte olduğumuz eksiklik işte bu aşkla meşveret ortamıdır..."

Çağımızda –ahir zamanda- inananların duaya ihtiyacı azalmadı, çoğaldı. İnananlar figürlü mü figürsüz mü resim yapalım diye düşünedursunlar, birileri piyasaya çok cazip, çok güzel kenar süsleriyle dua kitapları sürseler ne hoş bir şey olur. (Satışlarda büyük bereket görüleceği garantili..) Günümüz ortamında duvar levhalarının taze ve coşkulu bir zevkle ele alınmasında yarar var. ("Edep ya hu.." "Bu da geçer ya hu.." vb..)

Günümüzde düşünürlerin sıkça kullandığı bazı tabirler var; "Dünya sistemi" , "Global sistem", "Uluslararası hegemonya" gibi... Bunlar, giderek, çağımızda birleşik bir cephenin (şer güçlerin) çelikten, bölünmez, kararlı ve hiç şaşmaz bir iradeyle ve dev bir güçle üzerimize gelmekte olduğunu, dahası, adeta, bundan hiçbir kurtuluş olmadığını ima eden tabirler. "Dünya sistemi", "Global sistem" karşısında aşırı paranoyak veya klostrofobik ârâz göstermeye ve yoğun bir karamsarlığa gömülmeye başlayan günümüz insanına, tasavvufi bir risaleden naklen şu sözleri okumakta yarar var: "Bâtıla bağlı olanlar hakkında ayet-i kerime (meali): '*Biz onların arasında kıyamete kadar devam edecek düşmanlık ve kin saldık.*'

Bu ayet-i kerime ehli münkerin çok olması ve onların çok olmasından bir zarar gelmeyeceği hakkındadır."

Bâtıla, materyalizmin kavramlarıyla baktıkça, bâtılın, materyalizmin kendi gözümüzde de heyûlalaşmasına, gerçeğe aykırı olarak, aşılmaz kılınmasına hizmet etmiyor muyuz?

Çağdaş kavramları vahyin ışığında yeniden oluşturamazsak, eşyaya vahyin ışığında bakmazsak, dengeyi sürgit tutturamayacağız.

Günümüzde insan yapısı (teknolojik) medyanın iktidarını çok fazla şişirmek, onu âlemdeki ilahi düzenden özerk sanmakla birdir. Kainatta ezelden gelen, ebede kadar sürecek, bir ucu dünyada, bir ucu ukbada olan ilahi bir medya sistemi var. Bu Allah yapısı medya, vahiy-tecelli-ilham-keşif-fetih-zikir-dua-istihare-rüya gibi unsurlardan oluşan, batınî ve zahirî, sesli ve sessiz, görüntülü ve görüntüsüz yayınlardan oluşur. Bu yayınların merkez üssü ilahî âlem, çevre üsleri mahlukatın kalpleridir ve evliyanın, dervişlerin, salihlerin zihinlerinde bulunan görünmez ekranlar (tahayyül) bu sistemin yalnızca bir vechesidir. Medyada kariyer yapan müminler için verim ve bereket, kalbi her an âlemdeki ilahî iletilere açık tutmaktan geçer. Bu konuda yapılabilecek birçok duadan belki yalnızca biri şu olabilir;

"Rabbim, bizi Senden ruhlara, ruhlardan yüreklere, yüreklerden yine yüreklere ve yine Sana yönelen iletişime dahil et, bizi ve teknolojimizi onsekiz bin âlemde her an sürüp giden bu iletişim cümbüşünden nasibdar kıl."

Yıldızlar ve Çoklukta Bir'lik

Anton on gün sonra ani bir kararla görevinden istifa etmiş, arkadaşlarıyla vedalaşırken coşkuluymuş... "Hayatım boyunca aradığımı buldum. Yerin ve göğün Bir'liğini buldum" diyormuş. Anton Kabe'ye gitmek üzere Alplerdeki istasyondan ayrılırken, ardından bakanlar, onun içinde yüzdüğü saadet sarhoşluğuna insiyaki bir gıpta duyuyorlarmış.

Ramazandan birkaç gün önce, erenlerden biri otobüse biniyor. Bakınıyor çevresine, insanlarda bir gam, bir kasvet, bütün yüzlerde bir yeis... Bu zat-ı mübarek fevkalade tedirgin oluyor, "Ya Rabb, ne yapsam, ne etsem de, şu halkın üzerinden şu feci ağırlığı azıcık kaldırsam, insanların gönlünde azıcık sürur, azıcık ferahlık uyandırsam..." "İrfanını kullan, ya kulum, göster hayal gücünü" diye ilham buyuruyor Rab... Hemen o zat, yakınında oturan, yetmiş yaşlarında, şalvarlı, köylü tipli, fevkalade gün dolu bir ihtiyara tatlı tatlı takılıyor. "Nasılsın delikanlı, nerden gelip nereye gidiyorsun?" İhtiyar şaşırıyor. Erenlerden olan zat, "Sana delikanlı deyişim ne içindi, bildin mi?" diyor, "Cennet ahalisi tümüyle delikanlıdır, senin de cennet ahalisinden olduğun besbelli.." İhtiyar şaşırıyor, gülüyor, başkaları da duyuyor, hoşlanıyor bu sözden, tatlı tatlı gülüşmeler oluyor... Duraktan otobüse iki yaşlı hanım biniyor, biletleri yok. Hemen erenlerden olan o zat cebinden iki bilet çıkarı-

yor. Hanımlar para çıkarmaya yeltenince, "Kalsın, onu sevabınıza bir muhtaca bağışlayıverin çıkışınızda" diyor. Otobüstekiler bu güzel davranışlara bakıp daha da çözülüyorlar. Derken erenlerden olan bu kişi Hz. Yunus'tan, Hz. Mevlana'dan güzellik, dostluk, Allah sevgisi üstüne birbirinden sıcak dizeler okumaya, şakalar, nüktelerle ortamın ağırlığını daha da dağıtmaya girişiyor... "Nereden çıktın be adam, içimizi ışıttın!", "Güzel söze hasretmişiz be yahu!" nidaları başlıyor otobüste, herkes birbiriyle dertleşmeye başlıyor. Giderek tam bir neşe, tam bir ahenk, tam bir cümbüş ortamı tamamlanıyor. Erenlerden olan zata soruyorlar, "İn misin, cin misin, aydan mı indin be adam, gönlümüz senin gibilere ne kadar da hasretmiş!"

Bu hikâyeyi bizzat erenlerden biri olan bu kişinin ağzından işitmek bahtına erince, bu fakir, olayı keyifle bir dosta naklediyorum. O dost da buyuruyor ki, "Bu âlem, arifler, dervişler, erenler tarafından şenledirilmeyi bekleyen nice otobüsle doludur ve bizatihi bu âlemin kendisi böyle bir otobüstür. Bütün yolcuların gama boğulduğu bir anda, bir Allah dostu zuhur eder. Cümle âlemi uyandırır, cümbüşe davet eder... Farz ibadetlerden sonra kulu Allah'a en çok sevdiren, onun başka kulların kalbine sevinç vermesidir. Rabbim cümlemizi Cemalinden nasibdar kılsın..."

Bu fakirin, Diyar-ı Frenkte yaşayan Reiner adında gökbilimci bir arkadaşı var. Bir zaman önce, Reiner bu fakiri telefonla arayıp Alplerin tepesinde yıldızları izlemeye mahsus dev bir rasathaneye tayin olduğunu bildirdi. Bu rasathanede devamlı nöbette olan uzman ekipler aralarında sürekli vardiya tutarak, dünyadaki en ileri araçlarla, gökteki tüm cisimlerin hareketlerini irdeliyor, bunlardan bilimsel sonuçlar çıkarmaya çalışıyorlarmış. Günde yirmi dört saat gökyüzünü, yıldızları izlemek insanın ruhu, inançları üzerinde acaba ne etki yapıyor? Bu soruyu merak edince, bir vesileyle Reiner'a yönelttim. Aradan epey bir süre geçtikten sonra Reiner'den bir mektup aldım. Mektupta, dev rasathanede kendisiyle bulunan iki arkadaşının hikâyesini özetliyor Reiner... Adı, Heloise olan birinci kişi, az çok imanlı bir Hıristiyan olarak gelmiş istasyona; ancak kalbi, Paris'te bıraktığı ve yeni boşandığı kocasına karşı garaz doluymuş. Bütün

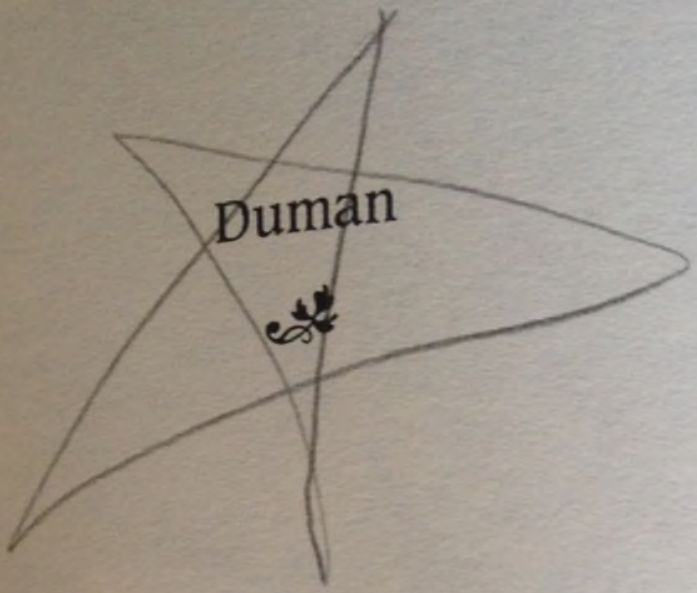
boş zamanlarında içki içiyor, boşandığı eşini, bulunduğu üniversitede küçük düşürecek bir ifşaat romanı kaleme alıyormuş. Göğe ve yıldızlara hep içindeki kinin, garazın ve korkunç bir can sıkıntısının odağından baktığı için Heloise, kainatta anlamdan çok saçmalık ve tesadüf olduğuna kani oluyor, nefsindeki berzahın karanlıklarına daldıkça dalıyormuş. Sonunda, kainatın tamamen saçmalık, kesret ve tekdüzelik üstüne kurulduğuna kanaat getirmiş, her şeyin içinin boş olduğunu haykırmaya başlamış. İçkiciliği kısa zamanda tam bir alkolizme dönüşmüş, meslektaşlar arasında çıkarmadığı fitne kalmayınca da işten kovulmuş. Heloise istasyondan tam bir kafir olarak ayrılmış... Reiner'in hikâyesinin anlattığı ikinci kişi, Anton adında bir Polonyalı. Anton sessiz, içine kapalı bir gençmiş, imanlı mı imansız mı olduğuna bir türlü karar veremeyen bir kişiymiş. Anton ülkesinden gelirken geride, mutsuz sonla noktalanmış bir aşk, kendisini terk etmiş bir sevgili bırakmış. Sevgilisi kendisini kesinlikle terk ettiği halde, Anton, karşılıksız sevgisini içinde büyütmeye devam ediyor, boş zamanlarda da dağlarda kardelen çiçekleri topluyor, bunları, muntazaman tuttuğu, şiirlerle dolu bir güncenin sayfalarına yapıştırıyormuş. Anton yıldızlara bakarken büyüleniyor, helecana kapılıyormuş. Her geçen gün göğü ve ondaki olayları daha anlamlı, daha harikulade buluyormuş. Bir gün Anton, izlediği bir TV programında Kâbe'nin ve onu tavaf edenlerin görüntüsüyle karşılaşmış, hayretler içinde haykırmış; "İşte yıldızların hareketi, semadaki anlam... İşte çokluktaki Birlik." Anton on gün sonra ani bir kararla görevinden istifa etmiş, arkadaşlarıyla vedalaşırken coşkuluymuş... "Hayatım boyunca aradığımı buldum. Yerin ve göğün Bir'liğini buldum." diyormuş. Anton Kabe'ye gitmek üzere Alplerdeki istasyondan ayrılırken, ardından bakanlar, onun içinde yüzdüğü saadet sarhoşluğuna insiyakî bir gıpta duyuyorlarmış..

Sivas'taki aziz dostlar, Hüseyin Akkaya ve Ahmet Turan Alkan Beyefendilerden bir "Bayramlık Gönül Ceridesi" alıyorum. Hz. Yunus'un şiirlerini ihtiva eden bu el kadar Ceride, içime bayram dolduruyor. Gazete adı altında piyasaya sürülen, fitneden ve nefs-i emmareyi azdırmaktan başka gayesi olmayan pespaye kitle yayınlarının –elhamdüllilah- hızla traj kaybettiği bir ortamda, havass'ın

ürettiği seçkin gönül ceridelerine –kişisel ceridelere– rastlamak ne hoş... İşte altın çağın bir müjdecisi daha...

"Yunus haber virür
İşidenler şâdolur
Gence (hazineye) uğrasam diyen
İzlesin eren izin."

Rabbim gönül ceridelerinin sayısını ve bereketini arttırsın. (Amin)

Moğol Konya'yı kuşattığında, şehre ince bir duman çöktü. Kuşatmanın vehameti koyulaştıkça, şehre çöken duman da derinleşti... Yılgınlık, yeis, korku büyüyordu..

Hz. Mevlana gül kurusu bir sedirde dinleniyordu. Riyazet halindeydi. Zihni devrandaydı. Kalbiyle felekleri temaşa ediyordu. Sonra doğruldu, huzurunda huşuyla hazır bekleyen müridine, "Duman renkli sarığımı getirin" dedi.

Mürid temenna edip geriledi, odadan çıktı.

Hz. Mevlana yeniden riyazete daldı. Dumanı, şehirdeki dumanı teftişe koyuldu.

Duman, tül tül, mahalleleri kuşatıyor, camilerin minarelerini perdeliyor, pazarda tortulaşıyordu. Tüm görüntüyü tarassut altına alan veli üç kez "Estağfurullah" diye mırıldandı..

Üçüncü Estağfurullah'ta, birden, pazardaki duman kıpırdadı, ağır ağır dağılmaya başladı. Sonuç alınmıştı.

Hazret, istiğfara devam etti.

Konya ahalisi için istiğfar ediyor, birikmiş yalan, gıybet, rüşvet, hile, hırsızlık, zina, şirk ve tüm diğer günahların kefareti için, engin kalbinin tüm duyarlığıyla tövbe ediyordu.

Büyük veli, gül kurusu renkli sedire döndü, oturdu, bir an soluklandı..

Kapıdan mürid girmişti, elinde duman renkli sarık, öylece durmuştu..

Hz. Mevlana'nın kalbi o an semaya başladı.

Şimdi, Huzur-ı Saadette sema ediyordu..

Her semada âleme renk yayıyordu. Resullullah'ın ayağındaki toz zerresini kendine niyet edinmiş, dönüyor dönüyordu... En son siyaha, İsm-i Kahhar'a yöneldi..

Gece bastırdı..

O gece, büyük veli, başında duman renkli sarıkla Konya'nın en yüksek tepesine çıktı. Çadır kurdu.

Bağdaş kurmuş, riyazet halindeydi..

Bir zaman geldi, İsm-i Kahhar çekmeye koyuldu...

Ve Konya'yı çeviren Moğol ordusunun kumandanı, derin uykuda, sarığı duman renkli bir velinin gırtlağını sıktığını gördü, haykırarak uyandı..

Rüyanın sahibi uyandığı halde, boğazındaki tıkanma sürüyor, sürdükçe dehşet, çaresizlik, acz büyüyordu..

Rüya sahibi sonunda yere kapaklandı. Öylece kaldı...

Bir süre sonra Moğol karargahında koşuşmalar başladı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. "Bir seccade... Bir seccade... Bir seccade bulun, bir seccade.."

Bir seccade, gül kurusu bir seccade elden ele uçtu, rüya sahibinin huzuruna ulaştı. Seccadeyi serdiler, rüya sahibi geldi, seccadeye kapandı. Bir süre kalkamadı...

Sabah olurken, Konya'nın en yüksek tepesinde, murakabe halindeki veliye haber geldi. Moğol ordusunun kumandanı kuşatmadan vazgeçmiş, veliye mürid olmak üzere huzura kabulünü bekliyormuş..

Hz. Mevlana önce duymamış gibi davrandı, üç kere, beş kere, yedi kere söyletti... Yedincisinde, haberi duymuş olduğuna dair bir işarette bulundu.

Sonra durdu. Eli ağır ağır başındaki duman rengi sarığa gitti, sarığı hafifçe yere indirdi.

Müridler koştular, sarığı almak için eğildiler. Sarık o kadar ağırdı ki, iki kişi tüm gayretlerine rağmen onu kaldıramadılar... Sarık nihayet beş kişinin gayretiyle yerden kalktı, ağır ağır çadırdan çıkarıldı...

Konya kurtulmuştu... Havada bir kez daha tevhid mavisi uçuşmaya başladı... Ve pembe, altın renkli bir güneş...

Dergâh Dergisi

Hayret Yaylası'nın Seçkinleri

İşte buradayım. Tevhid Dağı'nın bir basamağında, Hayret Yaylası'nın kenarındayım... Hayret Yaylası göz alabildiğine uzanıyor, sevincim onsekizbin âlemde yankılanıyor..

Hayret Yaylası yüzyıllık buzullarla kaplı. Ve bu cennet yaylasını boydan boya kaplayan buzulların altından binlerce, milyonlarca kardelen, soğuğu, ayazı delerek fışkırıyor... Beyaz, bembeyaz kardelenler. Bahar rüzgârında kıpraşan güzeller. Hayret Yaylası'nın aristokratları.

Aralarında yeni dostlarımı, yeni tanışlarımı, tüm yeni rastlayıp sevdiklerimi tanıyorum. Henüz tomurcuk halindeki kardelenler buzları tamamen yarıp açtıklarında, kendilerine, birbirlerine, birbirlerinin seçkinliğine uyanacaklar; selâma, muhabbete, meşverete dalacaklar. Benim seçkin dostlarım, yeni kardeşlerim, yeni gönüldaşlarım. Yüksek yaylanın seçkinleri. Geleceğin muhabbetinin, geleceğin meşveretinin sahipleri.

Ve Hayret Yaylası'nın ortasında, volkanik bir kraterin ağzında, masmavi sularıyla Âşıklar Gölü görünüyor. Âşıklar Gölü'nün orta-

sında Velâyet Adası var. Bu adayı süsleyen veliler... Mis kokulu yaseminler. Zamansızlık ikliminin, Evvel'den gelip Ebed'e giden Ölümsüz Bahar'ın yaseminleri. Koklanmaya kıyılmayacak kadar nazlı, latif ve aziz varlıklar. Özlerindeki ince lütfu onsekizbin âleme saçıp duran öbek öbek ermişler. Ve adanın çevresinde, gök mavi sularda, kuğu misali dolanan Peygamber Ruhu...

Kendi kendime, "Buraya nasıl geldim?" diyorum. Ve hatırlıyorum: "Gaflet Çölü'nü geçtim, Hidayet Vadisi'ni yürüdüm. Tevhid Dağı'nı tırmandım ve bir dönemeçte buraya, Hayret Yaylası'na vasıl oldum." diyorum. Ardımda elli yıllık bir yürüyüş bırakıyorum...

Kardelenlerden, yaseminlerden, masmavi göl sularından, sularda yankılanan dağ görüntülerinden oluşan cenneti temaşa ederken mırıldanıyorum: "Gir ümmetime, gir cennetime..." Ve yine mırıldanıyorum: "Rabb'im hayretimi arttır!"

İşte burada, Hayret Yaylası'nda bir meşverete hazırlananların arasındayım... Buzullar, yüzyıllık soğuk eriyor... Kardelen tomurcukları güneşe gülümsüyor... yaseminler fısıldaşıyor. "Rabb'im, hayretimi arttır!"

Yaseminli adanın, kardelenli yaylanın muhteşem görüntüsünden, bir kez daha geriye, Gaflet Çölü'nün bedbaht hatıralarına dönüyorum ki, hayretim artsın. "Ben buraya nasıl geldim?" diyorum, hayretim artıyor. Arttıkça artıyor. Artıyor, daha artıyor, daha da artıyor...

Vahşi çölün şiddet dolu kum fırtınaları, o süfî âlemin haşerelerinden, kan içicilerinden oluşan çöl sakinleri: Akrepler, çıyanlar, sırtlanlar, akbabalar, leş kargaları. Kuraklığın, susuzluğun, dehşet dolu anıları. Yoksunluğun binbir acısı ve acıların doruğunda, hayretsizlik... Duyguları küntleştiren, kalbi buzlaştıran, tahayyülatı öldüren hayretsizlik... "Ben bunu biliyordum", "Ben bunu tanıyordum", "Bunda yeni bir şey yok" hayretsizliği. Hayretsizliğin uzun, sancılı, işkenceli öldürücülüğü. Sürünen ceset, hasta nefis, yakıcı hiçlik. Hiç bitmeyecek sanılan kör yolculuk, beyindeki çılgın uğultu, kahredici hezeyanlar, yürekte eksilmeyen korku, yokedici keder, yıkıcı karamsarlık...

Ve son korku tufanından sonra, bir dönemeçte, ansızın ışıyan

nur. Hidayet Nuru'nun, felekleri aydınlatan kudreti... Kaderi gösteren, kaderle barıştıran, kaderin barışla yırtılabileceğini ima eden sır... Arşın varlığı, o varlıktan akan yıldızlar, binbir güneşin, binbir ışığın çağıltısı... Yeryüzünün bütün varlıklarından kopup gelen umut. İnsan-ı Kâmil müjdesi, onarılan beden, coşan yürek, şahlanan tahayyülat... Şahlanan tahayyülattan vuran kutlu imgeler... Gür yeşil donanmış Hidayet Vadisi, Tevhid Dağı'nın heybeti...

İnsansız Gaflet Çölü'nden Seçkinler Yaylası'na uzanan yolda, duanın lütfuna ermek, ancak bir peygamberin, onun ashabının ve velilerinin himmetiyle gerçekleşebilirdi...

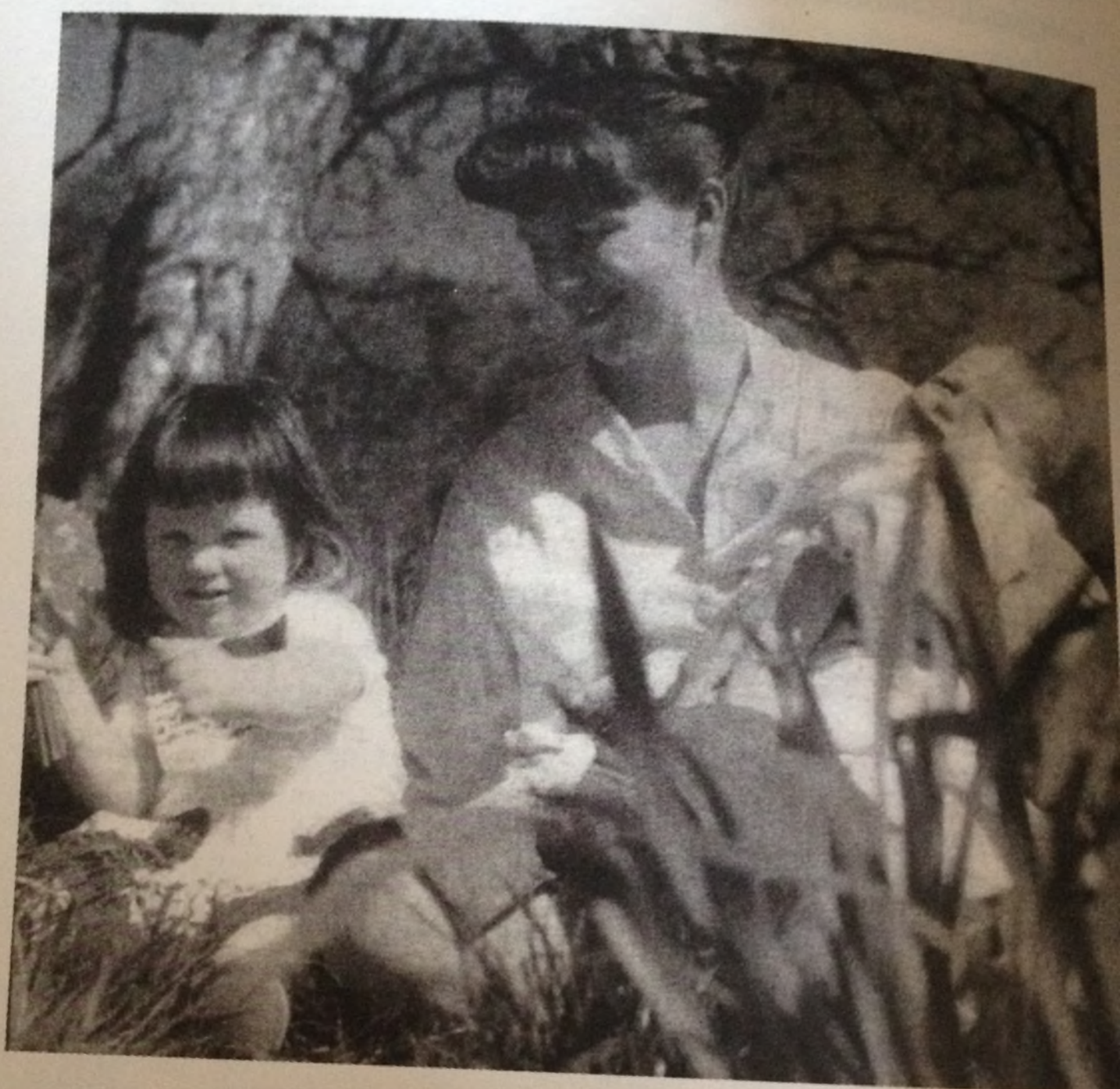
İşte buradayım. Göz alabildiğine uzanan Hayret Yaylası'nda. Rabb'in ağzı dualı seçkinlerini, muhabbet ve meşverete hazırlanan kardelenlerle yaseminleri temaşa ediyorum.

Yukarılarda, aşağılarda, onsekizbin âlemin cümbüşü sürüp gidiyor..

"Gir ümmetime, gir cennetime"

"Rabb'im hayretimi arttır!"

Dergâh Dergisi

Sylvia Plath'tan İbn Arabi'ye Bir Dönüşümün Ardından

Dünyayı modern Batının sığ, hastalıklı perişan ölçüleriyle değerlendirme çabası beni otuz yaşımda şizofreniye götürdü.

Şizofreni... Ölümcül bir iletişimsizlik çukuru... Hiçliğin, karanlığın, saçmalığın alacakaranlık uğultusu...

Evimin bir odasında, yıllarca, hareketsiz yattım. Bir mağara tabanına uzanmış yaralı hayvan misali...

Modern Batının şom sinyalleri o aşamada da bırakmadı ardımı. Kaykılıp kaldığım noktada, dikkat alanıma girmeye, kendini bana okutmaya devam etti...

Modern Batının şom değerleriyle zehirlenmiş bir başka şizofreni kurbanının eseri, Amerikalı yazar Sylvia Plath'ın "Sırça Fanus"u –kaçınılmaz bir zorunluk süreci sonucunda– geldi buldu beni yığıldığım mekânda...

"Sırça Fanus"u okuyacak, kendisi de benimle aynı hastalıktan muzdarip yazarına kulak vererek kendime yön ve çare tâyin etmeye çalışacaktım...

"Sırça Fanus", Amerikan orta sınıf yaşamının bitmez yavanlıklarını, yabancılaşmayı, ölümcül bir yalnızlığı ve iletişimsizliği anlatarak modern Batının soğuk gayri beşerî psikolojik evrenini, nihilizmle bezeli bir korku ve belirsizlik dünyasını bir kez daha gündemime taşıyacaktı...

Kitapta, hüzünlü olaycıklardan örülü gündelik akış; soğuk, sıradan bir örgü oluşturmaktadır. Ancak bu sıradan örgü sinir tırmalayıcı bir gerilim içerir.

Soğuk Savaş döneminin ünlü bir vakası, casusluktan mahkûm Rosenberg çiftinin idamı, sınıflı toplumun katı, acımasız ayrımcılığı, burs için çabalayan genç insanların ezikliği, beklenmedik bir anda tanık olunan gerçek bir doğum sahnesi, aşkta iletişimsizlik gibi irili ufaklı motifler, tarafsız gibi görünen sıradan anlatımın içinden büyük, travmatik bir şiddet etkisi yaratmaktadır.

Bir değerler dizgesinden yoksun oluş hâli, bu şiddetin anahtarıdır.

Modern birey varoluşunu açıklayan yüce değerlere sahip değildir.

Ve insanoğlu, yaşadığı evreni bir anlam dizgesi çerçevesinde yorumlayamadığı zaman, en küçük gündelik olaylar bile şok değeri kazanmakta, travmaların birikimi nevrozlara, psikozlara dönüşmektedir.

"Sırça Fanus"un penceresinden bakılınca, şizofreninin onulmaz, çaresiz bir hastalık olduğu görülüyordu.

Sylvia Plath çareyi intiharda bulmuştu.

Kaykıldığım mekânda, kültür repertuarı olarak sahip olduğum referanslan bir bir gözden geçirecektim. Bunlar da Plath'ın dünyası, onun değerleri ve seçeneği ile tam bir mutabakat göstermiyor muydu?

Ionesco ve Beckett'in, Batılı burjuva dünyasının anlamsızlık ve saçmalık evrenini tasvir eden oyunları, Camus'nün absürdü kutsayan "Sisiphe Efsanesi". Sartre'ın başkalarını cehennem olarak tasvir eden "Çıkmaz Sokak"ı, Kafka'nın ultra sadomazoşist "Ceza Sömürgesi", Virginia Woolf'un, Stephan Zweig'in, Cesare Pavese'nin trajik intiharları..

Her şeyiyle dekadan bir trajedi eksenine endeksliydi dikkatimin yönü.

Hayat yaşanmaya değer bir şey değildir. İçinde zoru zoruna sürüklenilen, sürünülen karanlık bir anlamsızlık geçididir. Hayat saçmadır deniliyordu. Hayatın hiçbir kutsalı olmadığı beyan ediliyordu.

Hayatıma son verme çabasına giriştiğim gecenin sonunda, bir ilkyardım hastahanesinin perişan koğuşunda buldum kendimi.

Tedbir gereği, usulen, yatağa bağlamışlardı beni. Bağlı olduğum için başımı çevirip bakmadığım bir yönden doğru, bilinmez bir sebepten orada bulunan birtakım hayat kadınlarının korkunç şamataları dolduruyordu koğuşu...

Doktorların muameleleri özensiz, kaba sabaydı. Geceyi sigarasız geçirme zorluğu sıkıntımı arttırıyordu.

İşte sıfırı tüketmiştim. Tam anlamıyla tükenmiştim...

Gidilecek bir yer kalmamış gibiydi.

Bizatihi bu, ölümün, manevi, sembolik bir türüydü..

Sonra yine mağaranın tabanına dönüş...

Uzun, hareketsiz günler... Karanlık zihin durumu... Mağaranın boğuntulu evreninde hep o lânetli çıkmaz...

Kalkabilmek, kurtulabilmek için tek bir tutamağın bulunmayışı, umarsızlık..

Ta başında da söylediğim gibi, beni şizofreniye iten, modern Batının sığ, hastalıklı, perişan döküntüleri...

Hayatımı programlayanlar, beni baştan bir eksene endekslemişler...

Hayatımı programlayanlar... Ebeveynim, benim neslimin eğitimcileri, eğitim siyasetinin mimarları...

Ancak kader, oyunu bozacak... Mağaranın tabanında yaralı bir hayvan gibi yatan umarsız varlığın dikkat alanına, birden o güne dek hiç tanımadığı bir âlemin işareti düşecekti...

Modern Batının dekadan, kokuşmuş değerleri, birden, göz kamaştırıcı bir ışık denizinde boğulup yitecekti... Öylesine bir sonsuzluk denizi ki bu, âlemdeki tüm yozluğu, tüm kiri içine boşaltsalar, o denizin bir köpüğü bile etmezdi....

II

Çok sonraları, düşüp kaldığım yerden beni apansız tutup kendine çeken, sonra kademe kademe hayata çeviren o paha biçilmez panzehiri hep bir tek adla, bir kitap adıyla ifade edeceğim...

"Fusûs"...

Hz. Muhyiddin İbn Arabi'nin, yediyüzelli yıllık "Fusûs"u... "Fusûsü'l-Hikem"...

Fusûs-yüzüğün taşını çevreleyen çerçeve... Hikmet yüzüğünün çerçevesi...

Söz konusu hikmet, yüzyirmidörtbin peygamberin ve milyonlarca evliyanın uğrunda baş koydukları semâvî değer, değerler manzumesi...

Mağaranın tabanını ışığa boğan, öylesine inanılmaz, öylesine latif bir ışık denizine gark eden ilâhi güç, kaynağını ezelden alıyor, iki âlemin aydınlığını içeriyor.

Fusûs, mağaramın tabanına ilâhi sonsuzluk bilgisinin kutlu müjdesini indiriyor...

III

Bu hikâye, modern cahiliyeden, bir kez daha din dairesine dönüşün, nihayetten bidâyete dönüşün hikâyesidir.

Stanley Kubrick'in ünlü filmi "2001"in son kareleri, nihayetten bidâyete dönüşün, insanlık tarihi açısından, çağrışımlarını taşır.

Uzayı boydan boya kateden, teknoloji harikası durumundaki uzay aracının pilotu uzun bir yolculuk sonunda ulaştığı gezegenin bir noktasında, esrarengiz bir mekânın bir kuytusunda, bir yatakta, semavi hikmetin özel bir simgesi, dev boyda bir göktaşıyla kaşılaşır. Taş âdeta canlıdır. Yataktaki pilota doğru hareket alır. Semavi Hikmet'in tasarrufu altına giren pilot bulunduğu noktada ansızın çocukluğuna dönüş sürecine girer, geriye doğru bir metamorfoz başlar. Esrarengiz bir yeniden doğuş halidir bu.

"Fusûs"la karşılaşan bu satırların yazarı için de söz konusu dönemde, yepyeni bir süreç başlamaktadır. Tabanında yaralı bir hayvan gibi yatılan mağaranın sanki tavanı açılmakta, onsekizbin âlemin ışığı içeri vurmaktadır.

Cehennemi bir bunalımdan bir Cennet şiiriyetine dönüştür bu. Yeniden doğuşun en bariz belirtileri... Umut, neşe, hayatiyet... Adem Aleyhisselamdan Efendimiz'e (s.a.v) uzanan kutlu peygamberler ordusunun tüm hikmet ve füyuzatından örülü bir Samanyolu'dur "Fusûs"... Katre katre sunulan ilimdir. Hz. Allah'ın varlığını, bu varlığın vechelerini bildirir. Hz. Allah'ın Celâli ve Cemali, ilâhi isim ve sıfatların feyiz dolu ilintileri tasvir edilmektedir.

Kadim dünyada sütle simgelenen ilim, yudum yudum içilerek, yenilenen hayatı taze bir anlama gark edecektir. İlahi bir cümbüş, bir güzellik cümbüşüdür, hasıl olan.

Kararmış bakış alanının vahyin ışığında hayata durması, kalbin nurlanıp çiçeklenmesi, hayatın kutsallarını bulması, kutsalın tevhidle pekişmesi, duanın, ibadetin işlev kazanması, varlığın ilahi devran ile irtibatlanması...

Modernite hayatı yataylaştırmış, dünyevileştirmiş, kurutup içini boşaltmış; dikey uhrevi boyuttan, vahiyden, hikmetten koparmıştır. Dikeyin yeniden tesisi, kutsalın yeniden tesisi için hidayet, ilâhi rehberlik gerekmektedir. Burada iki âlemin aydınlığı, âlemlerin şifası, İnsan-ı Kâmil devreye girer.

İnsan-ı Kâmil, kutlu insan...

Veliler Velisi Hz. İbn Arabi, yediyüzelli yıllık kitabı "Fusûs"un kalbinde işte bu şifayı konuşturmaktadır. Kâmil insanın tılsımı, ilâhi ahenk, ilâhi barış.

İnsanı kendiyle, çevreyle, âlemle çatıştıran, dekadan Trajedinin ekseninden, insanı kendiyle, çevreyle, âlemle âhenge sokan ve adım adım yücelten Epik'in eksenine...

Büyük bir ufuk değişimi bu... Kuru aklın, sığ mantığın izâh edemeyeceği bir ruhsal dönüşüm.

O sinsi çürüyüşten, şu kutlu yeniden doğuşa...

Işığa, hayata, güzelliğe boğulmuş mekânımda namaza duruyorum.

Mucize taze vesilelerle katmerleniyor.

Şizofreni tabir edilen, onulmaz bilinen ruh keşmekeşinin ilahi bir himmetle yerini şifaya bırakabileceği şimdi tecrübeyle sabit oluyor ve bu tecrübenin ışığında belki birçok başka muzdaribe himmet

doğuyor.

Rabbin Kahhar sıfatını celbetmiş o küfür ikliminde, sırça fanuslara hapsolmuş, alevlere, cendereye sıkışmış başka canlara nasıl ulaşılabileceğidir, şimdi sorulması gereken.

Yakarışlara, dualara yükleyelim niyetlerimizi... Dua, kutlu bir Anka gibi menzilleri aşsın, nefeslerimizi hasta canların bağrına ulaştırsın...

Vahyin kudreti, kutsal ilim, ateşi nura, marazı ebedi şifaya çevirsin...

IV

Bugünlerin birinde, bir kafede oturmuş, otuzbeş kırk yıldır görüşmediğim bir gençlik arkadaşımla karşılıklı birbirimizi süzüyor, susuyoruz... Arada geçen onca olayın hikmetini bir tek sözde toplamak için zorlanıyor zihnim...

Düşünüyorum... Çocuklarına, âlemin neye dair olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini bildirmekten âciz bir dünyada esenliğin, mutluluğun, bilginin, anlamın bir katresinden söz edilebilir mi?

Yüce, aşkın değerlerin varlığına, hakikate sırt çevirmiş Hümanist kültür, modern insanın kulağına, kendisinin âlemin merkezi olduğunu fısıldamış, ona ilâhlığını beyan etmiş zuhur eden büyüklük hezeyanının ağırlığına dayanamayan insanoğlu, tüm dengesini yitirerek, bu kez iki adımda bir küçüklük hezeyanlarının, mikromaninin girdabına yakalanmaya yüz tutmuştur. Modern yalanının bedelidir bu.

Kafka, bir sabah yatağından bir hamamböceği olarak uyanan Gregor Samsa'da, bu ters yüz oluşun, bu şeytani çarpılmanın trajedisini dile getirir.

Bütün bu çağrışımları, bu fikir silsilesini bende uyandıran gençlik arkadaşıma bakarak ona, büyümek için ne kadar çok berzah katetmek zorunda kaldığımı, adeta ağır bir fikir çilesinden geçtiğimi anlatmaktan başka gayem yok... –"Bize yalan söylediler" diyorum...

O anlıyor meramımı... Duruyor, "Bize hiçbir şey öğretmediler" diyor...

Bize hiçbir şey öğretmediler.

Yaşamın ilâhi bir mucize olduğunu, yaşamın her anında ilâhi menşeli ayrı bir mucizenin vukû bulduğunu, şu ağzımızdan çıkan konuşmanın, şu kulağa gelen sesin, şu bakan gözün, şu idrak eden aklın, bütün bunların, trilyonlarca mucizevi zuhurattan sadece birkaçı olduğunu bize anlatmadılar. Hayatın ilâhi, harikulade bir armağan olduğunu, yüce bir gaye içerdiğini, yaşamanın, insan olmanın sonsuz bir baht olduğunu...

Arkadaşım yineliyor. "Bize hiçbir şey öğretmediler..."

Bakışıyor, yalnız bu söz çevresinde bütünüyle anlaşıyoruz...

Ve çocukluk arkadaşımın yüzüne dalıp dalıp, bir kez daha, kendi hikâyemin çevrimine dönüyorum...

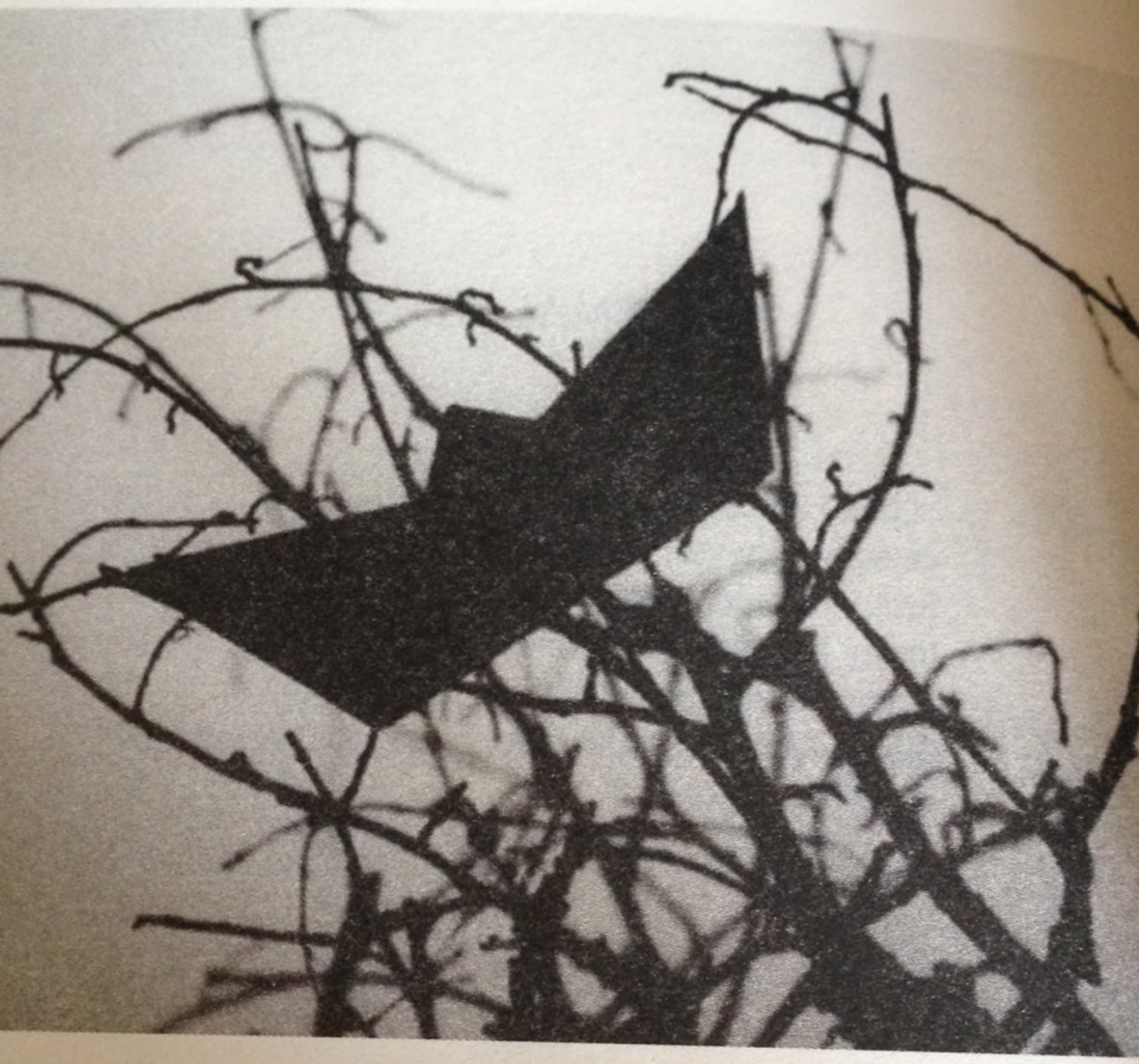
Beni yaralı bir hayvan gibi mağara tabanına seren illeti, varoluşuna hakiki anlamını veremediği için misli görülmemiş bir megalomani ile misli görülmemiş bir mikromani arasında çırpınan modern insanın zilletini, hayretle, ibretle yâd ediyor, yâd ediyorum...

Bizatihi bu hayret, yaşamakta oluşun simyasına engin bir şifa katmıyor mu?

Kırklar Dergisi / Ocak-Şubat 2003

KONUŞMALAR

"Çünkü modernite insanın fıtri özlemlerine cevap veremiyor. Cevap veremediği için de insana baştan sona bunalım getiriyor. Her insan arayışa çıkamıyor. Fakat herkeste gayrişuuri bir rahatsızlık var. Belki bir kademe sonra bu rahatsızlık şuurla da fark ediliyor."

Bir Yol Tabelâsıyla Konuştum

Röp. Hasanali Yıldırım

Yahudi dadıların merhametine muhtaç halde geçen bir çocukluk, köklerinden koparılmış bir eğitim süreciyle eşgüdümlü umarsız bir yabancılaştırılmışlık, gerçek muhatabını bulamayan bir ilk gençlik dönemi, ardından yanlış bir evlilik ve tüm bunlarla atbaşı giden sınırsız sıkıntılı bir zihin hayatı... Ardından, delilik ülkesini ziyaret... Dışarıdan bakışta, sizi delilik ülkesine götüren güzergâh bu minvalde seyrediyor. Sahiden bu yol üzerinden mi gidiliyor delilik ülkesine? Ne tür bir dünya var bu diyarın ardında?

Bildiğiniz gibi, ancak büyük bir dışlanma ve iletişimsizlik süreci şizofreni psikolojisini hazırlıyor. Kendimin ilk ayrımına vardığım dönemden beri ebeveynim tarafından şiddetle dışlanıyorum; bu yetmezmiş gibi, çok iletişimsiz bir âlemde yaşıyorum üstelik. Daha sonra ilkokula gittiğim zaman, bu iletişimsizliğin ve dışlanmanın etkisiyle patolojik zaaflar gösterdiğim için hem öğretmenlerim, hem de arkadaşlarım tarafından geri zekâlı kabul ediliyorum. Evdeki du-

rum yetmiyormuş gibi, bu kez okulda da arkadaşlarım tarafından dışlanmayayım mı? Bir kat daha iletişimsiz bir dünyaya mahkûm ediliyorum. Ortaokulda ise büyük bir gayret gösterdiğim için, bu kez üstün zekâlı olarak etiketleniyorum. Sizin anlayacağınız, her ne hal üzerinde olursam olayım, bir şekilde dışlanıyorum insanlar tarafından ve yine iletişimsizliğe tabi tutuluyorum. 18 yaşına geldiğim zaman, asi tabiatımın da ayartmasıyla aldığım bir evlilik kararı yüzünden ailem tarafından evden dışarı atılıyorum. Yani bir kez daha dışlanıyorum.

Ama bu seferki sözcüğün ilk anlamını da barındırıyor.

Ben de hayatımı kazanmak için çalışmaya başlıyorum. Türk sinemasında iş buluyorum. Ama piyasasına girmemin üzerinden çok geçmeden, bu kez de alışılmadık bir figür olduğum için Yeşilçam piyasasından dışlanıyorum. Geldiğim sosyal zümre açısından, temsil ettiğim kültürel anlayış açısından, yüklendiğim fonksiyon açısından Yeşilçam'da yadırganıyorum ve bir kez daha iletişimsizliğe terk ediliyorum. Bütün bu katmerli dışlanmalar neticesinde büyük bir patlama gerçekleşiyor ruhumda. İşte bu patlamaya psikologlar şizofreni demekte. Yani anlaşılması gereken bu: Şizofreni, dramatik bir sürecin sonucunun adıdır.

Peki ya bu sürecin sonrası?

Asıl önemli olan öncesi. Bir insan, içinde yaşadığı toplum tarafından kaç türlü dışlanabilir? Bunların hepsinden geçiyorum. Sonrası çok büyük bir karanlık... Sylvia Plath konulu yazımda da belirttiğim gibi, bir mağara tabanına yatmış yaralı bir hayvan gibi, uzun seneler, içe dönük, karanlık bir dünyada yaşıyorum. Bu iletişimsizlik ve dışlanmaya ilâve olarak, yetişme çağından itibaren kendisine inançsızlık telkin edilen birinin, bir üst dünyaya bağlanarak kurtulma şansı da yok. Anlayacağınız, görünenle sınırlı ve basık bir dünyada yaşıyorum. Kapalı... Her taraftan sınırlı. Hiçbir yerden yardım alamayan bir dünya... Vahiy gibi bir alanından bile yardım alamıyor. Bu dışlanmışlık ve iletişimsizlik yüzünden insan, mutlak bir karanlığa itiliyor.

Hiç bitmiyor mu bu karanlık?

Hem de nasıl bitiyor! Kırkıma geldiğimde bir velinin tasarrufuna giriyorum: Hz. İbn Arabî'nin. Kendisi, bir kitapla karşıma çıkıyor, beni tasarrufu altına alıyor ve beni vahiy denen şeyle iyileştiriyor. Çok büyük bir değişim gerçekleşiyor bende. Modern psikoloji, insanın karakterinin yedi yaşına kadar şekillendiğini söyler. Oysa benim 40 yaşımdan başlayarak gösterdiğim öyle bir değişim var ki, kuru akılla, mantıkla izah edilebilecek bir şey değil. Bu velinin tasarrufuyla, reflekslerim ve hayat anlayışım, yavaş yavaş ama temelinden değişiyor. Hz. İbn Arabî'nin *Fusûs*'unu okuduktan sonra bir tasarruf başlıyor üzerimde.

Bu tasarruf sizde ne çeşit değişiklikler gerçekleştiriyor?

O güne kadar hayatı, kendinizle, çevrenizle ve âlemle bir çatışma olarak algılarken ve öyle yaşarken, birdenbire kendinizle, çevrenizle ve âlemle ahenk halinde yaşamak ve idrak etmek durumuna geçiyorsunuz... Büyük bir karanlıktan, büyük bir ışığa çıkıyor insan. Daha önce âlem sonlu iken, ölümle biterken ve madde dünyasıyla sınırlıyken, bir çeşit sonsuzluk deniziyle karşılaşıyor. Uçsuz bucaksız bir sonsuzluk kavramıyla tanışılınca, maddeye ait, âleme ait bütün kavrayışınız temelden değişiyor. Üstelik, davranışlarınız ve refleksleriniz de buna uygun olarak değişiyor. Ama en sonunda bir uyum göstermeye başlıyorsunuz. Bu büyük değişim, bizatihi çok büyük bir hayranlık ve çok büyük bir hayret uyandırıyor bende. Bu hayret arttıkça şifaya dönüşüyor. Şifa arttıkça hayret artıyor. 40 yaşımdan sonraki bu hayret dönemi çok ilginçtir. Biliyorsunuz, Peygamber Efendimiz'in (SAV) bir duası vardır: "Rabbim, hayretimi arttır." Hz İbn-i Arabî'nin, *Fusûs*'ta sık sık zikrettiği bir şey bu: "Hayretimi arttır".

Fusûs okumanızın etkileri neler oldu?

40 yaşımda bu büyük velinin tasarrufuna girdikten sonra, 48 yaşımda bu ilgi artıyor bende ve ibadete başlıyorum. 52 yaşımda da, yaşayan, bu dünyada olan bir veliyle karşılaşıyorum ve onun

irşadına giriyorum. Yedi yıl boyunca, yani yaşadığı süre, bende bütün ölçülerin yerli yerine oturmasıyla, her değerin yeni baştan ele alınarak yerli yerine konmasıyla geçti diyebilirim. İnsan nedir? Âlemdeki yeri nedir?

Dervişlik terbiyesi çerçevesinde ders veriyor bana bu kişi. Ve verdiği dersin esası, ana hat itibariyle 'ölmeden önce ölmek'; dersin konusu bu. Bu ne demektir? Bildiğiniz gibi, Peygamber Efendimiz'in(SAV) bir hadisi var: "İnsanlar uykudadır, öldüklerinde uyanırlar." Dolayısıyla 'ölmeden önce ölünüz' hadisiydi dersimizin ana konusu. Buradaki 'ölmeden önce ölünüz' ibaresi, seküler kafalara söylendiği zaman, hemen bunu yanlış anlıyorlar. Dünyevi kafalar, ölüm kelimesini bir yok olma, bir uyuşma, bir kaybolma olarak algılıyorlar. Halbuki dini muhteva içerisinde ölüm, asıl hayattır. Hayy sıfatı... Hz. Allah'ın hayat sıfatı... Yani Hayy sıfatıyla sıfatlanmak... Sathi bir hayatın ölmesi, onun yerine deruni bir hayatın başlangıcı... Kuru mantığın ölüp kalbî idrakin, yani bütün melekelerle eşyayı idrak etmenin canlanması... Bu, ebedi hayatın başlangıcı oluyor. Yani iki dünyada da hayy olmak, diri olmak. Hayy kelimesi çift y ile yazılıyor.

Bilmekteyim efendim.

Peki. Aldığım ders bu. O kadar radikal bir değişim ki bu, bir ömürde iki ayrı hayat gibi bir şey. İrşad edilmek, bizatihi o insan tarafından yeniden hayata getirilmeyi, yeniden doğurulmayı anlatmaktadır. Siz bir koza içindesiniz. Bu kozayı yırtıp sizi ebedi âleme aktarıyorlar; böyle bir süreç.

Eski bir solcu, eski bir ateist ve uzun zamandır senaryo çalışmayan eski bir senarist olarak...

Ama yeni bir mümin olarak.

Tam da oraya gelecektim; böylesi bir değişimi yaşayan biri olarak, şimdilerde hayatı nasıl algılıyorsunuz? Geçmişiniz, şimdinizi ne düzeyde etkilemekte?

İman geldikten sonra, bu inancın bütün etkileri insanın hayatında ortaya çıkar. Bu üst âleme de yansır. Vahiyden kuvvet alan bir insan, benim önceki hayatımda olduğu gibi boş hayallerden ve vehimlerden örülmüş bir dünyada yaşadığını kabullenemez; lüzumsuz korkuları da azalır. Böyle bir insanın, en azından dua gibi bir şansı vardır. Her dua karşılığında ruhumuzda bir canlanma olur. Her ibadet karşılığında ruhumuzda bir mayalanma gerçekleşir; 'feyiz' denilen, manevi ve görünmeyen bir kuvvet, bir nur tecelli olur.

Şimdi ben kestirmeden söyleyeyim. Bu kitapta Kemal Tahir'le ilgili bir denemem var. Biliyorsunuz Kemal Tahir, benim gençlik dönemimi belirlemiş, yetişme çağımı şekillendirmiş bir insan. Kemal Tahir'in bir yaşama gündemi vardı. O günlerde onda gördüğüm ve onunla paylaştığım bu gündem konuları, vefatından sonra benim hayatımda, inançsız dönemimden inançlı dönemime doğru devam etti ve bugün hâlâ devam ediyor. Ama kapsam ve muhteva kazanarak devam etmekte.

Ne gibi kapsam ve muhtevalar?

Kemal Tahir, sabah erkenden kalkardı. Devamlı tefekkür halinde bir insandı. Düşüncelerini açığa çıkarır, gelen gidenle paylaşırdı. Bir şeker ikram eder gibi, bir tatlı ikram eder gibi, insanlara kafasındaki fikirleri ikram ederdi. Ama burada önemli olan şu; bir gündemi vardı Kemal Tahir'in. O günlerde düşündüğü, okuduğu, üzerinde çalıştığı konularla ilgili bir gündemdi bu. Ve bu gündem, aralıksız kendini yeniler, açar, devam eder, günden güne bağlantılı olarak devam ederdi. Kendi başına olduğunda da bir iç monolog halinde sürüp giderdi. Bu düşünme tarzı bana da sirayet etti. Bilirsiniz ya, haller sirayet eder. Bu, kendisinden aldığım bir terbiyeydi. En hasta ve en yalnız dönemlerimde bile bendeki tefekkürün kopmamasını bu alışkanlığa borçluyum. Hayatımın çok karanlık, şu mağara tabanında yalnız yaşamak diye tabir ettiğim döneminde bile akletme alışkanlığımı bu sayede sürdürebildim. Sessiz bir iç monolog şeklinde gelişen bir hesaplaşma, bir muhakeme ve muhasebe sonrasında, bütün düşüncelerimin yeniden gözden geçirilmesi evresi geldi. Bu evrenin ardından, inanca ulaştıktan sonra, farklı bir

kapsam ve muhteva kazanarak, dervişlerin sohbet adını verdikleri bir hale dönüştü bu alışkanlık. Zaten ben, bu tür birebir sohbetin farklı bir çeşidini daha önceki hayatımda, Kemal Tahir'de görmüştüm. Onun evinde, onun zihin hayatıyla ilgili sohbet meseleleri açılırdı ve konuştuğu bütün insanlarla bir şeyleri paylaşmadan edemezdi.

Halbuki çağımız, muhatabını bulabilmeyi ne kadar zorlaştırdı.

Beni tanıyanlar bilirler, yaşadığım yalnızlık ve hastalık sürecinden dolayı 25 sene sokağa çıkamadım fakat dünyayla telefon hattı üzerinden kurduğum bir rabıta vardı. Evet, biliyorum, sanal bir rabıta bu. Benim tele-mahalle adını verdiğim, telefonlarla kurduğum, çok sayısız rabıta ağı var. Mecburen telefon sohbetleri şeklinde gerçekleşiyor çünkü evimden çıkamıyorum, bir yere gidemiyorum. Ben de tele-sohbet ediyorum. Birçok insanla, sorunları tartışarak sohbeti sürdürdüğüm bir gündelik ortamım var. Ben de fikirlerimi bu şekilde geliştiriyorum. Fakat fikirlerini tamamen kendi içine kapanarak geliştiren düşünce insanları ve sanat adamları da gördüğümü belirtmeliyim.

Bir de, meselâ daha önceki hayatımda Kemal Tahir ve Aziz Nesin'de gördüğüm bir şey var. Bu ikisi, hikâyelerini insanlara anlatarak veya okuyarak geliştirirlerdi. Bir fikir yakalayınca, bir sanat motifi bulunca başkalarıyla paylaşır ve test ederek geliştirirlerdi. Ben de fikirlerimi paylaşıma açarak çok büyük gelişme kaydediyorum. Konuşmanın dışında ikinci bir ufuk açıcı şey de, senaristlik alışkanlığını kullanmam.

Senaristliğiniz hangi minvalde işe yarıyor?

Her senaryocunun zihninde bir ekran vardır. Bir tür projektör gibidir bu ekran. Düşünülen her sahneyi ekrana birebir yansıtır ve senaryocu, neredeyse bu gördüklerini, duyduklarını senaryo diye yazar. Bu ekranda fikirler ete kemiğe bürünür, sizin anlayacağınız. Bu halin tasavvuftaki adı tahayyülât'tır. Senaryoculuktan getirdiğim bu alışkanlık, dervişlik hayatımda da benim çok işime yaradı. Çün-

kü bu sözünü ettiğim hal, aslında bizatihi seyr-ü sülûk denilen şey. Tahayyülât, muhayyile ve tahayyülî hayat... Bunlar, İslâm Medeniyeti'nin, âlemle rabıta kurma alanları. Sırf kuru akılla rabıta kurmak yerine, kalp gözüyle rabıta kurmak... William Chittick'in belirttiği gibi, Ortaçağ'dan beri Batı dünyası bu melekesini her gün biraz daha kaybediyor. İslâm medeniyet dairesinde ve onun geleneğinde ise var.

İnsan tahayyülâtı transandantal bir şeydir. Fikirlerin yanında görüntüleri de barındırır içinde. Mecazlar da şekillenir bu alanda, rüyalar da. Tahayyülî kabiliyetimin, senaryoculuk dönemimde kuvvetlenmiş olması yüzünden, hayatımın bu ikinci döneminde büyük bir verim alıyorum. Tefekkür ettiğim zaman zihnimde bir canlılık oluyor. Bir olguyu fikir kalıbına döktüğümde, bazen onu cismen de hayalime götürebiliyorum. Yani bir fikri, sinema sahneleri gibi canlı görebiliyorum, bazen. Biraz anlatılması zor bir şey. Açık seçik anlatmakta zorlandığım bu durum ve bir de Kemal Tahir'le yaptığımız talimler, benim hastalıkta pes etmemi ve yenilmemi engelledi. Dahası, zihni hayatıma bir canlılık kattı. Bu zihni kapasite, kalple güçlendiği zaman oluyor ne oluyorsa.

Ne oluyor?

Tasavvuf adamlarına göre en büyük amaç, kalbin zihin ile irtibatlandırılmasıdır. Bu nefsin terbiyesiyle elde edilen bir yetenektir. İşte, geçtiğimiz on yıl içinde aldığım tasavvuf terbiyesi, bende bu çizgiyi kuvvetlendirmeye yaramıştır. Bir de, nefsimizi terbiye ettikçe, egomuzu denetim altına aldıkça, ruhî ve kalbî melekelerimizde açılma olur. Derler ya, normal insan, kapasitesinin % 4'ünü kullanır; sufiler ise zikir ve temrinlerle bu nispeti % 40'a, % 60'a kadar açabilirler. Şimdi belirli bir bereket var hayatımda. Daha önceden getirdiğim bazı hususiyetlerin, inançla mayalanarak bende bir ivme kazandığına şahit oldum.

Senelerce hayatımı yalnız yaşamak durumunda kaldım. Bir yazımda, yaralı bir hayvan gibi bir mağara tabanında yattığımı anlattığım hal. Daha sonra o velinin tasarrufu başlayınca sanki mağaranın tavanı açıldı ve 18 bin âlemin ışığı doldu o mekâna. Büyük bir

nır; sufiler ise zikir ve temrinlerle bu nispeti % 40'a, % 60'a kadar açabilirler. Şimdi belirli bir bereket var hayatımda. Daha önceden getirdiğim bazı hususiyetlerin, inançla mayalanarak bende bir ivme kazandığına şahit oldum.

Senelerce hayatımı yalnız yaşamak durumunda kaldım. Bir yazımda, yaralı bir hayvan gibi bir mağara tabanında yattığımı anlattığım hal. Daha sonra o velinin tasarrufu başlayınca sanki mağaranın tavanı açıldı ve 18 bin âlemin ışığı doldu o mekâna. Büyük bir bunalımdan büyük bir ferahlığa çıktım. Peşi sıra da büyük bir hayret safhası ve ardından da büyük bir ferahlık safhası yaşadım. Yıllarca yapayalnız ve tecrit edilmiş bir durumda yaşadığım halde, bildiğiniz gibi şizofrenik bir patolojiden dolayı toplum hayatına uzun süre çıkamadığım halde, toplumla ilintim azalmadı, hatta çoğaldı. Dinin tasarruf ve himayesi sayesinde, bulunduğum noktadan, muhayyilemi kullanarak dünyaya inmemeyi ve toplumla diyaloğu sürdürmeyi başarabildim.

Solcu kimliğinizi biçimleyen kimi düşünme ve davranma alışkanlıklarının şimdiki hayatınız üzerindeki etkisi ne düzeyde?

Solcu kimlik dediğimiz şey, birtakım değerlerin sorgulanması esasına dayanır. İnsan hayatındaki adaletsizlikleri sorguluyorsunuz. Bir adalet anlayışına ihtiyacınız var. Benim o dönemde sola dönmem veya daha doğrusu, o dönemde birçok insanın sola temayül etmesi, şuradan ileri geliyor: İslâm'la ilgili hiçbir şey bilmemek; ama hiçbir şey. İslâmiyet'le ilgili hiçbir fikrim yok benim o dönemde; çok insanın yok. Gelişme çağında verilmiyor bize bu kültür, yok sayılıyor. Geleneksel ahlâk, geleneksel kavramlar, geleneksel değerler, sadece öğretilmemekle kalınmıyor, yok sayılıyor. Üzerine sünger çekiliyor. Geriye ne kalıyor peki? Tedavülde olan Marksizm'in kendine has kavramları, tarifleri ve adalet anlayışı... Ne varsa onu benimsiyorsunuz. Malzeme bu.

Temel bir nitelik olan insan fıtratının haksızlıklara karşı isyanı, hak arayışı ve sorgulama meyli, bende bütün hayatım boyunca baştan bugüne kadar devam etti ama hak konusundaki fikirlerim değişti ve daha bir derinlik kazandı. Daha derunî, daha metafizik bir

boyut kazandı. Kişi, âlemdeki adalet için insanların ancak bir aracı olduğunu kavradığı zaman, asıl adalet için bir üst merci, bir üst makam olduğunu anladığı zaman, işin muhtevası değişiyor. Belki sorulan sorular değişmiyor ama cevaplar değişiyor. Şimdi modern kültür, bildiğiniz gibi insanı bir ilâh olarak görüyor –haşa- ve insanı âlemin merkezine yerleştiriyor. Sonra da insandan başka hiçbir değer tanımayan, onu merkezî değer olarak gören bugünkü yapı ortaya çıkıyor.

Aslında bu durum, insanı bir açmaza sürüklüyor. Çünkü burada insan taşıyamayacağı bir şeyi yükleniyor ve hayatının bir aşamasında yenilmeye başladığı zaman, modern edebiyatta gördüğümüz o korkunç ve şiddetli karamsarlığa kapılıyor. Çünkü taşıyamayacağı bir yükün altına girmiştir. İntiharlar ve delirmeler buradan çıkıyor. Ama insana asıl görevini anlattığınız zaman, âlemin merkezinde yer aldığını, zübde-i âlem olduğunu hatırlattığınız zaman işler değişiyor.

Gerçekten âlemin gözbebeğisin; ama nasıl bir âlemin? Allah'ın tasarrufu altında olan bir âlemde insan, Allah'ın bir sevdiğidir, bir eşref-i mahlûk durumundadır. Şerefli yaratılmış ve bir şeref için yaratılmış bir mahlûk. Ve kendisini bir yaratan var. Bir takım tesadüfler sonucunda ve fizik olaylarıyla husule gelmemiş; tersine, sonsuzluk âlemi içerisinde bir parça... Bütün bunlar, soruların aynı kalmasına ama cevapların değişmesine yol açıyor.

Dilerseniz, insan konusunda biraz da özele inelim. Sizi her adımda dışlayan bir çevreden geldiğinizi ve sonuçta sizi her evrede bağrına basan bir çevreyle tanıştığınızı söylediniz. Bu süreçte insana bakışınız nasıl bir seyir izledi?

Büyük çapta bir değişiklik! Biliyorsunuz, çok sevgisiz ve hunhar bir ortamdan geliyorum; gerçekten hunhar. Demin anlatmıştım kaç çeşit dışlandığımı, kaç çeşit zulüm gördüğümü. Hem ebeveynim, hem de çevrem tarafından resmen zulüm gördüm. Ama burada, muhafazakâr ortam tarafından büyük bir sevgi, anlayış ve dostluk gördüm. Beni candan dinlediler, yakından anladılar; halimle, sorunlarımla ilgilendiler. Ben de onların değerleriyle bağ kurabil-

tılır. Ben, bu insan değerlerinden, hayat değerlerinden söz edilince etrafıma bakar ve hayret ederdim: "Değerli dedikleri insan bu mu? O kadar aşağılık, nankör, kibirli, şımarık, küstah bir mahlûk ki. İnsan bu mu?" derdim. "Peki hayat?... Hayat o kadar karanlık ki, orada yalnızlık, dışlanma, iletişimsizlik... O kadar. Hayat bu mu? Değerli dedikleri hayat, bu acı su, bu zehir... 'Hayat' dedikleri, 'güzel' dedikleri nasıl olur?" İşte bunların cevabını o ikinci dönemde alıyorum. Cehennemden çıkıp cennete girmek gibi bir şey. "Gir ümmetime, gir cennetime" diyor Peygamber Efendimiz.

Ümmete katılmak, cemaatlere katılmak, bizim ülkemizde yaşayan bazı dünyevi yazarların sandığı gibi, zorlayarak gerçekleşmiyor. Zaten iman etmiş insan, ister bir dağın başında yaşasın, isterse bir atölyede çalışsın, yani fiziki olarak nerede bulunursa bulunsun, bir üst âlemle kurduğu bağdan dolayı ümmete katılmış olur. Meselâ ben bu mekânda maddi olarak yalnızım ama manevi açıdan, şu anda bütün ümmet etrafımda. Evet, ben şu anda ümmetin ortasındayım. Yalnız başıma bir odadayım ama kalbimin beni temasa soktuğu bir muhteva var. Kalbimle zihnimin birleşmesinden doğan zenginlik, bütün bir ümmetle manen bir bağ kurabilmemi sağlıyor. Manen, ikinci bir zenginlik ise içe bakışla başlıyor. Tasavvufa göre insan, âlemin gözbebeği ve bir makrokosmoz sayılıyor. Tasavvuf hayatında asıl büyük âlem, insandır. O yüzden de bizatihi kendine, içine bakman gerekiyor. İnsanın kendini tanıması, yavaş yavaş, birçok ülke, birçok toplum, birçok kıta kadar zengin olduğunu fark etmesini sağlıyor. Bu da çok büyük bir verim ve bereket getiriyor.

Bu birbirine aykırı iki dünya arasında, dikkatinizi en çok çeken karşıtlıklar neler?

Kafka'nın *Değişim*'inde anlattığı Gregor Samsa, bir sabah kalkar ve bakar ki hamamböceği olmuştur. Zavallı modern insan, gerçekten de, inancını kaybettiği için bir hamamböceği haline gelmiştir. Nerede evliya dediğimiz insanlar ve nerede hamamböcekleri! Modern insanlar, kendilerini hamamböceği şeklinde biliyorlarsa, evliyalar âlemin gözbebeği, bütün âlemin en muktedir, en şerefli mahlûku olarak yaşıyorlar.

Modern dünya, T. S. Eliot'ın *Çorak Ülke*'de anlattığı gibi kurak, kırçıl bir ülke. İnanç âlemine girmekle, hiçler ülkesinden çıkıp bir vahaya giriyorsun. Bizatihi kalbin çiçekleniyor. Dualar yoluyla kâinattaki ilâhi çevrime girmiş oluyorsun. Her gün beş kez yapmış olduğun duayla güneşin çevrimlerine göre sen de âlemdeki konumunu belirliyor ve katılımını gerçekleştirmiş oluyorsun. O vaktin gerektirdiği bir ritüeli yerine getirmiş oluyorsun.

Namaz; çok ilginç, kalb, idraki açan bir şey. İnsanın sadece aklıyla değil, duyum ve sezgileriyle de yaşamaya başlaması, bütün melekelerini kullanması, duygularını da seferber etmesi demek. Burada asıl, tahayyülî hayat canlanıyor. Kuru akıldan daha öteye gidiliyor ve sevgi canlanıyor. Siz dua ederken, derunî bir âlemle bağ kurmaya çalışıyorsunuz. Bu sizin melekelerinizi geliştiriyor. Çalıştırmadığınız birtakım unsurlar varlığınızda harekete geçiyor ve bu çalışmanın getirdiği yeni bir tür verim ortaya çıkıyor. Zihninizin verimi hızlanıyor ve artıyor. Daha ahlâklı bir mahlûk haline gelmeye başlıyorsunuz. Tasavvuftaki en büyük *erek*, insanın egosunu, nefsini denetim altına almasıdır. Ve bu denetim gerçekleştikçe müspet melekeler daha çok canlanır. Daha üstün bir varlık haline geliyor insan. Daha büyük bir tevazu gösteriyor. Sahip olma, hükmetme ve mülkiyet gibi duygulara ket vuruyorsun, egonu denetliyorsun. Buna karşılık, büyük bir hürriyet alanı kazanıyorsun. En başta, melekelerin hürriyet kazanıyor. Hatta veli dediğimiz varlıkların tasarruf güçleri vardır. Yani Allah'ın kendilerine bahşettiği, insanlar üzerinde faydalı tesirler icra etme konusunda birtakım melekeleri vardır. Gerçi bunlarla övünmezler, tersine bir utanç konusu gibi saklarlar.

Katıldığınız bu yeni dünyada zorluk çektiğiniz noktalar oldu mu?

Buraya kadar, 40 yaşıma gelene kadar hep dışlandığımı, yalnız yaşadığımı anlattım. 40 yaşımda bambaşka bir süreç başlıyor; müspet bir süreç. Üst âlem tarafından iyi kabul görme dönemi... Üst âlem, yani veliyullah hazeratı. Hz. Arabî'nin, aslında âlem değiştirmiş bir velinin himmetine mazhar oluyorum ve sonunda da büyük

çapta bir değişim yaşıyorum. Benim yaşadığım bu değişim, hiç Kafka'nın *Değişim*'ine benzer mi? Bu tasarruf, büyük bir genişleme, iyileşme ve ferahlama biçiminde tecelli ediyor ve sonuçta, cehennemin yedi kat altında dolaşan birini, birdenbire cennete ulaştırıyor. Himmet ne demek? Himmet, bir üst âlemin sana el atması demek. Bu zat-ı şerifin bana el koymasıyla birlikte, bakıyorum bir de, adeta saçımdan sürükleyerek ileriye, ileriye çekiyorlar beni.

Yani?

Yani yeni bir çevreye giriyorum, birçok kapılara girip çıkıyorum; ve en sonunda, İstanbul'da yaşayan bir velinin, bir Allah dostunun himmetine mazhar oluyorum. Neticede büyük bir ferahlama geliyor.

Şunu söyleyebilirim. Bu kitabın arka planında iki aykırı uç, birbirinden çok ayrı iki kutup var: Biri ateizm, öbürü iman. Bu iki ayrı uçta iki ayrı tecrübe yaşıyorum. Dolayısıyla ben bu iki dünyanın da hallerini gördüm. Bu açıdan bahtiyarım çünkü böylelikle, birçok değişik insanın halinden ve dilinden anlama imkânı çıktı ortaya. Hayatımın her safhası oldukça çileli ve buhranlı geçti.

Rahmetli Kemal Tahir, bir dostuma şöyle demiş: "Ben hapishanede çok çileli insan gördüm ama bu Ayşe kadar çilelisini görmedim." Ama bunu söylediği zaman ben daha 25 yaşındayım.

Bildiğim kadarıyla asıl çile ondan sonra başlıyor.

Evet ama bütün bu çileler bir bahtiyarlığa dönüştü sonunda. Bundan iki yıl önce, sıkıntılı bir anımda derviş bir dostum geldi. Babası büyük bir veliydi. Bana dedi ki: "Babama sordum: 'Baba, kaderinde dervişlik olan insanların başından niçin çok çile geçer?' O da dedi ki: 'Derviş olacak adama hayatın her türlü belâsı, her türlü çilesi gösterilir ki, neticede bu adam, tasavvufta bir noktaya geldiğinde, her türlü belâya çarpmış insanlar karşısına çıktığında ve onların karşısında ebleh gibi kalmaz, hallerinden anlar ve onlara gerektiği gibi yardımcı olur."

Belki de bir dervişin hayat programı, daha derviş olmadan, ihzari mektebindeyken bellidir. Zaten İslâm'da, Allah belâyı sevdiği kuluna verir diye bir inanç vardır. Belâ ile rafine ediyorlar insanı, böy-

lece ilâhi âlemle olan rabıtanı kuvvetlendiriyorlar. Düz yolda yürüdüğü zaman çok fazla düşünmeye, kurcalamaya ihtiyaç hissetmez insan. Ancak belâya çattığı zaman, düşüncesi ağırlaşır. Bu açıdan, şerlerde, bize şer gibi görünen şeylerde, bilemeyeceğimiz birçok hayırlar var.

Benim hikâyemin arka planına baktığınız zaman kendi kendisiyle kavgalı bir insandan, kademe kademe, kendi kendiyle çok barışık insana dönüşü görürsünüz. İslâm'la tanışmamdan sonra kendimle de bir barışma dönemi geliyor. Demek ki İslâm'la barışmak, kendimle de barışmayı doğuruyor. Hezeyanlarda ve psikozlarda, insanların içindeki zehri boşaltan süreçler var. Her hezeyan olayından sonra insanlarda rahatlama görülür. Fakat bu zehir, benim eğitimimde var. Almış olduğum birçok negatif etkinin, nihilist edebiyatın, batıl inancın, kötü telkinlerin etkilerinin çöküntüleri, hezeyanlarla dalga dalga dışa vuruyor; ruh bunları dışarı atıyor. Ve sonuçta bir arınma oluyor, kendi kendinle barışıyorsun. Bir çeşit, fırtınadan sonra geminin sığınacak liman bulması hali...

Farkında olsun ya da olmasın, ülkemizde hem ruhen, hem de zihnen sizin durumunuzda olan birçok insan var. Sizin geçtiğiniz yollardan geçen veya geçmekte olan bu insanlara neler önerirsiniz?

Ne diyebilirim ki!

Yani siz, birçok insanın düşünde görse ödünü patlatacak haller yaşadınız; sonuçta da çok az insana nasip olan bir evreye, sükunet evresine geçtiniz. Henüz sizin bulunduğunuz bu sükunet aşamasına ulaşmayan ruh burkuntusu yaşayan kişilere neler önerirsiniz?

Anladım. Nefsini devamlı darlığa, menfiliğe mahkûm eden insan hasta olur. Bunu hep yanlış söylüyorlar; ruh hasta olmaz, nefis hastalanır. Ruh ulvidir, nefis aşağılık. İnsanı menfi noktalara çeker. Bu hasta egomuz, dünyayı bize zindan eder; yaşadığımız bütün olayları, negatif açıdan bize gösterebilir. Haksızlıklara uğradığını zanneder.

İnsanı, hayatın saçma olduğu sonucuna götürebilir bu türlü hezeyanlar. Çünkü şeytani bir etki altındadır nefs. Nefsimiz bizi daraltır ve menfi bir alan içine hapsederse, buna karşı uyanık olup daima bir 'acaba' sorusunu sormak, bir de müspet telkinlerde bulunan unsurlarla yakınlık kurmak gerekir. Ama daima bir 'acaba' sorusunu kafamızda tutmak zorundayız. Fakat bütün bu işlerde aramak, araştırmak ve sorgulamak çok önemli. Acaba dünya benim gördüğüm gibi mi? Bu konu, sahiden benim düşündüğüm gibi mi? Acaba haklı olmayabilir miyim? Benim gibi düşünmeyen insanlar da var. Acaba onlar ne diyorlar? Acaba onlar nasıl kimseler ve hangi kaynaktan besleniyorlar? İşte böyle devamlı kurcalamak gerekiyor.

Ben yaşadığım, çok menfi alandan müspet bir hayata, işte bir an bile elimden bırakmadığım bu sorgulama sayesinde geçtim. Yani özeleştiri çok önemlidir. Daha sonra bu işe, tasavvuf âlimlerinin de muhasebe ve murakabe dediklerini gördüm. Nefsimizi devamlı geciktirmemiz lâzım; bu çok önemli. Bunu yapabilirsek çok büyük lütuflar yağacaktır başımıza. Zindan kadar karanlık, yedi kat yerin altından çıkıp fevkalâde engin, geniş, rahat bir hayata geçebiliriz. Bu kitaptaki Sylviya Plath yazısında anlatıyorum; hayatın gerçekten bir armağan olduğunu, bana bir derviş çok güzel tasvir etmişti. "Sen farkında mısın" demişti, "nefsin sana devamlı haksızlığa uğradığını söylüyor! Oysa şöyle düşün: Gözün gören bir et parçası, kulağın işiten bir et parçası, beynin düşünen bir et parçası, kalbin sana hayat pompalayan bir et parçası... Âlem, bunun gibi inanılmaz mucizelerle dolu." Halbuki biz modern insanlar, âlemin harikuladeliğine yabancılaşıyoruz ve çok yavan bir hayat yaşıyoruz.

Şunu da eklemeliyim: İnsan hiçbir sorununu kendi kendine çözemez. Modern dünya, bize sorunlarımızı kendimizin çözmesini telkin eder. Halbuki insanların bir mürşide, bir eğiticiye, bir rehbere ihtiyacı var. Bunu yapabilecek kimse, kişinin geçtiği o yolları geçmiş bir kimsedir ve bunun geleneksel kültürümüzde birikimi vardır. Kendi sorununu kendisi çözmeye kalkan insan, tıpkı dolap beygiri gibi, devamlı aynı noktada ömür boyu dönebilir. Hz. Mevlâna'nın ifadesiyle, "Bir mürşidle bir adımda atılan adımı, normal insan üç ömürde geçemez." Onun için insanlar her şeyi kendi benlikleri ile

çözeceklerini, bilhassa kendi akıllarıyla aşabileceklerini düşünmektense, daha kolay ve emin yolların da olduğunu bilmeliler. Akıl planında takılı kalmak, insanoğlunun akıldan daha da üstün, sevgi gibi melekeleri olduğunu fark etmemek ne acı!

Fransızca'dan Türkçe'ye girmeye başlayan bilim kavramlarının karşılıklarını bulmaya çalışan bir komisyon var Osmanlı'da. Bu komisyon 'psikoloji'nin karşılığı olarak 'ruhiyyat'ın kullanılmasına karşı çıkıyor ve 'nefsiyyat'ı öneriyor.

Doğru, 'ruh doktoru' kavramı da yanlış. Çünkü ruh hastalanmaz, nefs hastalanır; 'nefs doktoru' demek lâzım. Nefislerimiz hastadır; bütün insanların nefisleri hastadır. İşte tasavvuf ilmi, bu hastalığı bertaraf ediyor. Bunun için, hasta insana da, sağlıklı insana da tasavvuf bakıyor. Kibirli insanı tevazu haline döndürüyor, dedikoducu insanı ketum hale getiriyor; korkağı cesur, hırsızı emin, edepsizi namuslu kılıyor. Yani ahlâken, insanı kötü bir durumdan parlak bir duruma getiriyor. Ama bunlar nefsin terbiyesidir, ruhun değil. Nefis terbiye oldukça, kalp ayna gibi parlamaya başlar. O parladığı zaman zihnimiz de tekâmül eder ve bize birtakım güzellikler göndermeye başlar. Zihin, kalp ve ruh arasında bağlantı kurulduğu zaman, insan olgunlaşmaya başlar.

Biz bu konuları psikoloji ve tasavvuf açısından konuşuyoruz. Olayın bir de sanat yönü var. Modern sanat, hep menfi tecrübelerle besleniyor, insanı da aynı tecrübelerle besliyor. Günümüzün sanatı, demonik denilen, cinni ve şeytani unsurlardan besleniyor. Halbuki bizim sanatımızın unsurları da, alanı da aydınlıktır. Nasıl bir aydınlık? İnsanın kendi kendini aşması, ulvi bir makama erişmesi, devamlı daha yükseği araması, kendisini ahlâken olgunlaştırması esasına dayanır bizim sanatımız. Bizim sanatımız daima araştırır. Biliyorsunuz, bizdeki edebiyat edeb'ten gelir. Batı'da bugün sanat ve edebiyat, düpedüz edepsizliktir. Yani bir adam edepsiz değilse ya burjuva olmakla suçlanıyor Batı'da ya ahmak olmakla. Maalesef, bizim edebiyat ve sanatımız da bu etki altına girmiş bulunuyor. Fakat bu bir boğulma noktasıdır. Ben bu tufanın, bu belânın boğduğu insanlardan biriyim. Üzerinde pres halinde, yığılmış

ve birtakım ağır, menfi, şeytanî, cinnî etkiler altında ezilen bir varlık... Bu varlık, bir himmetle, ilâhi bir yardımla bir geçit buluyor ve selâmete çıkıyor. Benim hikâyem bu. İşte bu yazdıklarım da bunların bir yansıması.

Doğrusu, sizin durumunuz aslında uç bir nokta. Hastalığı henüz sizin durumunuza gelmeyen...

Yani...

Henüz şizofren olmayan, buna karşın yüksek potansiyel içeren, o yüzden de bunalım yaşadığını söyleyen birçok insan var. Buradan bir genelleme yapmaya çalışarak şuraya ulaşabiliriz: 20. yy insanı, bir bunalım paratoneri. Bu bunalımı nasıl açıklamak lâzım? Bizim bunalımımızı ve Batı'nın bunalımını... Sizce, bunalım konusunda olsun, Batı'yla ortak bir paydada buluşabilir miyiz?

Modernite, insanın teknolojiyi geliştirmesi, sonra da teknolojiyi geliştirdiği için müthiş bir kibre kapılmasıdır. "Ben şunu yaptım, ben bunu yaptım, o halde ben -haşa!- ilâhım." demesi... Modernitede bunun getirdiği bir sapkınlık var. Hümanist kültür, en büyük ve en yüksek birim olarak insanlık tecrübesinin merkezine insanı koyuyor, ilâhi alanı reddediyor; Allah'ın, insandan daha üstün bir varlık olduğunu kabul etmiyor. Bu korkunç bir şey. Geleneğin de ortaya koyduğu gibi, ta Âdem Aleyhisselâm'dan beri gelen ve yaşanan her tecrübenin ortaya koyduğu gibi, âlemde bir zihni âlem kadar, hatta ondan daha gerçek bir ilâhi âlem, gayb âlemi var. Bu gaybın, 124 bin peygamberin ve kitaplarının ortaya koyduğu düsturları ve değerleri var. İnsanoğlu bunu kabul etmemeye başladı. Böylece kendi yaradılış gayesiyle, özüyle, yapısıyla ve fıtratıyla çelişmeye başladı. Dünyanın en büyük felâketi, insanın yaradılış gayesiyle, kendi doğasıyla çatışmaya girmesidir. Ama antikiteden, Yunan Medeniyeti'nden beri bu böyle olmuş. Öte yandan, biliyorsunuz, Eflatun, Aristo gibi adamlar, Doğu'ya geçtiler ve orada, bugünün İslâm'ına tekâbül eden, o zamanın otantik Museviliğini, -

yanlış anlaşılmasın, Yahudiliği değil- inceleyerek aşkın kavramları ve dini öğrendiler. Meselâ Aristo'ya tekke kaçkını derler.

Aristoteles hangi tekkeden kaçmış?

Mısır'da bir tekkeye devam etmiş. O dönemde Yunan Medeniyeti, Doğu'yu biliyor, tanıyor ve onunla temas halinde. Doğu'dan, aşkın kavramlar gibi birçok şey almıştı. Ama kavramları, Rene Guenon'un da ifade ettiği gibi, hadım etti.

Dünyevileştirdi mi demek istiyorsunuz?

Dünyevileştirdi ve piçleştirdi. Aslında şöyle ilginç bir durum daha var: Batı, hiçbir zaman sonsuzluğu kavrayamadı. Zamanımızda da bu süreç devam ediyor. Büyük bir İslâm mütefekkiri olan ve Abdulvahid Yahya ismini almış olan Rene Guenon, -kendisi felsefe tahsil etmiş Batılı bir zattır- tıpkı Aristo ve Platon gibi Doğu'ya gelip tasavvufla tanışmış bir kimsedir. Tasavvuf konusunda ve düşünce alanında kitapları var. Fakat genel olarak Batı kafası, sonsuzluğu da mutlakı da kavrayamıyor. Mutlakı kavrayabilmek, sıradan olmayan bir özelliktir. Kavrayamayınca da kendi düzeyine indirgiyor... Dikey olan, semavi olan değerleri, yatay olan, yani dünyevi olan değer ve olgularla açıklıyor.

Aslında modern dünya suyunu çekmekte. İnsanların geleneksel medeniyetten uzaklaşması, bugünkü bunalımın kaynağı. Çünkü gelenek, insanı kendi fıtratıyla, âlemle barıştıran, âlemi ahenk haline getiren bir yapı. Bu bağlantı koptuğu zaman insan mekanik bir eşyaya dönüşüyor. *Modernliğin Sonuçları* diye Anthony Giddens'ın bir kitabı var. Burada psikolog Ericsson'ı kaynak göstererek söylediği çok önemli bir şey var: Bütün nevrozların ve psikozların sebebi; insanın yetişme çağında yaşadığı mahrumiyet ve acıların anlamını bulamamasıdır. İşte bu anlamlandıramama işi, insanoğlunu ilerleyen yaşlarında psikoza düşürüyor. Modern insan vahiyden ve ilâhi anlamlardan koptuğu için gitgide anlamsız bir düzeye mahkûm oluyor. Acılarını anlamlandıramıyor, başına gelen işleri bir sabır imtihanı olarak, bir çile olarak görmemeye başlıyor. Böylelikle

insanda bir asilik başlıyor. "Nedir bu başıma gelen? Ne saçma bir hayat! Her şey ne kadar da kötü..." demeye başlıyor. İşte burada bambaşka bir hayat tarzı, bambaşka bir düşünce, anarşik bir tavır ortaya çıkıyor. Bunun yanında, kendinden menkul bir güç çıkıyor ortaya.

Ve bu gücün zararının etkilerini, çoğu kişinin çevresinde görebilmekteyiz. Fakat dünyanın birçok yerinde gittikçe daha sık görmeye başladığımız bir başka yönelim daha var; bu gücün, kişinin kendisine zarar vermesi.

Nasıl?

İntihar biçiminde. Ben intihar eden insanı, gayb'la bağı koparılmış varlık diye kabulleniyorum.

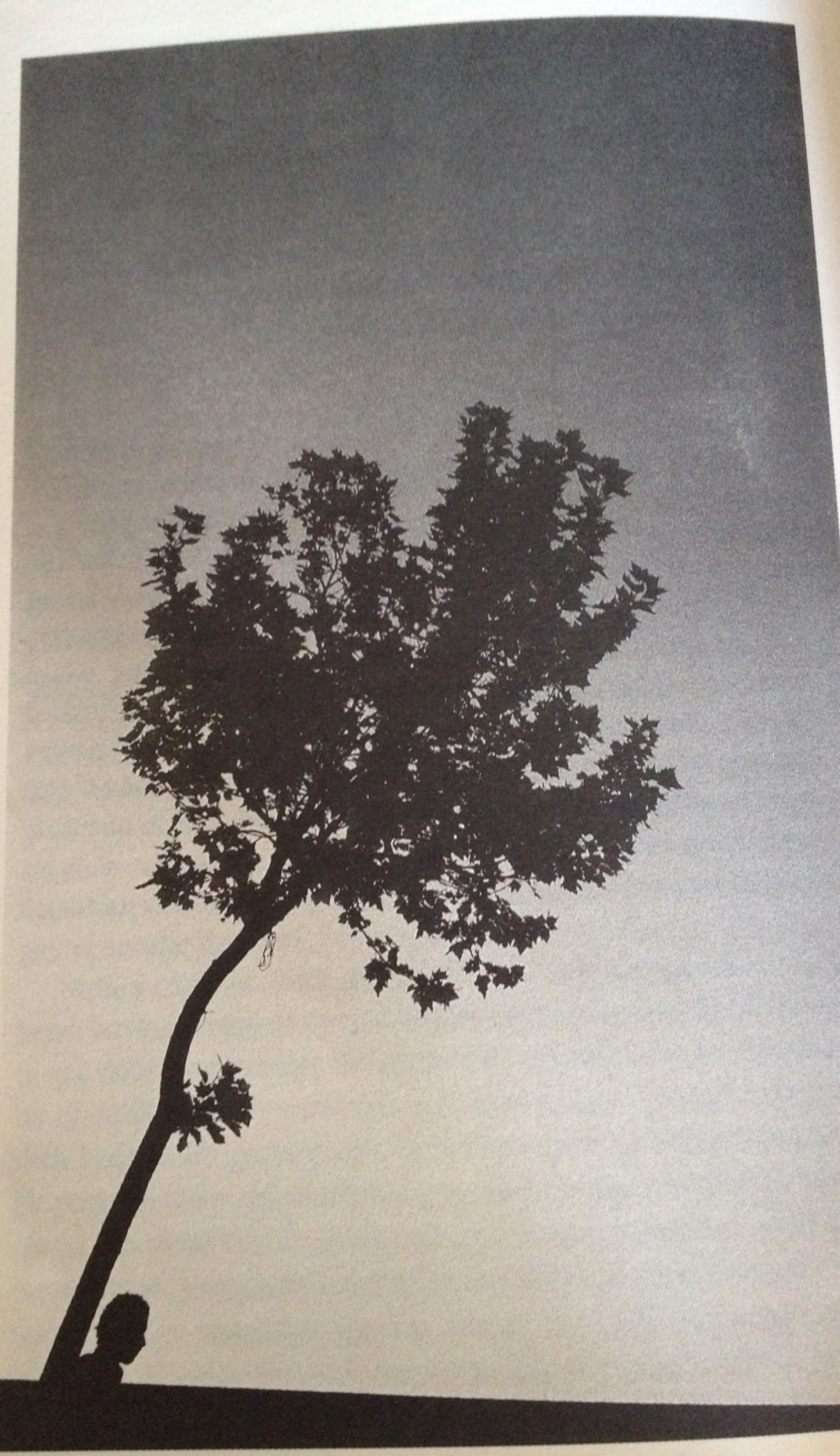
Aynen öyle! Bakın, benim yetişme çağımın hiçbir unsurunda gayba yer yok. Bugün yetişen bütün genç nesiller gayb bilgisinden çok uzak. Halbuki gayb olmadan insan olunmaz ki. Biz gaybtan geldik, gayba gidiyoruz. Yaratılışın gayesi bu; kesinlikle bu. Ben bunun en büyük inkârcısıydım. Allah neymiş, haşa! Yaratılmak neymiş? Bir sürü tesadüf oldu ve sonuçta biz maymundan geldik, diye inandırılmıştım. Ama yaşadığım birçok iç tecrübe ve acı, kalp gözümün açılmasına, kalp gözümün açılması sevginin açılmasına, sevginin açılması da aklımı açmama yol açtı. Aklımın getirdiği budalalıkları, safsataları aşmaya, daha üstün bir seviyeye çıkmaya gayret etmeye başladım.

Niçin yazıyorum, niçin konuşuyorum, niçin anlatıyorum, niçin kendi hayatımı ortaya koyarak konuşuyorum? Sanırım kendi hayatımda yaşadığım tecrübe, bir uçtan öbür uca savrulma tecrübesinin bir örneklik teşkil etme durumu var. Aslında ben, Türkiye'deki modern kesimin bir prototipiyim. O, yolunu şaşırmış modern insanın bir prototipi olarak hayatım başlıyor. Bu bakımdan, ben ne bir âlim olarak, ne de iddialı bir sanatçı olarak konuşuyorum. Ben naçiz bir insan olarak, yaşadığım tecrübeden başkalarının yararlanmasını istiyorum. Eğer yaşadığım tecrübe, büyük bir karanlıktan ışığa çıkmama yol açmışsa, bunu insanlarla paylaşmak isterim. Çünkü kendi hayat hikâyemi paylaştığım bazı insanlara, az çok bir hayrım do-

kundu. O yüzden, ben kendimi bir alim veya bir rehber olarak değil, o yola sapmış ve geri dönmüş naçiz bir insan olarak görüyorum. Bunun için de kendimi, doğru yolu işaret eden bir yol tabelâsı farz ediyorum. Basit bir yol tabelâsı...

Başkasında ne tür karşılıklar bulacağını bilemem ama bu tabelâ benim çok işime yaradı. Teşekkür ederim.

Estağfurullah, ben de teşekkür ederim.

Ayşe Şasa İle Söyleşi

Suavi Kemal Yazgıç

"Delilik Ülkesinden Notlar" adlı kitabınız, "Akıllılar dünyasının bir kıyısında, sisli bir dağ başına çöreklenmiş, dünyayı kendimce adlandırmaya çalışan bir deliyim" cümlesiyle başlıyor. Akıllılar dünyası derken neyi kastediyorsunuz?

Akıllılar dünyası hakkında benim için anahtar söz 'kibir'... Bu bana modern zamanların pozitivist, materyalist tavrını çağrıştırıyor. Pek derinliği olmayan ama belaya çatmadığı için kibirli bir insan. Kendinden çok emin. Acaba "İki kere iki beş edemez mi?" diyen insanları alaya alan... 'Akıllılar dünyası' derken kastettiğim bu.

Nasıl bir bela?

Yani fizik, metafizik hiçbir belaya çatmamış, zorlanmamış, küstah, konformist, materyalist bir topluluk var. Ben de bir zamanlar zekama çok bel bağlamış bir insan olarak bu topluluğun bir üyesiydim. Lise yıllarımda performansım oldukça yüksekti. Hocalarımın gözde bir öğrencisiydim. Çok övgü alan biriydim. Bunların getirdiği bir şımarıklık vardı bende. Diğer bütün eksiklerimi, akılla, zekayla telafi ediyordum. Sanki amoral bir dünyaya meylediyordum. Bunlar yetiştiğimiz çağın özellikleri. Beni o dönemde çevreleyen, bana o dönemde verilen şeydi bu. Ortalıkta diyalektik materyalizm

diye bir laf dolaşıyor. Diyalektik çok gizemli bir hokus pokus. Bunları bildin mi, konuştun mu senden iyisi yok. Böyle bir dünya kurup, içinde rahat edeceksin. Buna uygun şakalar yapacak, yazılar yazacaksın. Bunları konuşan insanlarla alışverişte olacaksın. Bugün Türkiye'de basın yayın hayatında maalesef başı çeken, hiç de hakkı olmadığı halde genel gidişatı belirleyen bu tip bir zihniyettir. Bu zihniyet maneviyattan uzaktır. Sonradan belaya çattım. En çok güvendiğim şey olan zekam beni terk edip, gidip gelmeye başladı. Ha, o zaman dünyanın kaç bucak olduğunu anladım. İnsanın aczi neymiş? Dünyaya aşağıdan bakmak neymiş? Dara düşmek, derde düşmek, güvendiğin dağlara kar yağmak neymiş? Unutulmak, dışlanmak, kaybeden kişi olmak, düşen kişi olmak neymiş? Bunların hepsini öğrendim. Ve buradan, sıfırdan başlayan bir eğitimle, başka türlü bir dünyaya adım attım. Aklın, duyguların sabit olduğu, sınırları belli bir dünyadan; müspet ve menfi hezeyanların insana açtığı başka boyutlarla tanıştım. Ben haşa dine itibar eden bir insan değildim. Fakat bu hezeyanları yaşamaya başladıktan sonra yaşadığım psikozun etkisiyle demek cennet ve cehennem buymuş dedim. Sonra beni dehşete düşüren ama müspet manada da faydası olan şöyle bir pozitivist ibareye rastladım. Cehennem denilen şey, psikiyatride 'delirium tremens' denilen şeydir. Bu ibareye rastlayınca 'bu dünyada yaşadığım şey ya ebedi olursa' diye korktum. Ondan sonra kibirim kırıldı. Bana o güne dek verilen tüm düsturlar tüm bilgiler bu bozgun sırasında kırıldı. Kibrim kırılınca hasıl olan müspet ortamı güzel manalar doldurdu.

Bu anlattıklarınız, sadece sizin değil modern zamanlarda yetişen herkesin hikâyesi değil mi?

Bu modern zamanların yaygın bir yetişme tarzı, zihniyeti. Baskın kültürün de etkisidir aynı zamanda. Bu çağın akıllılık diye kastettiği şey bir sapkınlık.

Buna karşılık modernizm insanları büsbütün ele geçiremiyor.

Çünkü modernite insanın fıtri özlemlerine cevap veremiyor. Cevap veremediği için de insana baştan sona bunalım getiriyor. Her insan arayışa çıkamıyor. Fakat herkeste gayrişuuri bir rahatsızlık var. Belki bir kademe sonra bu rahatsızlık şuurla da fark ediliyor.

Bu çırpınma ve kıvranma düşünsel bir arayış. Sana verilenleri muhakeme edebilmek için akli bir kapasite de şart. Akif Emre geçen gün Yeni Şafak'ta beni çok aydınlatan bir yazı yazdı. Kitabımda modern aklın başka bir tür akılla aşıldığını anlatıyor. Hakikaten bir tür akıl ki buna tasavvufta da insanın günlük hayattaki ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı pratik akıl 'aklı meaş' deniyor; başka bir akılla 'aklı mead'la (insanın varoluşunu, nereden gelip, nereye gittiğini sorgulayan akıl) aşılması söz konusu. Ben sinemanın hakikatini sorgularken HAKİKAT sorununa çıkmış oldum. Böyle bir zorlanmadan geçtim. Bu sadece insanın aklıyla ilgili bir zorlanma değil. Bütün varlığıyla, bütün melekeleriyle kendini çıkmazda hissetmesi. Geçen gün nihilist olduğunu, hiçbir şeye inanmadığını söyleyen bir ateist arkadaşa şöyle dedim: "Hiçbir şeye inanmıyorsan birdenbire inanmaya adım atabilirsin. Çünkü put kırmışsın sen. Hiçbir şeye inanmıyorsun ama bir gün kalbine bir müzik, ses, renk doğabilir. İnanç böyle kalbe doğan bir aşktır, sevgidir, iyiliktir. Paketlenmiş olarak satın alabileceğin hiçbir şey değildir inanç.

Peki İbn Arabî, nasıl bir mânâ kattı hayatınıza?

O güne kadar Marksist bir çerçeve içinde, sadece tarih ve sosyolojiden haberdarım. Yahu, tarih ve sosyoloji ölüm ve ötesi hakkında haber verebilir mi? Bütün ölçülerimi kaybedip, mahzun ve perişan oturduğum; bütün bildiklerimden şüpheye düştüğüm ve hiçbirinden yardım alamadığım bir gün...Tarih ve sosyoloji bana hiç yardımcı olmuyor. Toplum beni kaldırıp bir kenara atmış. Marksizmin hiç gündeminde olmayan bir durumla karşı karşıyayım. İşte o sırada Hazreti Arabî'nin kitabını açıyorum. Kitapta gözüme çarpan ilk ibarelerden biri o güzel hadisi kutsî. Hazret naklediyor Allah'tan: "*Ben bir gizli hazineydim. Bilinmek istedim.*" Bu bir davet. Allah bizi kendisini bilmeye çağırıyor. Demek ki orada vadesi gelmiş. Birdenbire kalbim aşka düştü. Bomboş olan kalbimde bir aşk peydah oldu. Bu ibarenin ışığında bilmek ve bilinmek; sevmek ve sevilmek problematiği içersinde Hazreti Şeyh gayet komplike bir kozmos tablosu ortaya çıkarıyor. Ancak bu tablo bir yanıyla da çok sade. Çünkü bütün temeli aşka ve rahmete dayanıyor. *Füsus*'ta anlatılan, bende kalan bu. Zaten Claude Addas'ın kaleme aldığı İbn Arabî biyografisinde de Hazret bu boyutuyla anlatılmış. İşte bu o güne ka-

dar hiç bilmediğim, hiç duymadığım yepyeni sihirli bir müzik şeklinde gerçekten beni büyüledi. Bütün acılarımı sildi. Hazreti Şeyhin biyografisinde bir bölümde Konevi Hazretleri, *Füsus*'u bir talebesine anlatıyor. Talebe de diyor ki "Kalbim açıldı ve *Füsus*'un mânâsı içine kondu" diyor. Bunu okurken çok ürperdim. Zaten ilmi ledün denilen şeyin karakteri de bu. Kalbe doğan bir bilgi. Yakîn. Yani sana dünyada ne kitap okumana, ne de bir şey yapmana gerek kalıyor. Bir şey kesin bilgi olarak kalbine doğuyor. Ben *Füsus*'u bir dua, bir vird gibi okudum. Kalbim açıldı. *Füsus* içine kondu. Bana yalnızlığımı, acılarımı unutturdu. Sylvia Plath yazısında bunu anlattım. İşte o noktada Allah'ın ipine tutundum. Tutuş o tutuş. Beni bambaşka bir cihete aldı, götürdü. Şizofreniden muzdarip olduğu söylenen bir kişinin 48 yaşından sonra yepyeni bir çevre kurması, kitaplar yazabilmesi mümkün mü? Normal bir insan yapamaz bunu. Bir zamanlar beni gören doktorlar, hasta olduğumu, iyileşemeyeceğimi söylerken şimdiki doktorlar "sen zaten hasta değilmişsin" diyorlar.

"Yeşilçam Günlüğü" ve "Delilik Ülkesinden Notlar"ı niçin yazdınız?

Bu kitapları ilahi manalara övgü gibi düşündüm. Bir tür münacaat gibi. Sevincimi, hayretimi, şükrümü anlatmak için yazdım. İçimde sınırsız bir hayret ve şükür var. Sevinç var. Ferahlık var. Daha önceki hayatımda yaşadığım zifiri karanlığa karşılık şimdi büyük bir aydınlık ve sevinç var. Kitaplarım bu sevinci ifade etmek için yazılmış şeyler. Âşık kişi sevdiğinden söz eder. O iki kitap da bir sayıklamadır. "Yeşilçam Günlüğü"nü hayatımda değişim ve kırılmaların en aktif olduğu dönemde yazdım. Bir sarsıntı geçirmişim de sismografla onu kaydetmişim. "Delilik Ülkesinden Notlar" ise şöyle doğdu. Doktorum yaşadığım bir hezeyanı kaydetmemi istedi. Bunun tıbba bir katkısı olacağını söyledi. "Yeşilçam Günlüğü" arayan bir insanın kitabı, "Delilik Ülkesinden Notlar" ise bulmuş bir insanın kitabı. Aradığı varlığı bulmuş ona yakınlık arayan bir insanın kitabı. Birisi dedi ki: "Çok entelektüelce değil yazdıkların." Aman ne kadar iyi. Malumatfuruş şeyler aranıyor. Halbuki entelektüel kelimesini Rene Guenon, Efendimiz (SAV) için ve ârifler için kullanıyor. Guenon'un işaret ettiği gibi gerçekten söz konusu edilmeye değer tek bilgi türü sonsuzluk bilgisidir.

Kırıklar Dergisi / Haziran 2003

DEĞERLENDİRMELER

"Bireysel kurtuluşun, modern hakikat kavrayışına karşı deliliği göze almakla ne kadar alakası varsa toplumsal olarak var olabilmenin de o kadar ilişkisi var. Hayatiyetini sürdürmenin ancak "güçlüden, kazanacak taraftan" yana olmakla mümkün olacağını savunanlara karşı divanelik sayılacak bir tutum takınanlar arasındaki çelişki; modern aklın bize gösterdikleri ile gizledikleri, örttükleri arasındaki uçurumdan farksız duruyor."

Şamar Yemiş Büyük Devlet

Akif Emre

"Bizler şamar yemiş büyük bir devletin adamlarıyız. Şamar yememiş birtakım büyük devletlerin bizim tecrübelerimize ihtiyacı var." Bu sözler *Devlet Ana* romanının yazarı Kemal Tahir'e ait, Komünistlik suçundan 14 yıl hapis yatan Kemal Tahir'in; "Son üç yüz yıldır dünyada barışı sürekli ihlal edenlerin bizler değil, Batılılar" olduğu tespiti bugün daha iyi anlaşılıyor.

Kemal Tahir'le ilgili alıntıyı Ayşe Şasa'nın hiç de siyasi içerikli olmayan denemelerini topladığı "Delilik Ülkesinden Notlar" isimli kitabından yaptım.

Ayşe Şasa, modern batının tek geçer akçe saydığı aklı aşmanın tehlikeli yolculuğu sırasında tuttuğu seyir defterinin sayfalarını okuyucuya açıyor. Adeta aklı akılla yenerek sahile ulaşmanın öyküsü. "Dünyayı modern Batının sığ, hastalıklı, perişan ölçüleriyle değerlendirme çabası beni otuz yaşımda şizofreniye götürdü." Delilik ülkesinin yaşadığı şizofreniye mi yoksa modern Batının yaslandığı aklın tükenişine mi gönderme yaptığını, sinemacı duyarlılığı ile yazdığı notların ilk satırlarında başka bir dünyanın kapısını araladığında anlıyorsunuz. Aslında Ayşe Şasa delilik ülkesi dediği mo-

dern aklın sınırlarını aşmanın, gemisi yalçın kayalıklara çarparak batma noktasına geldikten sonra başka bir aklın varlığını keşfedişin serüvenini yazmış. Maddi aklın dibe vurduğu anda gemisini sahile getirecek olan şey; modern dünyanın görmediği, kavrayamadığı, dahası yok saydığı inancın, irfanın kılavuzluğudur. Ayşe Şasa'nın modern dünyanın tek düzlemde ele aldığı, tek boyuta indirgediği insan tekine karşı bir tür kurtuluşa götüren modern dünyanın dışladığı, modern aklın anlamakta zorluk çektiği aşkın boyutu dile getiriyor.

Delilikle eş görülen bu aşkın boyutu dile getirirken, modern dünya ile müthiş bir hesaplaşmaya giriyor.

Mistik bir huzur arayışından çok modern dünya ile felsefi bir hesaplaşma ile karşı karşıya bırakıyor sizi. Sanatçı duyarlılığının keskin sezgisiyle yakaladığı kimi tespitler sinemacı yanı kadar entelektüel birikiminin boyutlarını da yansıtıyor.

Ayşe Şasa'nın bireysel deneyimi, modern aklın esiri olan insan tekinin kurtuluşunun, bir tür delilikten, başka bir deyişle divaneliği göze almaktan geçtiğini söyleyenleri haklı çıkarıyor. Ayşe Şasa'nın seyir defteri aslında 68 kuşağının bir başka öyküsüdür. Hakikat sandığı idealler uğruna gemisini kayalıklara sürme cesaretini göstermiş bir neslin farklı bir hikâyesi bu. Ne moderniteyi kavrayabilmiş ne de gelenekle sağlıklı ilişki kurabilmiş nesilleri üreten çağdaşlaşma projesinin tükendiği noktaya işaret ediyor; kendi bireysel deneyimi ışığında.

Bireysel kurtuluşun, modern hakikat kavrayışına karşı deliliği göze almakla ne kadar alakası varsa toplumsal olarak var olabilmenin de o kadar ilişkisi var. Hayatiyetini sürdürmenin ancak "güçlüden, kazanacak taraftan" yana olmakla mümkün olacağını savunanlara karşı divanelik sayılacak bir tutum takınanlar arasındaki çelişki; modern aklın bize gösterdikleri ile gizledikleri, örttükleri arasındaki uçurumdan farksız duruyor.

Yazının başında kitaptan yaptığım alıntıya dönecek olursak; Kemal Tahir'in deyimiyle, şamar yemiş bir devletin çocukları olmak Türk toplumunun özellikle yakın tarihle kurduğu bir tür travmatik ilişkiye de işaret eder. Bir yanda muhteşem bir imparatorluğun ço-

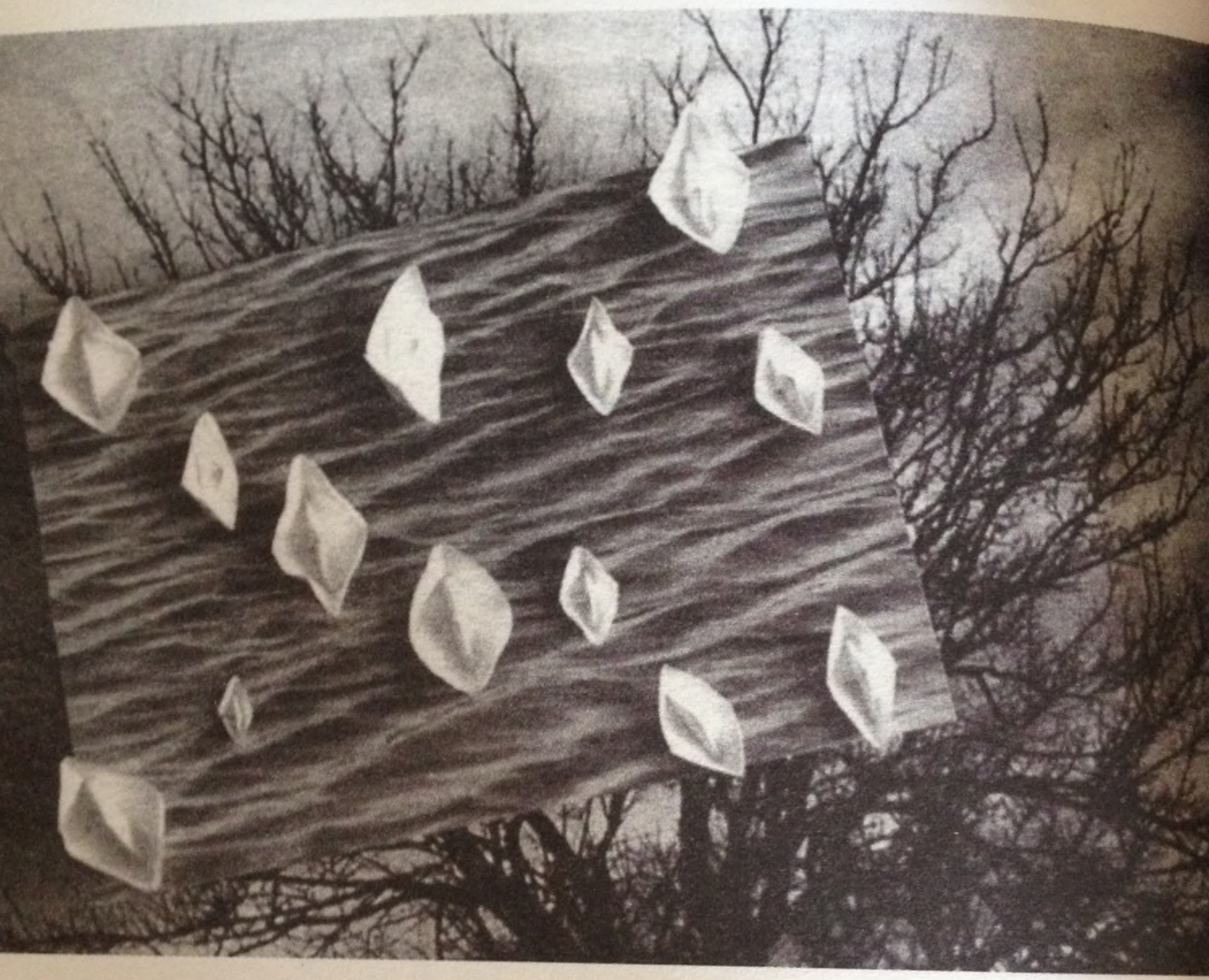
cukları olmak ama diğer tarafta şamar yemenin ezikliğini hissetmek. Ancak tarih, bilinç, kimlik de çoğu zaman acı sonuçları olan büyük olaylarda şekillenir. Türkiye'de yaşayan insanlar sadece tarihleriyle kurdukları ilişkide değil bugünü yaşarken de benzer duygular içindedir. Hapsedildiği durumla olması (çok) mümkün konumu arasındaki çelişki, benzer bir sosyal psikolojiyi doğuruyor.

Bu tarihi deneyimi aslında tüm Ortadoğu coğrafyasına uygulayabiliriz. Amerika'nın Irak'ta sükutu hayale dönüşen yanılgısı büyük ama tarihte şamar yememiş devlet olmasından başka ne ile izah edilebilir? Çok şamar yemiş Avrupa'yı köhnemişlikle itham edecek kadar tarihsiz bir küresel gücün Kerbela çölünde paniklemesinden doğal ne olabilirdi?

Divaneliği göze alanlar ancak Amerika gibi bir güce şamar atabilir. Akıllı olmak adına gücün ve kazanacak tarafın yanında olmayı seçenlerin bir ulus olarak varolma iddiaları da olamaz. Türkiye'de galip tarafın yanında olmayı seçerek, tarihten hiç şamar yememiş bir ülke gibi davranırsa akıllı davranmış olabilirdi belki ama varolma hakkını, onurunu kendinde bulamazdı.

Her düzlemde varoluş hakkı mutlaka bir bedel karşılığıdır.

Yeni Şafak / 1 Nisan 2003

Bir Ruhun Deveranı

Mehmet Sabri Genç

"Ne boş şey! Yaşamanın tüm anlamının yittiği yerde insan, evet başkaldırabilir, ama Tanrı'ya sığınabilir de. Bunlardan ikincisi dinginliğe götürür."

Ivan Turgenyev

'Ölüm'ü keşfedene kadar 'Delilik Ülkesi'nin sınırlarında dolaşan, ancak hakikatle kurduğu bağ sayesinde o sınırlardan uzaklaşabilen Ayşe Şasa, yaşadığı alacakaranlığın notlarını okuyucusuyla paylaşıyor.

'İnsan olma' çabası güden herkesin bünyesinde barındırdığı 'bunalım hali' Ayşe Şasa'yı uzun dönem kendi 'ülke'sine hapsetmiş. Varoluş sancısını hayatının önemli kısımlarında şiddetle hissetmiş olan Ayşe Şasa eski günlerini ve yeni yaşamını gün yüzüne çıkarıyor "Delilik Ülkesinden Notlar" isimli kitabında. Yazarın deyimiyle 'dışlanmışlık' onun 'Delilik Ülkesi'ne ziyaretini mucip kılıyor. 'Mutlak'ı aradığı için çağımız, ruhları mağdur ve bedenleriyle oyun

oynayan hafif kişilikli insanlar, Ayşe Şasa'ya bir gerilim yüklüyor. Kitabın her sayfasında hissedilen aynalarda Ayşe Şasa adeta bu gerilimi taşıyor. Ve bu aynalar bence benzer kaygıları taşıyan her insanın serüveninin kendi içinde toparlanmasına sebep olabilir. Çünkü ancak çok ince bir sezinin tespit edebileceği şu paragraf bir önceki cümlemi haklı çıkarabilir:

"Okuduğum her satır yazının, izlediğim her kare filmin, düşündüğüm her düşüncenin gerçek ve canlı bir yaşantıya dönüştüğü ve beni yargıladığı geçitteyim. Bilgilerim bana karşı. Bilgilerim vicdan olup yargılıyor beni. Beynimdeki sinema ekranında, belleğim vicdanım oluyor. Düşüncelerimi yaşıyorum. Bir akarsu hızıyla düşüncelerim zaman ve uzam oluyor. Düşüncelerim, hayallerim yargılıyor beni. Bir insan teki olarak ne kadar çok günahım, ne kadar çok sevabım olduğuna şaşıyorum. Bir günü beş yüzyıl gibi yaşamışım ve şu anda, çoğalıyor, çoğalıyor yüzyıllar. Kendimin değil, belki de tüm insanlığın bilinçaltıyım."

İnsanoğlu anlamlandırma silsilesini kaybettiği zaman intihara sürükleniyor. Çünkü tek ve ciddi damgası 'anlamlandırma'. Hayatın yaşanmaya değer bir şey olmadığını, hayatın kutsalını yok ettiğini beyan eden çağın diretmelerinin karşısına ilahi olanın değerlerini koyan Ayşe Şasa, 'Dindışı Modern Batı'nın çürümüş değerlerini göz kamaştırıcı bir ışık ve sonsuzluk denizinde boğuyor.

"Her şeyiyle dekadan bir trajedi eksenine endeksliydi dikkatimin yönü. Hayat yaşanmaya değer bir şey değildir. İçinde zoru zoruna sürüklenilen, sürünülen karanlık bir anlamsızlık biçimidir. Hayat saçmadır deniliyor. Hayatın hiçbir kutsalı olmadığı beyan ediliyordu."

Dostoyevski'nin insan ruhunu Tanrı'nın ve şeytanın savaştığı bir meydan olarak tanımlaması Ayşe Şasa'nın ruhundaki devinim ve döngülere denk düşüyor. Ancak ruhundaki şeytanı hiçbir zaman kabul edemeyen yazar hayat ibresini Tanrı'ya çeviriyor. Çünkü o câhiliye diye nitelediği çağın kabul etmediği 'Tanrı'yı kendi ruhunun galibi sayarak Dostoyevski'nin bahsettiği 'Savaş'a dahi sebebiyet vermiyor.

Zamanının seçkin okullarında öğrenim görmüş, zengin ve eski

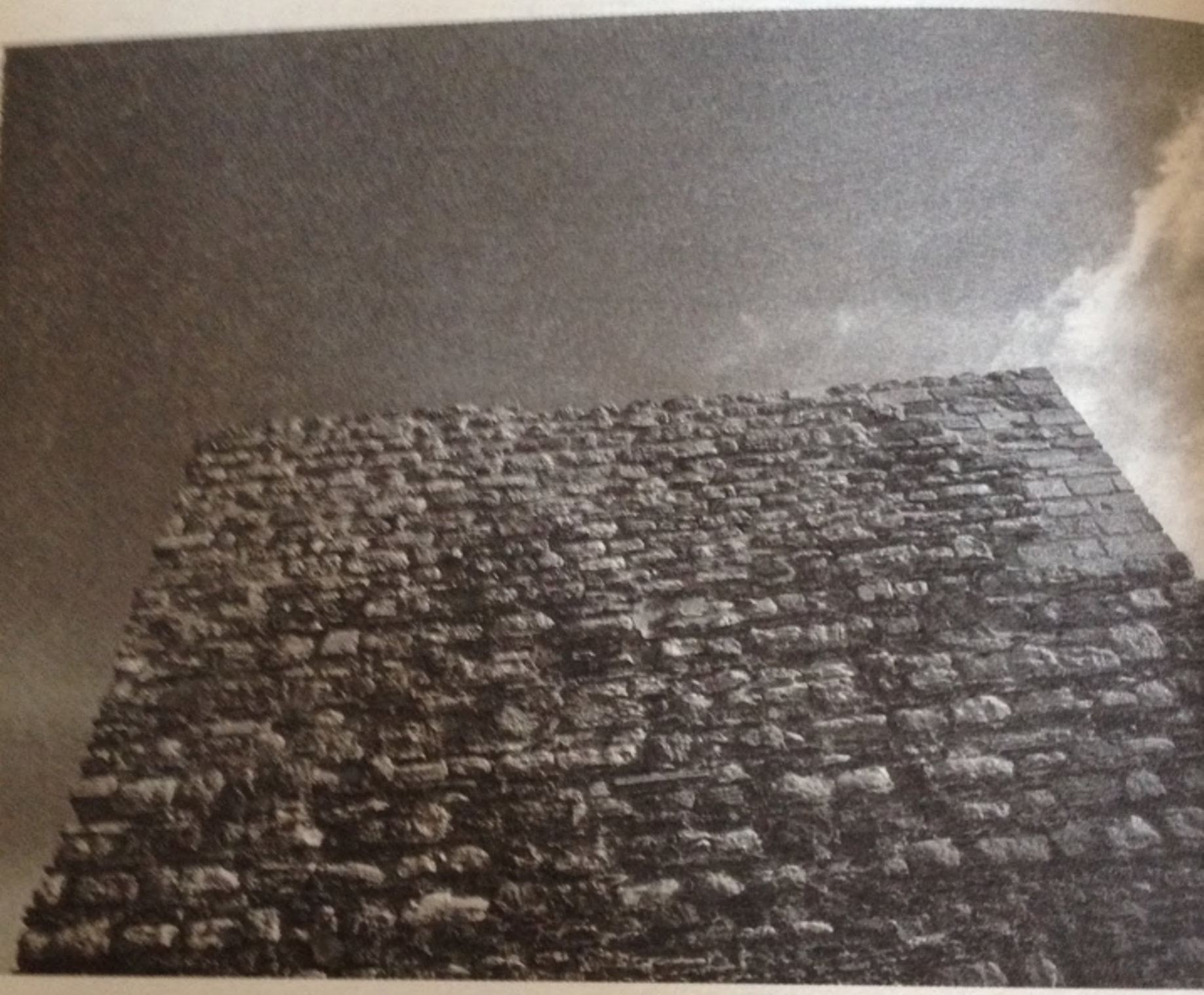
bir Osmanlı ailesinden olan Ayşe Şasa'nın bu durumu İlber Ortaylı'nın kitabın takdim bölümünde naklettiği gibi, "Hassas ruhlu bir yazar için hayatta imkânlar kadar tıkanma ve zorluklar da yaratmıştır."

Altı çizili uzun yıllardan sonra Muhyiddin İbn Arabi ile tanışan yazar, hayatın bahara dönük neşeli yüzüne kavuşuyor. O zor yılları büyük bir dönüşümle geride bırakan Ayşe Şasa, Hz. Muhyiddin İbn Arabi'nin "Fusûs" isimli eserinin hayatında nasıl bir yeri olduğunu şu cümleyle açıklıyor:

"Çok sonraları, düşüp kaldığım yerden beni apansız tutup kendine çeken, sonra kademe kademe hayata çeviren o paha biçilmez panzehiri hep bir tek adla, bir kitap adıyla ifade edeceğim.... *Fusûs*" İşte, bir mücadele ve her insanın sezinleyemeyeceği sancının ardından gelen baharın güzelliği Ayşe Şasa'nın serüveninin pahasını ortaya koyuyor. Çünkü böyle bir müjdeyi ancak anlamlı bir arayış barındırabilir. Çetin günler sessizce sırtında taşıdığı baharı yıllar sonra sırtından indirip Ayşe Şasa'ya bağışlıyor. Hilmi Yavuz'un kitabın sonsözünde belirttiği gibi 'ipek kanatlı sayfalar'ın etkileyici ortamı sizi gündelik yaşamınızdan uzaklaştırıp kendinizle hasbihal etmenize vesile olabilir. Türk sinemasında bir dönem *Murat'ın Türküsü, Son Kuşlar, Ah Güzel İstanbul, Utanç* ve *Gramofon Avrat* gibi filmlere de bir senarist olarak imzasını attı Ayşe Şasa. Aynı zamanda *Yeşilçam Günlüğü* adlı denemeleri yayınlandı.

Hayretinizin ve şifanızın daim olmasını diliyorum.

Kitap Haber / Nisan-Mayıs 2003

Ayşe Şasa'nın Şizofrenisini Anlattığı Kitabı Okuyan Üç Psikiyatrist Ayrı Görüşlerde

Sibel Arna

Ünlü senarist Ayşe Şasa'nın 18 yıllık şizofreni deneyimini yazdığı 'Delilik Ülkesinden Notlar' kitabını Şizofreni Dostları Derneği'nin kurucusu üç psikiyatra, Hakan Atalay, Erdoğan Özmen ve Salman Ünlügedik'e okuttuk. Doktorlar Ayşe Şasa'nın hastalığını, nedenlerini ve tedavisini yorumladılar. Kitabı edebi bakımdan dikkat çekici bulan uzmanlar içerik konusunda fikir ayrılığına düştü. Hakan Atalay, Şasa'nın şizofreni teşhisi konusunda kuşkulu. Salman Ünlügedik inanca dayalı tedavi yöntemini eleştirdi. Erdoğan Özmen de, Allah inancının genel bir tedavi yöntemi olamayacağını düşünüyor. Ancak üç doktor iki görüşte birleşiyor: 1. Şizofreninin nedeni biyolojiktir. 2. Şizofrenlerin iç dünyalarını, hezeyanlarını dinlemek gerekir. İşte üç psikiyatrın Ayşe Şasa'nın 'Delilik Ülkesinden Notlar'ına ilişkin notları...

ERDOĞAN ÖZMEN
(Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi)
Şizofreninin nedeni yetiştirilme tarzı olamaz

"Mürebbiyelerin elinde şefkat ve sevgiden yoksun, çikolata ve paraya doygun bir şekilde yetiştirildim. Seralarda büyütüldüm şi-

zofrenimin nedeni bu" diyor Ayşe Şasa. Oysa ki mevcut psikiyatri şizofreniyi bir tür biyolojik rahatsızlık olarak kabul ediyor. Nasıl yetiştirildiği ile hastalığının bir alakası yok. Şu anda psikiyatrlar yoğun bir şekilde beynin biyokimyasını araştırıyor. Bu kitabı okuduğumda Ayşe Şasa'nın yaşadıkları, hezeyanları çok ilgimi çekti. Her şizofren benzer hezeyanlar yaşar. Davranışları garipleşir. Kişi kendini mesih kabul eder, birtakım güçler tarafından yönetildiğine inanır. Gerçekte var olmayan birtakım sesler duyar, olmayan görüntüler görür. Ama psikiyatrlar hastanın hezeyanlarını anlamaya çalışmaz. Genelde bu yönde bir çaba yoktur.

Şizofrenler psikiyatrinin sokak çocuklarıdır.

Biz şizofrenlerin iç dünyasında neler olduğuyla pek ilgilenmiyoruz. İhmal ederiz onları, dinlemeyiz. Ama bence ilgilenilmeli. Hastanın hezeyanlarını anlamak tedavide iyi sonuç verebilir. Şizofrenler psikiyatrinin sokak çocuğu gibi geliyor bana. Herkes Ayşe Şasa gibi yazamaz.

"Koyu bir inançsızlıktan inanca doğru yöneldim. Mutlak'a kadar zincirleme giden bu korkunç yabancılaşma ve gözaltı duygusu içinde, ancak Allah, en uçta Allah'ın var olduğu inancı güven verebilir." Bu cümleleri sayesinde Ayşe Şasa'nın son liman saydığı imanla tedavi edildiğini anlıyoruz. Mümkündür. Hastanın Allah'a varması bütün yaşadıklarını anlamlı kılabileceği bir referans noktası elde etmesidir. Bazı hastalıklarda olumlu olabilir.

Hezeyanlar kişiden kişiye değişebilir. Kimi Ayşe Şasa gibi kendini dünyanın merkezi olarak görür, kimi beynine bir çip yerleştirildiği ve takip edildiği hissine kapılır, kimi bütün organlarının çürüdüğünü zanneder, kimi kendini ajan zannedebilir, kimi sürekli zehirleneceğinden korkar.

HAKAN ATALAY
(Haydarpaşa Numune Hastanesi)
Şizofreni olduğundan kuşkuluyum.

'Delilik Ülkesinden Notlar' bu konuda bir kaynak olması açısından iyi bir kitap. Fakat Ayşe Şasa'nın yaptıkları ve yazdıkları şizofreni seyrine pek fazla uymuyor. İyi bir düşünce silsilesi izliyor bütün yazılan. Oysa şizofreninin kriterlerinden biri düşünce sürecinin kesintiye uğramasıdır. Çağrışımlar sürekli bir yerlere kayar. Ben Ayşe Şasa'nın şizofren olduğundan kuşkuluyum.

Anneyi suçlamak etik değil

"Annem bu kadar katı ve sevgisiz olmasaydı, bana hep bir Nazi subayı gibi davranmasaydı, bütün bu olup bitenler meydana gelmeyecekti."

Şasa, hasta olmasının nedenini çocukluğundaki yalnızlığa bağlıyor. Annesini suçluyor. Eskiden şizofreni vakalarında özellikle anne suçlanırdı. Ama çok uzun süreden beri bu tür nedenler ortadan kalktı. Anneyi suçlamak etiğe uygun değil. Şizofreninin biyolojik bir hastalık olduğu düşünülüyor.

Biraz manik depresiflik var

Ayşe Şasa kendini üstün görüyor. "Akıllılar dünyasının bir kıyısında, sisli bir dağ başına çöreklenmiş, dünyayı kendimce anlamlandırmaya çalışan bir deliyim" diyor. Biraz manik depresiflik var. Bu tür durumlarda kişi kendi yarattığı dünyanın efendisi olur. Yalnız şizofrenik bir hastanın "Ben şizofrenim" demesi düşük bir ihtimaldir. Doktorla ilişkisi sonucunda kabullenebilir. Ama sürecin içindeyken bunu bir hastalık olarak görmesi mümkün değil. Çünkü içinde bulunduğu dünya ona gerçek gibi görünebilir. Ayırt edebiliyorsa bu hastalık açısından çok olumlu bir şeydir.

Hasta şizofreni nöbetini sorguluyor. Hatta "Yazmak ve konuşmak düşünsel nöbeti ayakta tutmanın bir parçasıydı benim için"

diyor. Her şizofrenden böyle bir gözlem yeteneği beklemek mümkün değil. Genellikle şizofreni hastaları görsel imgelerden çok işitsel imgelerle mücadele eder. Olmadık sesler duyar.

Her nöbette Picasso var!

"Her hastalık nöbetimde bana RESİSTANS'ı yeniden anlatan dostum Picasso." Ayşe Şasa'nın nöbetleri Hitler, Picasso gibi önemli insanlarla geçiyor. Bu çok doğal. Çünkü yaşadığı megalomanik dünyanın içinde sıradan şeylerle uğraşması mümkün değil. Her şey ona bağlı. İkinci Dünya Savaşı onun yüzünden çıkıyor. Bir kuşak onun yüzünden heba oluyor ki o yetişsin. Her şizofrende böyle bir megalomani yoktur.

"Son noktada birçoklarının karamsarlığa sürüklendiği orta yaşta ben atalarıma özgü bir bilgeliğe, sonsuz bahanın sırrına ermiştim" sözleri yazarın bir kişilik bütünleşmesi yaşadığını gösteriyor. Diğer anlamda yabancılaşma süreci sona eriyor, cehennemden çıkılıp cennet bulunuyor.

SALMAN ÜNLÜGEDİK
(Özel Okmeydanı Hastanesi)
"Edebi yönden dikkat çekici bilimsel açıdan tartışmalı"

Aslında şizofreni ne psikososyal bir problem ne biyolojik ne de genetik. Şizofreni bir sendrom... Belirli bir klinik tablo yok. Nedenlerinden tam olarak emin değiliz. Kitapta Ayşe Şasa ayrıksı bir psikososyal yaşantının kendisini şizofren yaptığını söylüyor. Bu yanlış bir söylem.

Şizofreninin temelini çocukluğa ve aileye dayandıramayız. Tıp dünyası bunun etik olmadığını düşünüyor. Ben kitabı edebi yönden dikkat çekici olmakla birlikte bilimsel yönden tartışmalı buldum. Aileyi suçlamak hastalığın tedavisini zorlaştırır. Tedavi bireyin gerçeklerine yönelik olmalıdır. Biyolojik tedavi en önemlisidir.

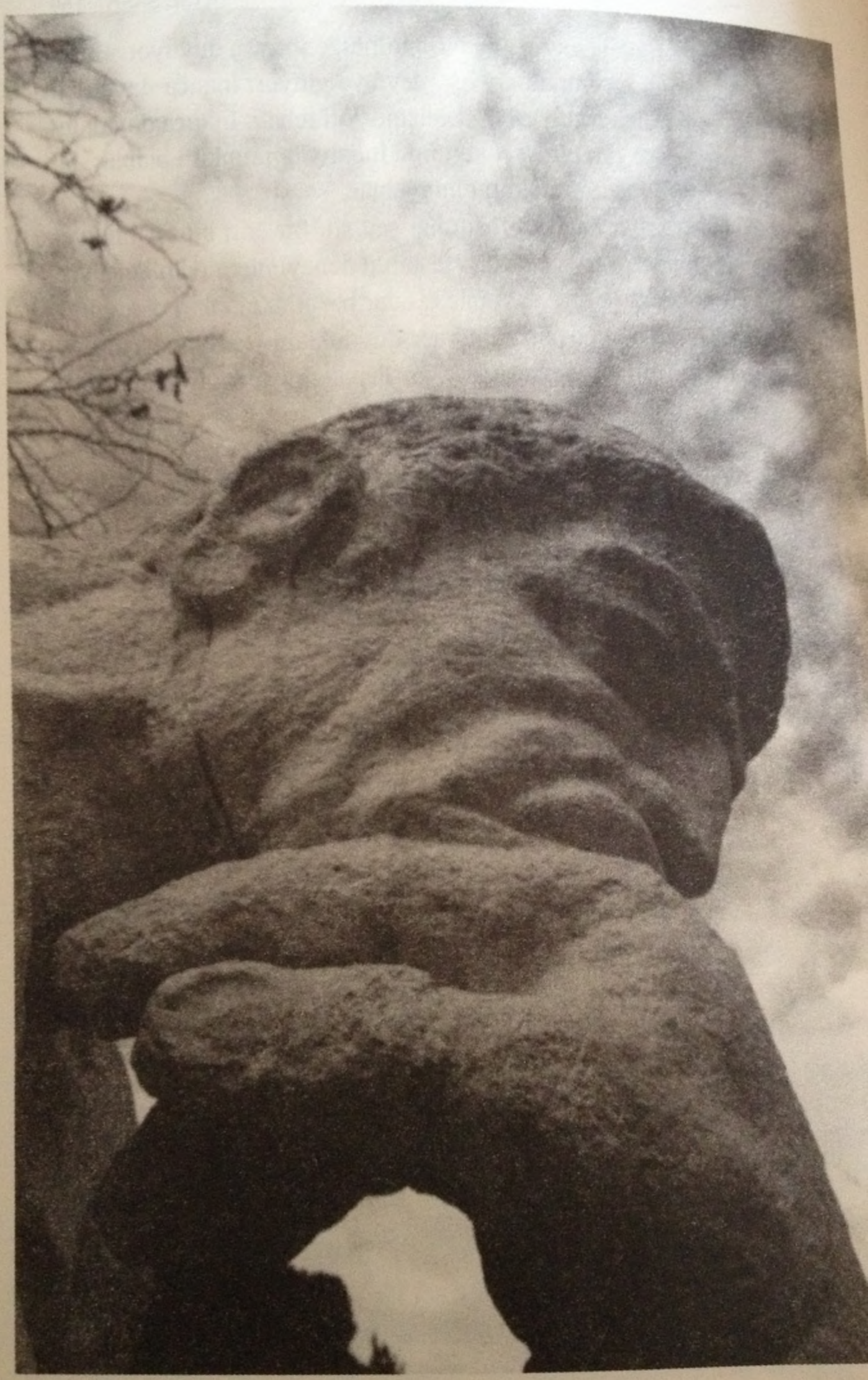
"İnanca dayalı tedavi bir boş idealizme götürür"

Ayşe Şasa'da bir parçalanmışlık söz konusu. İçinde bulunduğu

dünyayı bütünleyemiyor. Ve bir bütünlüğe ihtiyaç duyuyor. Burada Allah inancı, 'mutlak arayışı' devreye giriyor. İnanca dayalı bir tedavi öngörmek bizi boş bir idealizme götürebilir. İnanca dayalı tedavi Ayşe Şasa'nın bireysel konumu itibarıyla mümkün olabilir, bir başka şizofren için mümkün olmayabilir.

Özetle kitabın bana çağrıştırdığı şey şu: Bizlerin bu tür hikâyelerden öğreneceği çok şey var. Hastanın deneyimlerini dinlemeliyiz. Bu kitap bize kişilerin hasta bile olsalar bir arka planları olduğunu, iç dünyalarında anlaşılma ihtiyacı duyduklarını anlatıyor. Bu da onun kültürünü ve çevresiyle olan ilişkilerini tedavi aşamasında önemsemenin gerekliliğini hatırlatıyor.

Hürriyet / Pazar 20 Nisan 2003

Delilikten Sınıfta Kaldı

Berat Demirci

Sir K.Raimund Popper, psikolog bir arkadaşını ziyarete gitmiştir. Psikolog, Popper'ın yanında hasta kabul etmek gafletinde bulunur; hastasına birtakım sorular sorduktan sonra da teşhise varır. Popper, "Bu teşhise nasıl vardınız?" diye sorduğunda, cevap "Daha önceki bin vaka ile" olur. Sir, müstehzi bir edayla, "Binbirinci vaka olarak bunu da ekleyiniz!" der ve oradan ayrılır. Psikolojinin dışında biri olarak merak ettiğim, sorulan sorulardır. Sorular psikoloğun almak istediği cevaba uygun olduğu için, zorunlu olarak her hasta konulacak teşhisi doğrulamalıdır. Doğrulamıyorsa, varsa yeni birtakım sorular listesi çıkarılır, teşhise varılsa da, varılmasa da bir reçete yazılır.

Vaka olarak kendisini uzmanın karşısında bulan her kişi mutlaka bir tür tarifeli sorulara muhatap olmuştur. Fakat şizofreni gibi vakalarda soruların da yapacağı pek fazla bir şey yoktur. Normalin dünyasını temsil eden doktor, hangi soruyla kırılan aynadaki görüntüler'i anlayabilecektir? Her deli doktorundan aslında, uzmanlık vesikalarının yanı sıra bir de en azından hafif tarafından bir şizofreni geçirdiğine dair tam teşekküllü devlet hastanesinden bir rapor istenmelidir. Belki psikoloji uzmanlarının böyle bir şehadetnamele-

ri olmayışı yüzünden, şizofreninin biyolojik temeli olduğu kanaatine varılmıştır. Şimdilik geçerli gözüken bu çözüm, onları reçete yazmayı kolaylaştırmak suretiyle rahatlatmıştır.

Psikoloji de dahil, insanla alakadar olan bilim dallarıyla ve onların verileriyle uğraşmak yerine, bilimin algıladığından daima fazlası olan insanı anlamaya çalışmayı daha çok tercih ederim. Hatta, tarihin beşeri bilimlerin hilafına işlediğine, daima fazlası olan âdemzadenin olumlu ya da olumsuz beklenmedik malları pazara sürdüğüne ve süreceğine inanıyorum. 'Delilik Ülkesinden Notlar' etrafında edilen sözler, eğri yolda olmadığımı bir defa daha ihtar etti. Kitap karşısında, bilimle profesyonel ilgisi olmayan okuyucunun duruşunun daha sahih, en azından daha samimi olduğunu düşünüyorum. 'İnsan umutsuz bir vaka değildir!' düşüncesinin bir ispatı imişçesine, benim gibi sıradan okuyucular kitaba sevinirken, ulema beyninde ihtilaf zuhur etti. Bilirkişi sıfatıyla işe girenler, şizofreni ya da şizofreniye temayülü olan insanların umut ve sevinçlerini kursağında koydu.

Mesela, kitabı okutturduğum bir psikolog dostum, "Anne'yi Hitler'e benzetmek, ahlaki değil!" dedi. Ayşe Şasa şizofrenili birisinin romanını değil kendi romanını yazmıştı oysa. Fakat, inadına bilimcilik yapan arkadaş, "Dediğim dedik, çaldığım dilli düdük!" Bu kez ayrı bir hava üfürerek, "Bu kitabın yazarı şizofren olamaz!" dedi. Bir şizofrenik böylesine normal şeyler yazamazmış... Ayşe Şasa belki şizofren değildi, ama şizofreni teşhisini de kendisi koymadı. Ulemanın bu rivayetine göre, yazdığı kitap bunca yıl sonra onu şizofreni dersinden sınava soktu, geçer not alamadı. Siz siz olun da, bir deli doktoruna gitmek zorunda kalırsanız özel bir dershaneden kurs almadan gitmeyin. Deliliğe Methiye, Deliliğin Tarihi gibi kaynakları da yardımcı ders kitabı olarak okuyabilirsiniz.

Ulema beyninin ihtilafı onunla da bitmedi, birçok okuryazar gibi ödünç kitap okumayı çok seven-psikolog dostumun dostu-bir psikiyatrist, "Bu kitabın yazarının söylemiş, yazmış olduğu şeyler, başka şizofrenler için geçerli olamaz!" tanısı koyarak, kitaptan vaka analizine geçti. Bu pankart gibi ifade, "Ayşe Şasa'nın almış olduğu manevi destek başkalarına da ilham verir, içinde olduğu ma-

nevi hal diğer şizofrenililere de bulaşırsa, bizi çürüğe çıkarırlar!" korkusunun dışavurumu olmasa da, anlamlandırmadığı ve sonu güzel biten bir vaka karşısında şizofreni vakaları adına sevinmek, umutlanmak yerine otoritemize zeval gelir militanlığı sergilemekten başka bir şey değildir. Militan demokrasi gibi, militan bilim de yalnızca bizim ülkemize mahsus vakalar değil, ama demokrasinin ve bilimin hakikisinden önce militanını ortaya çıkması bize mahsustur. Psikiyatrist, kitabı bir psikoloji uzmanının elinden çıkan bir bilim yayını olarak değerlendirmiş olmalı. Bu duruma göre uzmanlardan, uzmanlık vesikasının yanı sıra frenlerinin sağlam olmadığına dair bir rapor istenmeli; Ayşe Şasa'ya da bir uzman şehadetnamesi verilmeli derim.

Bu, benim vesilemle 'Delilik Ülkesinden Notlar'ı okuyan tanıdıklarla aramda geçen keyifli tatsızlıklar. Umarım, çok daha ciddi yaklaşımlar da sergilenmiştir. Kitabı, ne olup olmadığı tam olarak anlaşılmayan şizofreni gibi çetin ve çetrefil vakaların nasıl bir dünya taşıdığına dair önemli ipuçları sunabileceğini düşünerek ciddiyetle okuyan ve değerlendirenler de vardır. Kitabı okuyan genç bir şizofreni vakasının normalleşme(!) yolunda büyük bir umuda kapıldığını, dumanlı ve karışık şiirlerle uğraşırken, kuşlara, güneşe, aşka dair şiirler yazmaya başladığını gördüm, sevindim. Kitap üzerine tartışmalar süredursun, sadece böyle bir vaka bile kıymetini artırıyor.

Kitabı nasıl değerlendirdiğime gelince: Denemeler bir araya gelince romanlaşmış; şahsın hikâyesini anlatıyor ve bunu anlatırken de toplumu ve toplumun yaşadığı topyekün şizofreniyi bir filmin harici sahneleri gibi seyrediyorsunuz. Ya da toplumun şizofrenisini seyrederken, Ayşe Şasa'yı harici bir sahne gibi hayal meyal seyretmiş oluyorsunuz. Bu bahis de, psikanalizin Jung kanadının sağlayabileceği açılımla tartışılabilir -o da artık out- diyerek bilimsel argoya sığınırsanız başka; ihtisasım dışındadır, ben bildiğimi, gördüğümü yazdım.

Ayşe Hanım, gördüğün gibi memleket pek karışık, sen kendi ülkende kal! 'Ülkendeki kuşlardan ne haber vardır?' bize onları şakı.

Radikal Kitap / 6 Haziran 2003

Bir Ermişin İpek Kanatlarına 'Son Söz'

Hilmi Yavuz

Ayşe Şasa, iki melek kanadı gibi karşılıklı açılmış ipek sayfalarda, birine cehennemini, ötekine de cennetini yazarak ulaştırdı alınyazısını. Cehennemin, evet, çünkü, 'Dizi dizi asılmış insanlar, çocuk leşleri, bütün evreni kaplayan cesed kokusu. Sevdikleri[n]in çığlıkları, kopmuş kelleleri ve uzuvları' ile yaşanan o sınırsız ve korkunç bunalımın yazısı bu sayfalardaki. 'Delilik Ülkesinden Notlar', aslında bu cehennemin, tahammülfersa parçalanmışlık duygusunun izleridir: 'Onlarca parçaya ayrılmış benliği[n]in ayrı ayrı realiteleri, [onu] gözetleyen onlarca gözün-vicdan parçacıklarının baskısı o korkunç gözaltının etki alanı içinde ne konuşma[nın] ne düşünme[nin] ne soluklama[nın] mümkün ol[madığı] bir cehennem. Bu cehennemi, Ayşe Şasa'nın sözcüklerinden daha yoğun ve daha yürek burkan sözlerle yazmak mümkün olabilseydi keşke...

Sonra cenneti okuyoruz melek kanadı ipek sayfalarda. Şeyh'ül Ekber'in bembeyaz harmaniyeye bürünmüş ince gövdesi ve Kurtu-

ba güneşinin altın ve nurdan inşa ettiği esmer ve görklü yüzüyle, ara sıra arkasına dönüp bakarak, Ayşe Şasa'ya kılavuzluk ettiği günler... Şeyh ve uzak müridi, bir tayy-i zamanı yaşayarak, 'Gaflet Çölü'nü geçiyor, 'Hidayet Vadisi'ne yürüyor, 'Tevhid Dağı'na tırmanıyor ve 'Hayret Yaylası'na ulaşıyorlar.

Ve işte oradadır: Âşıklar Gölü'nün ortasında Velayet Adası. Artık cesed kokusu yok, yasemin kokuyor her yan. 'Sevdikleri[n]in çığlıkları, kopmuş kelleleri' değil, işittikleri ve gördükleri: Kardelenler gibi bembeyaz açılmak üzere tomurcuklanmış canlar: Ayşe Şasa'nın 'yeni dostları, yeni tanışları, tüm yeni rastlayıp sevdikleri': Veliler! Ve, Velayet Adası'nın çevresinde, gök mavi sularda, kuğu misali dolanan Peygamber Ruhu...

Ayşe Şasa, hem cehennemini hem cennetini yaşadığı bir hayatın ermişi olarak, ipek kanatlarıyla aramızda dolaşıyor, 'Gaflet Çölü'nün bunalımlı, yabancılaşmış, tiksinç görüntülerinden 'Hayret Yaylası'ndaki dingin, huzurlu ve güzel kokularla ıtırlanmış topraklarına, Şeyh'ül Ekber'in kılavuzluğunda yaptığı bu yolculuğu anlatıyor. İpek kanatlarındaki yazılar ve görüntülerin arasında Tevhid Dağı seçiliyor iyice. Parçalanmışlık'ın yerini Tamamlanmışlık alıyor. Ve varlığının bu tamamlanmışlığı, masmavi bir mühürle tescil ediliyor: 'Hatemü'l-Velaye!'

Ayşe Şasa 'ölümsüzlüğün baharına' adımını attığı cennette, gördüklerini yazıyor: Hazreti Mevlana'nın duman rengi sarığını gören Ayşe Şasa değil miydi? Babil'in Asma bahçelerini? Hilali ve Haçı? Çan ve Ezan seslerini işiten o değil miydi?

Peki [N]eydi bütün bunların anlamı?

Ayşe Şasa yanıtlıyor bu soruyu:

'Birçoklarının karamsarlığa sürüklendiği orta yaşta, ben atalarıma özgü bir bilgeliğe sonsuz baharın sırrına ermiştim.'

Ayşe Şasa, bir ermişin hayat hikâyesini anlatıyor, ipek kanatlı sayfalarda...

'Bu, az şey değil.'

DELİLİK ÜLKESİNDEN NOTLAR

"Ayşe Şasa, bireysel ve toplumsal hastalığın kesiştiği noktada, İbn Arabî'yle tanıştığını söylüyor. Muhtemelen reddettiği bir dünyayla tanışınca huzura yaklaştığını hissetti; yaşadığı kavmin reddettiği kesimiyle temasa geldi. Kendisini anlatan Ayşe Şasa dostumuzdan bizim de öğreneceklerimiz vardır."

İlber Ortaylı

"Esasen sinemacı olan Ayşe Şasa, denemelerinde görsel olan ile zihinsel olanı kendi gönül aydınlığında sentezleyerek ifade ediyor. Bu yaklaşım, meselelere hem oldukça gerçekçi hem de metafizik açılımlar getiriyor. Yazılarının etkisi samimiyetinde. Bu samimiyet, yer yer müspet manada safiyete dönüşüyor. Bunca yıldır göğüs gerdiği hayatın ağır yüküne dayanmaktan oluşan bir temizlik, bir hayret. Günümüz entelektüel yaşamında az rastlanılır bir meziyet."

Mustafa Kutlu

"Ayşe Şasa, bir ermişin hayatını anlatıyor ipek kanatlı sayfalarda... Bu az şey değil."

Hilmi Yavuz

ISBN 975-263-488-5

9 789752 634886

AYŞE ŞASA
KİTAPLIĞI 01